T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ SAĞLAMADA YEREL HİZMETLERİN ÖNEMİ: ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Ülkü SÖĞÜTDELEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Hediye Şirin AK

Çankırı – 2022

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ SAĞLAMADA YEREL HİZMETLERİN ÖNEMİ: ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Ülkü SÖĞÜTDELEN

ORCID: 0000-0002-3357-5236

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Hediye Şirin AK

Çankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **iv**

TEZ KABUL VE ONAY ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

ÖZET ..... **vii**

ABSTRACT ..... **viii**

KISALTMALAR ..... **ix**

TABLO LİSTESİ ..... **x**

GRAFİK LİSTESİ ..... **xii**

GİRİŞ **1**

1. TOPLUMSAL CİNSİYET **1**

1.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI 1

1.2. CİNSİYET FARKLILIKLARINA VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE TARİHSEL YAKLAŞIM 4

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYETE İLİŞKİN KURAMLAR 6

1.3.1. Biyolojik Kuram 6

1.3.2. Psikolojik Kuram 7

1.3.2.1. Psikanalitik Kuram 7

1.3.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı 9

1.3.2.3. Bilişsel Gelişim Kuralı 10

1.3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı 12

1.3.2.5. Sosyal Rol Kuramı 13

1.3.2.6. Feminist Kuram 14

1.4. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ KAVRAMI 15

2. YEREL YÖNETİMLER VE TOPLUMSAL CİNSİYET **20**

2.1. MERKEZİ YÖNETİM VE YEREL YÖNETİM İLİŞKİSİ 20
2.2. YEREL YÖNETİMLER 21
2.2.1. Yerel Yönetimlerin Tanımı 21
2.2.2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi 22
2.2.2.1. Osmanlı Döneminde Yerel Yönetimler 22
2.2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetimler 24
2.2.2.3. Cumhuriyet Sonrası Döneminde Yerel Yönetimler 25
2.2.3. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yapısı 26
2.2.3.1. İl Özel İdareleri 26
2.2.3.2. Belediyeler 28
2.2.3.3. Büyükşehir Belediyeleri 30
2.2.3.4. Köy Yönetimi 31
2.3. YEREL YÖNETİMLERDE KADIN 32
2.3.1. Yerel Yönetimler ve Kadın 32
2.3.2. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme 36
3. YÖNTEM VE BULGULAR 43
3.1. YÖNTEM 43
3.1.1. Araştırmanın Amacı 43
3.1.2. Araştırmanın Önemi 43
3.1.3. Araştırmanın Yöntemi 44
3.1.4. Çalışma Grubu 44
3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 45
3.2. BULGULAR 45
3.2.1. Demografik Bilgiler 45
3.2.2. Toplumsal Cinsiyete Bakış 47
3.2.3. Hükümet ve Belediye Uygulamalarına Bakış 57

3.2.4. Katılımcıların ABB'nin Uygulamalarına Dair Görüşleri 65
3.2.5. ABB'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Uygulamaları . 70
3.2.5.1. Ankara Büyükşehir Belediyesi 2021-2024 Yerel Eşitlik Eylem Planı..... 71
3.2.5.2. Mor Haritam Projesi 72
3.2.5.3. Kadın Danışma Merkezleri..... 73
3.2.5.4. Kadın Güçlendirme Merkezi Projesi (MATRA)..... 74
3.2.5.5. Mültecilerin Güçlendirilmesi Projesi 75
3.2.5.6. Sığınmacı Kadın ve Gençlerin Desteklenmesi Projesi..... 75
3.2.5.7. BADV Projesi..... 75
4. SONUÇ 77
KAYNAKÇA 81
ÖZGEÇMİŞ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Cinsiyet Eşitliğini Sağlamada Yerel Hizmetlerin Önemi: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

… / … / 202..

İmza

Ülkü Söğütdelen

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ülkü Söğütdelen tarafından hazırlanan *Cinsiyet Eşitliğini Sağlamada Yerel Hizmetlerin Önemi: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği* başlıklı bu çalışma, …….. tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz *tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Hediye Şirin AK İmza: ……

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Handan YILDIRIM İmza: ……

Üye :Dr. Öğretim Üyesi İsmet AKBAŞ İmza: …….

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 19/01/ 2023 tarih ve E-49835440-302.14-110440 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Gerçekleştirmiş olduğum tez çalışmamın her aşamasında yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren , bana destek olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hediye Şirin Ak'a, tezimin uygulama aşamasında yardımcı olan Ankara Büyükşehir Belediyesi çalışanlarına, yoğun çalışmalarım esnasında onunla geçireceğim vakitten fedakarlık eden, sabır gösteren canım kızım Zeynep Neslihan'a ve manevi desteğini esirgemeyen sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

18/12/2023

Ülkü Söğütdelen

ÖZET

Tezin Başlığı : Cinsiyet Eşitliğini Sağlamada Yerel Hizmetlerin Önemi: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği
Tezin Yazarı : Ülkü SÖĞÜTDELEN
Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Hediye Şirin AK
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 31.01.2022

Bu araştırmanın amacı cinsiyet eşitliğini sağlamada yerel hizmetlerin öneminin tespit edilmesidir. Araştırmada Ankara Büyükşehir Belediyesi örneği incelenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada açık ve kapalı uçlu olmak üzere görüşmeyi derinleştirecek ayrıntılara ulaştıracak sorulara yer verilmiştir. Araştırmaya Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde görevine devam eden 11 kişi katılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların tamamının toplumsal cinsiyet ayrımcılığının var olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Bunun en önemli nedeni ise "ataerkillik" olarak görülmektedir. . Katılımcılar aynı zamanda toplumsal cinsiyete duyarlı söylem ve politikaları "samimiyetsiz" ve "tepeden inme" olarak değerlendirmektedir. Katılımcılara göre hükümetin en önemli uygulaması İstanbul Sözleşmesi'nin kabul edilmesidir. Katılımcılara göre ABB'nin toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı uygulamaları "kadın istihdamının / eğitiminin desteklenmesi", "yerel eşitlik eylem planı", "personele yönelik eğitimler", "yerel sağlık eğitimleri" biçimindedir.

Anahtar Kelimeler

Yerel yönetim, toplumsal cinsiyet, Ankara Büyükşehir Belediyesi

ABSTRACT

Thesis Title **:** The Importance of Local Services in Ensuring Gender Equality: The Case of Ankara Metropolitan Municipality
Author **:** Ülkü SÖĞÜTDELEN
Supervisor **:** Dr. Lecturer Hediye Şirin AK
Department **:** Political Science and Public Administration
Thesis Type **:** Master's Thesis
Date **:** 31.01.2022

The aim of this research is to determine the importance of local services in ensuring gender equality. In the study, the case of Ankara Metropolitan Municipality is examined. In line with the aim of the study, the study is carried out through the semi-structured interview technique, which is one of the qualitative research methods. In this context, the study included open-ended and closed-ended questions that would provide details so as to deepen the interview. 11 people who continue to work in Ankara Metropolitan Municipality participated in the research. As a result of the research, it is seen that all of the participants stated that gender discrimination existed. The most important reason for this is seen as "patriarchy". Participants also consider gender-sensitive discourses and policies as "insincere" and "top-down". According to the participants, the most important practice of the government in the past was the adoption of the Istanbul Convention. According to the participants, ABB's (Ankara Metropolitan Municipality) practices against gender discrimination are in the form of "supporting women's employment / education", "local equality action plan", "personnel-oriented trainings" and "local health trainings".

Keywords

Local government, gender, Ankara Metropolitan Municipality

KISALTMALAR

ABB	Ankara Büyükşehir Belediyesi
BADV	Belediyeler Aile İçi Şiddete Karşı
BELMEK	Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
EGO	Elektrik Gaz Otobüs Genel Müdürlüğü
İş-Kur	İş ve İşçi Bulma Kurumu
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MATRA	Kadın Güçlendirme Merkezi Projesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNCHR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

TABLO LİSTESİ

Tablo No: **Sayfa**

Tablo 2- 1: Türkiye'de Yerel Yönetimlere Seçilmiş Kadın, Erkek Sayısı ve Oranı.. 33

Tablo 3- 1: Katılımcıların Yaşları 45

Tablo 3- 2: Katılımcıların Eğitim Durumları 45

Tablo 3- 3: Katılımcıların Medeni Durumları 46

Tablo 3- 4: Katılımcıların Meslekleri 46

Tablo 3- 5: Katılımcıların Eşlerinin Meslekleri 46

Tablo 3- 6: Katılımcılara Göre Cinsiyet Ayrımcılığı Kavramı 47

Tablo 3- 7: Katılımcılara Göre Cinsiyet Ayrımcılığının Bir(kaç) Kelime İle Tanımlanması 48

Tablo 3- 8: Katılımcılara Göre Kullandıkları İfadelerin Toplumca Bilinme ve Kabul Edilme Durumu 49

Tablo 3- 9: Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Var Olma Durumu 50

Tablo 3- 10: Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Nedenleri 51

Tablo 3- 11: Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyetin Kültür ve Örflerdeki Yeri ... 52

Tablo 3- 12: Katılımcılara Göre Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmaması Halinde Toplumda Ortaya Çıkabilecek Riskler 53

Tablo 3- 13: Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Söylem ve Politikaların Değerlendirilmesi 55

Tablo 3- 14: Katılımcılara Göre Başarılı Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Söylem ve Politika Örnekleri 56

Tablo 3- 15: Katılımcılara Göre Hükümetin (Devletin) Başarılı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Uygulamaları 57

Tablo 3- 16: Katılımcılara Göre Sosyal Belediyecilikte Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımının Sahip Olması Gereken Nitelikler 59

Tablo 3- 17: Katılımcılara Göre Yerel Yönetimlerin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Görevi 60

Tablo 3- 18: Katılımcılara Göre Yerel Yönetimlerin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sahip Olması Gereken Odak Noktaları 60

Tablo 3- 19: Katılımcılara Göre Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Politikaların Kadınlara Sağladığı Avantajlar 62

Tablo 3- 20: Katılımcılara Göre Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Politikaların Kadınlar İçin Yol Açtığı Dezavantajlar 63

Tablo 3- 21: Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Konusunda Yasa Geliştiricilere Önerileri 63

Tablo 3- 22: Katılımcılara Göre ABB'nin Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığına Karşı Uygulamaları 65

Tablo 3- 23: Katılımcılara Göre ABB'nin Belediye Teşkilatına Yönelik Politika ve Uygulamaları 65

Tablo 3- 24: Katılımcılara Göre ABB'nin Vatandaşa Yönelik Politika ve Uygulamaları 66

Tablo 3- 25: Katılımcılara Göre ABB'nin Vatandaşa Yönelik Uygulamalarının Faydaları 68

Tablo 3- 26: Katılımcılara Göre ABB'de Konu Hakkında Geleceğe Yönelik Uygulamalar 69

GRAFİK LİSTESİ

Şekil No: **Sayfa**

Grafik 3- 1: ABB'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamak İçin Kadınlara Sunduğu Hizmetlerin Orantısal Grafiği 70

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet olgusunu ortaya çıkaran birçok farklı faktör bulunmaktadır. Söz konusu faktörlerin nasıl ortaya çıktığına yönelik de çok farklı görüşler bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı genel olarak bireylerden beklenen davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu normların bireylerin toplum içerisindeki konumlarını yakından ilgilendirdiği belirtilmektedir. Bu davranış bütünleri ise toplumsal cinsiyet rolleri temelinde oluşturulmaktadır. Bu nedenle her cinsiyetteki kişilerin aile hayatından çalışma hayatına, eğitime katılım olanaklarından sağlığa erişim olanaklarına kadar pek çok farklı alanda eşitsizliği de beraberinde getirmektedir. Bahsi geçen eşitsizliğin ölçülmesi ve giderilmesi amacıyla şimdiye kadar birçok araştırma yapılmıştır. Ancak bu araştırmalar genelde kadınlar tarafından yapılmış ve kadın çalışmaları başlığı altında toplanmıştır.

Patriyarkal düzen kadınları ev içi işlerden sorumlu tutmakta ve iş hayatında kadınların aktif olmasını engellemektedir. Bunun yanı sıra erkekleri ise, evi geçindirmekle yükümlü olan evin reisi konumunda tutmaktadır. Söz konusu rol tanımlamalarının karşısında konumlanan eşitlikçi rollerin ise aile reisliği kavramını reddeden kamusal alanın yanında özel alanın da özgürlükçü ve eşit bir tutum sergilediği görülmektedir. Bu kapsamda geleneksel ve eşitlikçi rol dağılımının baskın olması ise toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Aynı zamanda aynı toplumun içinde yer alan farklı kesimler arasında da farklılaştığı düşünülmektedir. Erkek ve kadın arasındaki rol dağılımının hangisine daha yakın olduğu ise, bir yandan toplumun gelişmişlik seviyesinden etkilenirken, bir yandan da o toplumun gelişmişlik seviyesine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

1800'li yıllardan itibaren başlayan kadın hareketi, miras hakkı, oy kullanma ve mülkiyet hakkı gibi konularda yasalar önünde eşitlik sağlanmasına yönelik olarak gelişen 1. dalga feminizme dönüşmesi sonucunda çok sayıda ülkede kadınların elde ettiği bazı kazanımlar olduğu görülmektedir. Feministler tarafından söz konusu kazanımların hayatın birçok alanında kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırma konusunda yetersiz olduğunun farkına varılmıştır. Feministlerin, fiili yaşamda eşitliği savunmalarıyla gelişen 2. dalga feminizm çerçevesinde kadınların iş

hayatında, siyasette ve sosyal hayatta daha özgür olmaları ve fırsatlara eşit olarak erişebilmeleri yönünde çok sayıda çalışma yürütülmüştür. 1930'lu yıllardan itibaren gelişen ve feminist hareketin gelişimine paralel bir şekilde seyreden kalkınma yaklaşımlarının ortak konusu haline gelen kadın hakları ve cinsiyet eşitsizliği konusu, zamanla birçok uluslararası toplantı ve raporun da gündeminde yer almayı başarmıştır.

Konunun önemi 1975 yılına gelindiğinde düzenlenen Birinci Dünya Kadın Konferansı, 1980 yılında İkinci Dünya Kadın Konferansı, 1985 yılında Üçüncü Dünya Kadın Konferansı ve 1995 yılında Dördüncü Dünya Kadın Konferansları düzenlenerek vurgulanmıştır. 1979 senesinde kabul edilen CEDAW sözleşmesi ile de eşitliğin sağlanmasına yönelik birçok önemli adım atılmıştır. Bunun yanı sıra Avrupa Birliği tarafından da kadın-erkek bütün insanların özellikle eşit işe eşit ücret almalarının sağlanması ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması amacıyla direktifler çıkarılmıştır. Buna ek olarak uluslararası düzeyde söz konusu kuruluşların yanı sıra pek çok çalışma yapıldığı belirtilmektedir.

Türkiye'de uluslararası kuruluş raporlarının yanı sıra TÜİK, sivil toplum kuruluşları ve KSGM gibi kuruluşlar tarafından ortaya koyulan raporlar ve akademik çalışmalar incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ciddi problemlerin yaşandığı görülmektedir. Bu çerçevede Türkiye'de hem uluslararası düzeyde hem de ulusal düzeyde pek çok girişimde bulunulmuştur. Konuya ilişkin özellikle 2000'li yıllardan bu yana yapılan hukuki düzenlemelere de yer verilmiştir. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler kapsamında hazırlanmış olan CEDAW sözleşmesine taraf olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin konuya ilişkin Avrupa Birliği uyum sürecinde de bazı girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda BM ile yapılan Kadın Dostu Kentler Projesi ve Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'na taraf olan belediyeler aracılığıyla yerel hizmetler çerçevesinde de gerekli çalışmalar yürütülmüştür. Kadınların uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde sosyal, ekonomik ve siyasal bütün alanlarda var olmalarının sağlanması amacıyla çalışmalar bulunmaktadır. Buna rağmen söz konusu sorunun henüz ortadan kaldırılamadığı görülmektedir.

Yerel yönetimler halka yakın yönetim birimleri ve daha demokratik yapılar olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle yerel yönetimler, yerel düzeyde konuya yönelik çalışmaların daha kolay yapılabilmesi ve politikaların uygulanabilirliği açısından

önem arz etmektedir. Belediyeler tarafından verimli ve etkin bir hizmet sunumun yapılması amacıyla vatandaşların istekleri ve ihtiyaçları daha kolay bir şekilde tespit edilmektedir. Böylece belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında daha etkili sonuçlara ulaşabilmektedirler. Bunların yanı sıra yönetişim kavramı çerçevesinde etkin ve verimli bir hizmet sunumunun sağlanması bakımından saydamlık, katılımcılık ve şeffaflık gibi kavramların ön planda tutulduğu varsayılmaktadır. Bu varsayımdan hareketle belediyelerin eşitsiz bir kent deneyimi yaşayan kadınlara farklı hizmetler ve fırsatlar sunmaları son derece kolay olmaktadır. Kadınlara ve erkeklere eşit düzeyde hizmet sunulması yerine, kentsel yaşamda kadınların ve erkeklerin kentsel istek ve ihtiyaçlarının farklılık gösterebileceği fikrinden yola çıkarak söz konusu tarafların kentsel yaşam deneyimlerinin iyileştirilmesinin yerel hizmetler bağlamında daha etkili bir şekilde sağlanabileceği ifade edilmektedir.

Bu çalışmanın amacı cinsiyet eşitliğini sağlamada yerel hizmetlerin öneminin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Ankara Büyükşehir Belediyesi örneği ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde toplumsal cinsiyet kavramı ele alınmıştır. Bu kapsamda cinsiyet farklılıklarına ve toplumsal cinsiyet rollerine tarihsel yaklaşım incelenmiş, toplumsal cinsiyete ilişkin kuramlar anlatılmaya çalışılmış ve toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı incelenmiştir. Bu çalışmanın ikinci bölümünde yerel yönetimler ve toplumsal cinsiyet kavramı bir arada ele alınmıştır. Öncelikle yerel yönetimlerin tanımı yapılmış, tarihsel gelişimi anlatılmış, Türkiye'de yerel yönetim yapısı üzerinde durulmuştur. Sonrasında ise yerel yönetimlerde kadınların yeri ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü yöntem ve bulguları içermektedir. Çalışma sonuç bölümü ile tamamlanmıştır.

1. TOPLUMSAL CİNSİYET

1.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

Cinsiyet kavramı kadın ya da erkek olarak bir kişinin sahip olduğu genetik, fizyolojik ve psikolojik özellikler olarak tanımlanabilir. Cinsiyet politikasının temel sorunu olarak ise erkek veya kadın olmaya yönelik yıllardır devam ettiği düşünülen önyargılar sayılabilir. Bu inançlar ve değerler toplumsal ortamda cinsiyet rejiminin nasıl ortaya çıktığının, nasıl şekillendiğinin ve nasıl güçlendiğinin kavranabilmesi amacıyla son derece önemli ipuçları sunmaktadır (Üner, 2008, s. 6). Cinsiyet, insanların dünyaya gelirken beraberlerinde gelen özellikleri arasında yer almaktadır. Bireyler kız bebekler ya da oğlan bebekler olarak dünyaya gelmektedirler. Dolayısıyla cinsiyet özellikleri bireylerin biyolojik vasıfları olarak nitelendirilmektedir (Bora, 2009, s. 6). Cinsiyet kavramı, üreme eyleminde bireye ayrı bir işlev ve rol yükleyen ve erkek ile dişiyi ayırt eden özellik, özel yaratılış olarak tanımlanmaktadır. Hâlbuki erkek ve kadın olarak farklılığımız ve belirlenmemiz sosyokültürel bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Saygılıgil, 2016, s. 9).

Cinsiyetin psikolojik, somatik, genetik ve toplumsal olmak üzere farklı türleri vardır. Söz konusu kavramlar arasında yer alan toplumsal cinsiyet, kadınların ötekileştirilmesinin temel sebeplerinden biri olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, toplum ve kültür tarafından kadın ve erkek olmaya yüklenen beklentiler ve anlamlar olarak tanımlanır. Aynı zamanda kültürel bir yapıyı da içeren toplumsal cinsiyetin, genellikle kişinin biyolojik yapısıyla bağlantılı olan psikolojik özelliklerini de ifade ettiği bilinmektedir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)'nin ilk maddesinde toplumsal cinsiyet kavramının tanımına yer verilmiştir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)'a göre: "kadınlara yönelik yapılan ayrımcılık, kadınların medeni durumlarına bakılmadan ve kadın ile erkek arasındaki eşitlik ilkesine bağlı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin bilinmesini, kullanılmasını ve bunlardan faydalanılmasını engelleyen veya yok eden veya bunu hedefleyen ve cinsiyet baz alınarak yapılan

herhangi bir ayrım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir" ifadeleriyle kadına yönelik olarak yapılan ayrımın çerçevesi ortaya konulmuştur.

Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından, "Kadın ve erkek arasında sosyal veya kültürel olarak yapılandırılmış, tanımlanmış olan ve cinsiyetlerden birine yüklenen kimliklere, statülere, rol ve sorumluluklara dayanan ilişkiyi tanımlamaktadır. Toplumsal cinsiyet sabit veya doğuştan değildir, ancak zamanla sosyal veya kültürel olarak yapılandırılarak bir anlam kazanmaktadır" şeklinde tanımlanmaktadır (Sipahi & Özsoy, 2015, s. 17-18).

Öte yandan toplumsal cinsiyet kavramının, cinsiyetin biyolojik özelliklerin ötesinde toplumsal yapılarla ve ilişkilerle ilintili bir öznellik içerdiği gözlenmektedir. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet ifadesi, dünyaya kız ya da oğlan bebek olarak gelen insanların yaşadıkları farklı olaylar sonucunda zaman içerisinde kadınlara ve erkeklere dönüşmeleri anlamına gelmektedir. Bahsi geçen süreç bir sosyalleşme değildir, kişinin farklı şekillerde içinde bulunduğu çeşitli olaylardan oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet bir yandan toplumsal boyutta cinsiyet rejimini kapsarken, bir yandan da bireysel boyutta kadınlık ve erkekliği kapsadığı düşünülmektedir.

20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ilk kez toplumsal cinsiyet kavramının psikoloji bilimindeki kişilik analizlerinde kullanıldığı bilinmektedir. Bu çerçevede toplumsal cinsiyet kavramı "kimlik" olarak, "toplumsal cinsiyet kimliği" ise bireyin erkek ya da kadın olduğuna dair öz algısı olarak ifade edilmiştir. Günümüzdeki anlamıyla toplumsal cinsiyet ifadesinin kullanımı ilk kez 1970'li yıllardaki feminist hareket tarafından yapılmıştır. Kadınların yıllar boyunca maruz kaldıkları eşitsizliklerin sebebi olarak, erkekler ve kadınlar arasındaki ayrımcılıkların tabii ve değiştirilemez olduğu inancı gösterilmektedir (Sayer, 2001, s. 9).

Dünya genelinde temel haklar ilk önce erkeklere daha sonra ise kadınlara verilmiştir. Bu çerçevede "I. Dalga" olarak adlandırılan "Feminist Hareket"in kadınların insan olduklarını vurgulanması gibi son derece geri bir noktadan başladığı bilinmektedir. Kadınların, erkeklerle eşit bireyler olarak temel insan haklarına sahip olmaları istenmiştir. Feminist Hareket içerisinde yer alan Olympe Gouges ve Mary Wollstonecraft gibi feministler tarafından kadınlar için özgürlük, siyasal katılım, eğitim ve eşitlik gibi haklar talep edilmiştir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı ise

1968 yılında ilk kez Stoller tarafından kaleme alınan Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet isimli eserde kullanılmıştır. Bu eserde Stoller tarafından toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyetin bir yönü olarak ele almıştır (akt. Avşar, 2017, s. 226). Buna ek olarak toplumsal cinsiyetin de kültürel olarak belirlendiğini ileri sürülmüştür. II. Dalga Feminist Hareket ise söz konusu tarihten daha sonra hız kazanmış ve toplumun kadına biçtiği rollere karşı gelinmiş ve toplumsal cinsiyetin toplum tarafından belirlendiği ileri sürülmüştür. Ayrıca bu durumun kadının toplumsal konumunu ikincilleştirmemesi gereği de savunulmuştur. 1970'lerde gündeme gelen II. Dalga feminist hareketler ile birlikte kadının toplumsal konumunun yeniden sorgulanmaya başladığı görülmektedir (Sipahi & Özsoy, 2015, s. 16-19).

1980'li yıllar, toplumsal cinsiyet tartışmasının boyutlarının genişlediği bir dönem olarak bilinmektedir. 1970'li yıllarda feminist ilginin kadınlar ile erkeklerin farklılıkları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak 1980'li yıllara gelindiğinde feminist ilginin, kadınların kendi aralarındaki farklılıklara yöneldiği görülmektedir (Bora, 2016, s. 41). Bu alandaki araştırmacılar tarafından 1980'li yılların sonuna doğru toplumsal cinsiyetin erkekleri de büyük ölçüde etkilediğinin farkına varılmıştır (Bora & Üstün, 2005, s. 41-42). 1990'lı yıllara gelinceye kadar toplumsal cinsiyet analizlerine yönelik farklı ekollerin var olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda en önemli ekoller; patriyarka (erkek egemen sistem yapısı) kökenlerini açıklamaya yönelik yaklaşım, psikanalitik yaklaşımdan beslenen diğer bir yaklaşım ve Marksist yaklaşım olarak sınıflandırılabilmektedir. Catherine MacKinnon'un ifadelerine göre "emek Marksizm için neyse, cinsellik de feminizm için odur" (akt. Haraway, 2017, s. 178). Bunun yanı sıra 1990'lı yıllardan sonra toplumsal cinsiyet çalışmalarında da "eleştirel erkeklik çalışmaları" ile "Queer" teorinin ağırlık kazandığı söylenebilir (Saygılıgil, 2016, s. 15).

Scott (2010, s. 116)'un ifadelerine göre toplumsal cinsiyet "cinsiyeti olan bir bedene zorla kabul ettirilmiş bir toplumsal kategori" olarak nitelendirilmektedir. "Toplumsal cinsiyet sadece bir alan değildir, aynı zamanda Batı'da Yahudi-Hristiyan ile İslam geleneğinde iktidarın belirgin kılınmasını sağlayan kalıcı ve tekrar eden bir yöntemdir". Bu çerçevede Delhy'in ifadelerine göre ise, "cinsiyetler basitçe biyolojik-sosyolojik karakterler değil, erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarının oluşturduğu (Marksist anlamda) sınıflardır. Toplumsal cinsiyet, cinsiyeti inşa eder" (Saygılıgil,

2016, s. 10-13). Bir diğer anlatımla toplumsal cinsiyet, bireyin sahip olduğu toplumsal rol, kültürel birikim, ruhsal-içsel tanımlaması ve tüm bunların temsil edilmesi anlamında kullanılmaktadır. Doğa, cinsiyeti belirlemekteyken, kültür ise toplumsal cinsiyeti belirlemektedir. Ayrıca bireylerde toplumsal cinsiyet kimliği hakkındaki anlayışların da çok erken yaşlarda oluştuğu görülmektedir (Üner, 2008, s. 6-7).

Scott (2010, s. 127)'un ifadeleri çerçevesinde toplumsal cinsiyetin dört temel öğesi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, erkeklik ve kadınlık oluşturulurken simgesel temsillerden hangilerine başvurulduğunun incelenmesidir. İkinci öğe, başvurulan bu ikiliklerin sabit yapısının bozulması, tarihsel süreçte doğasının belirleyiciliğinin sorunsallaştırılmasıdır. Üçüncü öğe, akrabalık toplumsal cinsiyet kuruluşunda önem arz etse de buna indirgenemeyeceğinin, bu ilişkiden bağımsız işleyen siyasetin ve ekonominin içerisinde de etkin olduğunun gösterilmesidir. Son olarak dördüncü öğe ise, öznel kimliklerin tarihselliğinin ve kuruluşunun önemini vurgulamaktadır.

1.2. CİNSİYET FARKLILIKLARINA VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE TARİHSEL YAKLAŞIM

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yaklaşımın dört tarihsel dönem çerçevesinde incelenebileceği belirtilmektedir:

Entelektüel-Zeka Bakımından Cinsiyet Farklılıkları (1894-1936): Bu dönem cinsiyetle ilişkili çalışmalara başlanmakta olan dönem olarak nitelendirilmektedir. Bahsi geçen dönemde cinsiyet rolleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirme konusu olmadığı belirtilmektedir. Bu dönemin temel amacı ise kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra erkeklerin entelektüel üstünlüğünü açığa çıkarmak da amaçlanmaktadır. Erkeklerin, beynin anatomisi ve loblar arasında ortaya çıkan farklılıklar sayesinde bazı üstünlükler elde ettikleri ve bu durumun cinsiyet farklılıklarının sebebi olduğu düşüncesi üzerine ilgili alanlar inceleme konusu olmuştur. Fakat söz konusu dönem araştırmacıları cinsiyetin entelektüel seviyede anlamlı düzeyde bir farklılık yaratmadığı görüşü ile sona etmiştir (Helgeson, 2016, s. 162).

Evrensel Bir Kişilik Özelliği Olarak Erkeklik-Kadınlık (1936-1954): Kadın ve erkek arasında entelektüel açıdan anlamlı düzeyde bir fark bulunmamaktadır. Bu durum dönemin araştırmacılarını kadınlığı ve erkekliği ölçmeye ve aralarındaki gerçek farklılıkların tespit edilmesine yönelik çalışmalara yapmaya yöneltmiştir. Dolayısıyla bu dönemde cinsiyet rolleri önem kazanmıştır. Kişilere cinsiyetlerine göre psikolojik uyum olanağı sunan, evrensel bir kişilik özelliği olarak kadınsı ve erkeksi şeklinde sınıflama yapılmıştır. Hathaway ve Mckinley (1940) tarafından geliştirilen Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri'ne, cinsiyet rollerini tek bir sürekliliğin iki zıt ucu olan erkeksilikten ya da kadınsılıktan birine eğilimli olmaya göre sınıflandıran maskülen/feminen ölçeği eklenmiştir. Fakat söz konusu ölçeği kullanan sonraki araştırmalar sadece cinsiyet kimliğine yönelik bazı farklılıkları sunmalarına rağmen bu farklılıkları açıklayamamışlardır.

Cinsiyeti Tipleştirme ve Androjenlik (1954-1982): Bu dönemde kişilik özellikleri ve davranışların gelişiminde, kadın ve erkek olmanın yani cinsiyeti tipleştirmenin ne düzeyde bir etki yarattığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede cinsiyet rollerinin ölçülmesinde iki uçlu ölçeklerden sağlanan verilerin yetersiz olması, erkekliğin ve kadınlığın bağımsız iki boyut olarak ölçülmesi düşüncesini gündeme getirmiştir. Bahsi geçen düşünce, kişinin belirli oranlarda hem erkeklik hem de kadınlık puanlarına sahip olmasıdır. Söz konusu amaca yönelik olarak günümüzde de kullanılmakta olan Bem Cinsiyet Rolü Envanteri 1974 yılında geliştirilmiştir. Bu dönemde kadınlığın ve erkekliğin artık karşıt olarak algılanmaması önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bunların yanı sıra Sandra Bem tarafından ortaya koyulan *androjen* kavramı ise dönemin önemli bir gelişimi olarak nitelendirilmektedir. Androjen, sosyal olarak kadınlığın ve erkekliğin arzu edilen niteliklerini bir arada barındıran kişileri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Dönem sonunda psikolojik olarak en sağlıklı insanların erkeksi erkekler ve kadınsı kadınlar olduğu düşüncesinden vazgeçilmiştir (Ashmore & Sewell, 1998, s. 392-394).

Sosyal Bir Kategori Olarak Toplumsal Cinsiyet (1982-….): Cinsiyeti sosyal bir kategori olarak ele alan araştırmacılar tarafından toplumun ve toplumsal cinsiyet rollerinin doğası üzerindeki etkisi dikkate alınmıştır. Bu dönem araştırmacıları tarafından birey için toplumsal cinsiyet rolü beklentilerinin olumsuz sonuçlarının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bireyler, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde

ortaya çıkan eğilimler ve kişisel istekleri çeliştiği zaman ortaya çıkan cinsiyet rolü çatışması sonucunda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Erkeklerde cinsiyet rolü çatışmasının, rekabet, homofobi, saldırganlık, duygusal engellenme ve yardım arama konusunda isteksizliğe yol açmaktadır. Bu çatışma kadınlarda ise fiziksel çekiciliği kaybetme ve mağduriyet korkusuna neden olabilmektedir. Dolayısıyla günümüzde toplumsal cinsiyet rolü beklentilerinin kadınlarda ve erkeklerde yol açabileceği içsel gerginliğin farkına varılması ve cinsiyete yüklenen kültürel anlamların eşitlikçi bir tutum çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır (Ersoy, 2009, s. 210).

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYETE İLİŞKİN KURAMLAR

1.3.1. Biyolojik Kuram

Biyolojik yaklaşım çerçevesinde erkek ve kadın cinsiyeti arasındaki ortaya çıkan farklılıklar sahip olunan hormonlar, beyin yapısı ve cinsel organlar gibi faktörlere dayanarak açıklanmıştır. Bunun yanı sıra cinsiyetler arasındaki farklılıkların biyolojik temelli açıklanmasının Antik Yunan filozofları arasında yer alan Aristotales'e kadar dayandığı bilinmektedir. Aristotales'e göre kadınlar erkeklere kıyasla daha kıskanç, sempatik, düşük özsaygıya sahip ve sinirli olmaktadır. Aristo, kadınların söz konusu özelliklerinin erkeklerden farklılaşmasının ise bedensel salgılara bağlı olduğunu ileri sürmüştür. 19. yüzyılda ise kadınların ve erkeklerin beynin lobları arasındaki farklılığın zihinsel işlem süreçlerine etki ettiği öne sürülmüştür. Fakat bu konuda tutarlı bir açıklama ortaya konulamamıştır (Dökmen, 2010, s. 42). Daha sonra hormonların ve beynin performansının erkeksel üstünlük sağladığı ileri sürülmüştür. Kadınların ve erkeklerin bilişsel işlevlerinin, beyin yapısındaki farklılıklardan dolayı farklılaştığı ileri sürülmüştür. Ayrıca kadınların erkeklere kıyasla çok daha zayıf bilişsel işlevlere sahip olduğu da ileri sürülmüştür (Eşel, 2005, s. 139).

Bu alanda yapılan güncel çalışmalarda kadın ve erkek arasındaki hormonsal farklılıkların davranışlar üzerindeki etkisine odaklanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra doğumdan önde kadınların yüksek seviyede erkek hormonlarına maruz kalmaları

sonucunda daha üstün mekansal ve uzamsal beceriler, daha yüksek erkek oyuncakları ile oynama olasılığı ve daha güçlü amigdala aktivasyonu gibi durumlar arasında güçlü bir bağlantı olduğu ileri sürülmüştür. Fakat cinsiyet kimliği veya cinsel yönelim ile beklenilen seviyede bir ilişkinin elde edilemediği bildirilmiştir (Helgeson, 2016, s. 52).

1.3.2. Psikolojik Kuram

1.3.2.1. Psikanalitik Kuram

Freud'un görüşleri çerçevesinde şekillenen psikanalitik kuram, toplumsal cinsiyetin gelişimine yönelik açıklamalar sunan ilk kuramlar arasında yer almaktadır. Libido kavramı, Freud'a göre hem toplumsal cinsiyetin hem de biyolojik cinsiyetin kaynağı, kişiyi ihtiyaç duyduğu gereksinime yönelten, biyolojik temelli cinsel enerji olarak şeklinde tanımlanmaktadır. Freud' un toplumsal cinsiyetin gelişimine yönelik görüşleri ise üç dönem çerçevesinde incelenmektedir (Dökmen, 2010, s. 65-72):

Cinsiyet Farklılıklarının Bilincinde Olunmayan Dönem (Oral-Anal): Biyolojik yapıları gereği erkek çocukları penise sahip olarak dünyaya gelmektedir. Erkek çocuklarının cinsel güdüleri penis ile ilişkilidir ve anneleri ile kurmuş oldukları bağ karşı cins ilişkisidir. Ancak kız çocukları biyolojik olarak her iki cinsiyete sahip olarak dünyaya gelmektedir. Bu çerçevede vajina dişilik organları olurken, klitoris ise erkeklik organları olmaktadır. Bu nedenle genellikle ilk deneyimlerinin klitoris ile yani erkeklik organlarıyla olduğu bilinmektedir. Kız çocuklarında da erkek çocuklarına benzer bir şekilde anneleri ile kurdukları ilişkiler karşı cins ilişkisidir. Bu nedenle kız ve erkek cinsiyetinin de yaşamının ilk yıllarında toplumsal cinsiyetlerinin erkeksi olduğu belirtilmektedir (Bayhan & Artan, 2005, s. 198).

Farklılıkların Anlaşılmaya Başlandığı Dönem (Fallik Dönemin Başları): Bu dönem çocukların kadın ve erkek arasındaki farklılıkları anlamaya başladıkları dönem olarak nitelendirilmektedir. Cinsel kimlik ise 5 yaş civarında gelişmektedir. Dönem içinde penise sahip olmak ya da olmamak bir problem olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde erkek çocukları, kendilerinden farklı olarak kız çocuklarının penise sahip olmadıklarını fark ettiklerinde, kendileri de penislerini kaybetme korkusu yaşamaya

başlarlar. Bahsi geçen durum ise kastrasyon anksiyetesidir. Bu çocuklar babalarının cinsel ve fiziksel üstünlüğe sahip olduklarının farkındadırlar (Oruk, 2007, s. 20). Bu nedenle annelerine yönelik bir cinsel ilgi geliştirmeleri sonucunda babalarının onları hadım edilebileceğine yönelik bir korku geliştirmektedirler. Bu dönemde Freud'un ifadelerine göre kız çocukları tarafından penise sahip olmamanın eksikliği hissedilmektedir. Söz konusu durum kız çocuklarında bir kıskanma duygusu oluşturmaktadır. Böylece kız çocuklarında ortaya çıkan penis kıskançlığı gelecek dönemlerde görülebilecek utangaçlık, cinsel soğukluk, zayıf sosyal ilişkiler, değişime direnç gösterme, sevilmeye daha çok ihtiyaç duyma ve fiziksel olarak kendini beğenmişlik gibi durumların nedeni olarak gösterilebilmektedir. Bu dönemde kız çocukları tarafından penis eksikliğinin sorumluluğunun anneye yüklendiği bilinmektedir. Dolayısıyla kız çocukları ilgilerini babalarına yöneltmeye başlamaktadırlar. Kız çocuklarının babaları ile kurdukları karşı cins ilişkisi ise onların ilk kadınsılık rolüne girişleri olarak değerlendirilmektedir (Özbay & Erkan, 2008, s. 78).

Ödipal Dönem: Erkek çocuklarının fallik dönemde yaşamış oldukları kastrasyon korkusunun, onları babalarıyla yarışmaktan alıkoyduğu ve annelerine duydukları cinsel ilgiden vazgeçmektedirler. Dolayısıyla erkek çocuklarının babalarıyla özdeşim kurma yoluna gittikleri görülmektedir. Böylece erkekler tarafından kendi cinsiyetlerine uygun erkeksi cinsiyet rolleri benimsenmektedir (Oruk, 2007, s. 21). Süperegonun gelişimi ile ödipal dönem çatışmasının çözümü sonuçlanmaktadır. Kız çocuklarının babalarıyla kurmuş oldukları karşı cins ilişkilerinde, erkek çocuklarında olduğu gibi kastrasyon korkusu yaşamadıkları görülmektedir. Ayrıca kız çocuklarının anneleriyle tamamen özdeşleşme zorunlulukları da bulunmamaktadır. Bu nedenle Freud'un ifadelerine göre kız çocuklarının süperegolarının, erkek çocuklarında olduğu kadar gelişmediği belirtilmektedir. Söz konusu durumun erkeklere cinsel ve ahlaki olarak üstünlük sağladığı da ileri sürülmektedir. Freud tarafından ödipal dönem sorunları ile bağlantılı olarak iki cinsiyetlilik kavramı açıklanmaktadır. Kız çocuklarının bu durumu yaşamın ilk yıllarında deneyimlemeleri sebebiyle söz konusu dönemde erkeklerin iki cinsiyetliliğe yönelik deneyimlerini ele almaktadır. Bunların yanı sıra erkek çocukların babalarıyla kurdukları ilişkilerde kadınsı rolleri benimseme istekleri nedeniyle onlar için kadınsılığın önemli bir hale geldiğini ileri sürmektedir. Erkeklerin, babalarıyla bir

yarışa girmeden yanlış çözümlemeler neticesinde iki cinsiyetliliğe yönelebileceklerini de ifade etmektedir.

Modern psikanalist Chodorow tarafından geliştirilen nesne ilişkileri teorisi çerçevesinde, cinsiyet rolleri kazanımında erken dönem ilişkileri ve anneden ayrışma öne çıkarılmıştır. Chodorow'a göre annenin çocukları ile kurduğu ilişki, çocukların gelecekteki ilişkileri, benlik duyguları ve kadınlara karşı tutumları üzerinde büyük ölçüde etkilidir. Kız çocukları cinsel kimliklerini, anneleriyle bağlantı kurarak edinmektedir. Gelecek yıllarda ise kız çocuklarının aynı samimi bağı erkeklerle kurmakta zorluk yaşadıkları görülmektedir. Erkek çocukların cinsel kimliklerini bağlı oldukları bireyden ayrışarak edindikleri görülmektedir. Erkek çocukları kendilerini diğerlerinden ayırarak tanımlamayı öğrenmektedirler (akt. Erdoğan, 2008, s. 74).

Çocukların yaşamında babaların, annelerden daha az varlık göstermeleri nedeniyle erkekler daha az rol modele sahiptir. Dolayısıyla kadın ve erkek arasındaki sınır belirginleşmekte ve kadınsılık tehditkar bir görünüme sahip olmaktadır. Kız çocuklarının yaşadığı çatışma ise annenin de içerisinde yer aldığı gibi kadınsılığın toplumda daha az önemli görülmesi durumudur. Erkekler, sahip oldukları erkeksilik gücünü yaşadıkları çatışmanın üstesinden gelmek amacıyla kullanmaktadırlar. Bu çerçevede erkekler, kadını erkek olmayan biçiminde tanımlamaktadırlar (Friedman & Pines, 1991, s. 27). Kadınsı cinsiyet rolü kızlar tarafından, direkt annelerini gözlemleyerek öğrenilmektedir. Erkekler tarafından ise erkeksi cinsiyet rolü kültürel görüntüler ile özdeşleştirilmektedir. Kızlar anneleriyle özdeşleşerek kendilerini yeniden üretmektedirler. Bu nedenle kızların anne baba olma arzuları çok daha yüksektir. Bu durum kadınların toplumda birincil çocuk bakıcıları olmalarına ve kişilerin geleneksel cinsiyet rollerini benimsemelerine neden olmaktadır (Helgeson, 2016, s. 55).

1.3.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre model alma ve davranışın pekiştirilmesi bireyler tarafından sergilenen diğer davranışlarda olduğu gibi cinsiyet rollerinin gelişiminde de son derece etkilidir. Bu çerçevede gözleyerek öğrenme veya model alma, bireyin

gerçek veya sembolik modellerin sergilemiş odluğu duygusal tutumları, tepkileri ve eylemleri yeniden oluşturma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Helgeson, 2016, s. 55).

Cinsiyet rollerinin de farklı modellere maruz kalarak şekillendiği ifade edilmektedir. Çocukların model alırken ilk başlarda ayrım gözetmedikleri bilinmektedir. Fakat daha sonraları çocuklar için davranışların sonuçları da önem kazanmaktadır. Çocuklar ödüllendirilen davranışları sürdürme ve cezalandırılan davranışlardan ise kaçınma eğilimi göstermektedirler. Bazı durumlarda cinsiyete göre çevre tarafından davranışlara verilen tepkiler farklılık gösterebilmektedir. Örnek verilecek olursa erkekler için saldırgan davranışlar pekiştirilirken, bu tarz davranışlar kız çocukları için pekiştirilmeyebilmektedir. Bu nedenle kız çocukları saldırgan davranışları sergilemekten kaçınırken, erkek çocukları ise bu davranışları devam ettirmektedirler. Modelle aynı cinsiyete sahip olmak ise onun gözlenme olasılığının artmasını sağlamaktadır (Dökmen, 2010, s. 74). Bunların yanı sıra sosyal öğrenme kuramı davranış ve bilişte cinsiyet farklarının zamanla azalma nedenine açıklık getirmeye çalışmaktadır. Kadınlar ve erkeklerde gelenekten uzak roller kabullenildikçe, çocuklarda görülen modellerin de çeşitlendiği gözlemlenmektedir. Bu alanda yapılan bir araştırma sonucunda diğer cinsiyete yönelik faaliyetlerde bulunan erken gelişim çağında olan katılımcıların iki yıl sonra daha az geleneksel tutumlar sergiledikleri tespit edilmiştir (McHale, Crouter, & Whiteman, 2003, s. 129). Karşı cinse ilişkin empati düzeyinin, geleneksel rollere bağlılığın azalması, erkek ebeveyn modelinin ortaya çıkması ve çocuk bakımında erkeklerin daha fazla yer almasıyla artabileceği ifade edilmektedir. Böylece cinsiyet farklılıklarına yönelik tutumlardaki farklılıkların da azalabileceği belirtilmektedir (Helgeson, 2016, s. 61).

1.3.2.3. Bilişsel Gelişim Kuralı

Bilişsel gelişim kuramı çerçevesinde çocukların dünyanın aktif bir tercümanı oldukları ileri sürülmektedir. Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerinin edinilmesinin de çocukların kendi dünyalarında gerçekleştiği savunulmaktadır. Çocuklar kendi cinsiyet rollerini biçimlendirme sorumluluğunu da üstlenmektedirler. Kohlberg'e göre toplumsal cinsiyet rollerinin bir dizi gelişim aşaması sonucunda kazanılmaktadır (akt. Dökmen, 2010, s. 78):

Cinsiyeti Etiketleme (2-3.5 yaş): Çocuklar cinsiyet etiketleme döneminde ilk önce erkek ya da kadın olduklarının farkına varmaktadırlar. Fakat cinsiyet ayrımı çocuklar için sadece yüzeysel özellikleri kapsayan birtakım etiketlerden ibarettir. Söz konusu etiketleri kendilerinin yanı sıra diğer insanlar için de kullanmaktadırlar. Örnek verilecek olursa, takım elbise giyen bir kişi erkek, uzun saçlı bir kişi ise kız olmalıdır. Ayrıca çocukların gelişimin bu aşamalarında cinsiyet ile ilgili en katı inançlara sahip oldukları belirtilmektedir (Zembat & Keleş, 2012, s. 338).

Cinsiyetin Kararlılığı (3.5-4.5 yaş): Çocukların cinsiyetin kararlılığına ilişkin öğrenmeleri dönem boyunca devam etmektedir. Çocuklar bu dönemde kendilerini kadın veya erkek olarak kategorize etmektedirler. Fakat çocuklar kategorizasyonun temeli olarak biyolojik farklılıkları kullanamamaktadırlar. Çünkü çocuklar cinsiyetin değişmez ve sürekli bir yapıya sahip olduğunu henüz kavramamışlardır (Dökmen, 1999, s. 42).

Cinsiyetin Değişmezliği (4.5-7 yaş): Çocuklar 5 yaşına geldiklerinde artık bireylerin cinsiyeti ile fiziki görünümleri arasında bir bağlantı olmadığını fark etmeye başlamaktadırlar. Bu dönemde çocuklar, cinsiyetin değişmezliğini kavramaktadırlar. Aynı zamanda çocuklar kendi cinsiyetlerine özgü davranışları öğrenmeye ve değerlendirmeye başlamaktadırlar. Toplumda erkeklerin ve kadınların farklı roller üstlendiklerini fark ederler. Bu nedenle çocuklar için uygun rolleri öğrenmek son derece önemlidir. Kendi cinsiyetinin farkına varan çocuk kız kadınsı davranışlar sergilemeye başlarken, erkek ise erkeksi davranışlar sergilemeye başlayacaktır. Cinsiyetin değişmezliği yaklaşımına göre çocukların cinsiyetine uygun davranışlar sergilemelerinin sebebi ödüllendirilmeleri değil, cinsiyetini bir kategoriye oturtmalarıdır (Helgeson, 2016, s. 68). Bunların yanı sıra cinsiyet rolü tutumlarının, cinsiyet kimliği kazanımı ile yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir (Martin & Halverson, 1981, s. 1124). Çocukların cinsiyet kimliğini kazanmalarının ardından öz organizasyonları neticesinde kendi kategorilerine uygun davranışlar sergilemek için yüksek içsel motivasyona sahip oldukları görülmektedir.

Bussey ve Bandura (1999) tarafından sosyal bilişsel teori ile toplumsal cinsiyet rolü kazanımına yönelik bilişsel gelişim kuramının açıklamaları ilerletilmiştir. Ödül veya ceza gibi dış kaynakların davranışlar üzerindeki ilk etkiyi oluşturduğu ileri sürülmüştür. Fakat zaman içerisinde çocukların davranışlarını yönlendirmek amacıyla

dış kaynaklardan daha çok kendi içsel kaynaklarına güvenecekleri ifade edilmiştir. Ayrıca sosyal bilişsel teori çerçevesinde, psikolojik ve sosyal faktörler arasındaki etkileşimin vurgulandığı belirtilmiştir.

1.3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Şema, bir kategorinin özellikleri ve diğerleri ile ilişkileri hakkındaki bilgileri içeren yapı olarak tanımlanmaktadır. İnsanların her birinin durumlar karşısında belli şemalara sahip oldukları bilinmektedir. Şemaların bilgi işleme konusunda yardımcı olabildikleri belirtilmektedir. Bu çerçevede cinsiyet şeması kapsamında, erkek ve kadın olmanın anlamlarını ve hangi biliş, duygu ve davranışlara ilgili olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Bir kişi cinsiyet şemasına sahip olduğunda davranış biçimine, kariyerinin devamına, ne giyeceğine ve diğer insanlarla hangi duygularını paylaşabileceğine yönelik karar verme amacıyla cinsiyet kategorisini kullanmaktadır. Bem (1981)'in ifadelerine göre her bireyin belli bir derece cinsiyet şemasına sahip olmasının muhtemel olduğu anlaşılmaktadır. Fakat kişiler arasında bilgi işlerken cinsiyetin ne kadar düşünüldüğünün farklılık gösterdiği ifade edilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerini edinme sürecine yönelik bir teori olan toplumsal cinsiyet şema teorisi, dünyanın dişil ve eril kategorilere bölündüğünü belirtmektedir. Sosyal öğrenme teorisi çerçevesinde kültür, söz konusu kategorilerin nelerle ilişkilendirildiğini ve nasıl öğrenildiğini belirleyen en önemli faktördür. Bilişsel gelişim teorisi ise tutarlılığın sağlanması amacıyla bu bilişsel kategorilere yeni bilgilerin nasıl kodlandığını açıklamaktadır. Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet şema teorisi ise toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl edinildiğini açıklarken bilişsel gelişim ve sosyal öğrenme teorilerinin unsurlarını birleştirmektedir (Helgeson, 2016, s. 93). Öte yandan çocuklar tarafından kendilik kavramı oluşturulurken benimsenen cinsiyet şeması çerçevesinde bilgiler organize edilmektedir. Çocuk etrafında yer alan cinsiyet şemasına uygun şekilde filtreler ve içselleştirir (Çiftçi & Özgün, 2011). Örnek verilecek olursa, gücün erkek çocuklarına ait, zayıflığın ise kız çocuklarına ait olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle tam tersi durumların farkına varamamaktadırlar. Şemalar çocukların kendi kişiliklerini, eylemlerini ve tutumlarını değerlendirmektedirler. Çocuklar söz konusu yöntemle *cinsiyetleri tipleştiren*

(ayrıştıran) kişilere dönüşmektedirler. Toplumsal cinsiyet şema kuramının temel amacı cinsiyetle ilişkili bilgilerin iki kategoriye ayrıştırılmasıdır. Bahsi geçen bireyler benlik kavramlarının içine cinsiyet ile ilişkili özelikleri dahil etmektedirler. Böylece kendilerini cinsiyetlerine göre tanımlamaktadırlar. Cinsiyetin tipleştirilmesi öğrenilmiş bir süreç olmanın yanı sıra değişikliklere de açık bir yapıdadır (Martin, 1991, s. 119).

Androjenlik Kavramı: Bem (1981) tarafından toplumsal cinsiyet şeması androjen yapı ile ilişkilendirilmiştir. Androjen, sadece erkeksi ve kadınsı olmak üzere iki farklı uçtan meydana gelen cinsiyet kategorilerine alternatif olarak oluşturulan bir kavramdır. Androjenlik, hem kadınsı hem de erkeksi nitelikleri yüksek düzeyde ve birlikte göstermeyi ifade etmektedir. Bem'in ifadelerine göre androjen kişilerin hem kadınsı hem de erkeksi nitelikleri geliştirebilecek esnekliğe sahiptir. Bunun yanı sıra cinsiyet şeması olanların geleneksel erkek ve kadın özelliklerini içeren şemalardan birini kullanacağı öne sürmüştür. Bem'in ifadelerine göre cinsiyet şemalarını kullanan kişiler cinsiyet rollerine uygun davranışlarda bulunmayı tercih etmektedirler. Çünkü kişilerin cinsiyet rollerine uygun olmayan davranışlarda bulunmalarının onları rahatsız hissettirdiği belirtilmiştir (Bem, 1981). Bem'e göre androjenlik, toplumu kültürel olarak tanımlanan cinsiyet kategorilerinden kurtarmayacaktır. Bu nedenle Bem'in androjen bir yapıdan daha çok toplumsal cinsiyete yönelik aşematik bir tutumu savunduğudur (Dökmen Y. Z., 1999, s. 28-29).

1.3.2.5. Sosyal Rol Kuramı

Sosyal rol kuramı çerçevesinde erkeklerin ve kadınların davranışları arasındaki farklılıklar, toplumun onlara atfettiği rollere göre açıklanmaktadır. Cinsiyet kalıp yargıları, sosyal roller doğrultusunda oluşmaktadır ve bireyler de bu yönde davranışlar sergileme konusunda baskılanmaktadır. Toplum kadınlara ve erkeklere farklı roller yüklemiştir. Bu rollerde erkeklerin daha yüksek statüde olduğu görülmektedir (Diekman, Goodfriend, & Goodwin, 2004, s. 206). Toplum tarafından kadın ve erkek cinsiyetlerinde sosyal roller atanırken doğurganlık ve fiziksel güç gibi biyolojik özelliklerin etkisi hissedilmektedir. Fakat evrimsel yaklaşımdan farklı olarak biyolojik

niteliklerin sosyal faktörlerle etkileşerek bireyler arasında cinsiyet farklılıklarının ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir (Eagly & Wood, 1999, s. 410).

Kadın ve erkek arasında cinsiyet farklılıklarının ortaya çıkmasına neden olan bir diğer sosyal faktör ise erkek ve kız çocukların içinde bulundukları ortamın farklı olmasıdır. Bu yaklaşım çerçevesinde anne tarafından hazırlanan ortamın, çocukların cinsiyet rolü davranışının gelişmesinde son derece etkili bir gücü olduğu görülmektedir. Cinsiyet farklılıklarının zeminini ise, kız çocuklarına yardım etme davranışını ve etkileşimi pekiştirecek bir ortam sunulması oluştururken, erkek çocuklarına ise egoist hakimiyetin pekiştirilmesini sağlayacak bir ortam sunulması oluşturabilmektedir. Sosyal rol kuramına göre toplumda cinsiyete dayalı farklılıkların azalması; erkeğim ve kadının sosyal rollerinin değişime uğraması ve bu rollerin benzer hale gelmesiyle ilişkili bir durumdur (Helgeson, 2016, s. 95).

1.3.2.6. Feminist Kuram

Son yıllarda feminist kuramın etkisi ve bazı alanlarda kadınların temsilinin artması sonucunda cinsiyetle ilgili tutumların kavramsallaştırılmasında, işlevsel hale getirilmesinde bazı alternatiflerin ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Feminist yaklaşım çerçevesinde toplumda bireylerin yaşadıkları çatışmanın nedenleri arasında kaynaklara ulaşımda, güç ve kaynak kontrollerinde eşitsiz dağılım, ırk ve cinsiyete yönelik mücadeleler yer almaktadır. Bu kapsamda psikologlar, sosyologlar ve antropologlar tarafından yaşam döngüsünde sosyalleşme ve kültürel inançların, kadınları ve erkekleri bazı kalıplara sokmaya yönelttiği dikkati çekmektedir (England, 2001, s. 5911-5912). Feminist yaklaşıma göre söz konusu problemlerin ortadan kaldırılması, statükonun yeniden düzenlenebilmesi için, toplumun güç ve kaynak bakımından adil bir dağılım olacak şekilde dönüştürülmesi gerekmektedir (Parpart, Connelly, & Barriteau, 2000, s. 124). Öte yandan cinsiyet eşitsizliğinin kaynağı olarak sosyal normlar, yasalar, inançlar ve kurumsal uygulamalar gösterilmektedir. Feministlerin büyük bir kısmı, cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu kadınların erkeklere göre daha yetersiz veya zayıf olduğu iddiasına karşı çıkılmaktadır (England, 2001, s. 5912).

Feminist yaklaşımın, sosyal rollerde cinsiyete dayalı sınıflandırmalar sebebiyle ortaya çıkan kalıp yargılara mesafeli durduğudur. Bunun yanı sıra kişilik örüntüleri ve davranışlarda meydana gelen değişimlerin sadece çocukluk dönemi ile belirlenmediği, hayatın herhangi bir döneminde etkiye son derece açık olduğu da belirtilmektedir. İnsan kimliği, doğumdan itibaren toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin beklentiler tarafından büyük ölçüde etkilenmektedir. Söz konusu beklentiler yetişkin kişiliğinin temeline işlemektedir (Corey, 2015, s. 62).

1.4. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ KAVRAMI

Kadınlar toplumsal cinsiyet bağlamında mevcut eşitsizliklerden daha fazla etkilenmektedir. Bunun yanı sıra kadınların eğitim, siyaset, sağlık ve ekonomi gibi pek çok alanda ikincil konumda kaldıkları görülmektedir. Bu nedenle kadınların, doğuştan sahip oldukları hakların büyük bir kısmını kullanamadıkları belirtilmektedir. Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet bağlamında eşitlik ve eşitsizlik kavramlarına değinilmesi gerekmektedir. TDK (2020a) tarafından yapılan tanım çerçevesinde eşitlik; ruhsal ve bedensel başkalıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasal haklar yönünden ayrım bulunmaması durumudur. Bunların yanı sıra eşitlik kavramına Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi uluslararası metinlerde de yer verildiği görülmektedir. Bu çerçevede eşitlik kavramı uluslararası kuruluşların politikalarındaki öncelikli konularından biri haline gelmiştir. Ayrıca haklar açısından insanların, hiçbir ayrım gözetmeksizin eşit olduğu vurgulanmıştır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1. maddesinde, **"**Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar." İfadesi yer almaktadır. Buna ek olarak 2. maddesinde, "Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin, bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir." biçiminde ifade edilmiştir. Son olarak 7. Maddesinde ise "Herkes yasa önünde eşittir ve ayrım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir." denilerek insanların eşitlik hakkının güvence altına alınması sağlanmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Ayrımcılığın genel olarak yasaklanması" başlıklı 1. maddesinde "Hukuken temin edilmiş olan tüm haklardan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal ve sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi bir diğer statü bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır." İfadesine yer verilmiştir. Söz konusu madde kapsamında hiçbir ayrım gözetmeksizin eşitliğin var olması gerektiğine vurgu yapılmıştır (CEO, 1950). Bunun yanı sıra, T.C. Anayasasının 10. maddesine göre "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir". Ayrıca "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" hükümleri ile, Türk Hukuk Sisteminde, en üst norm olarak nitelendirilen anayasasında cinsiyet eşitliği vurgulanmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı, toplumsal kurumlar içerisinde kadınların ve erkeklerin var olan fırsatları, kaynakları ve gücü kullanımlarında eşitliği ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı ise söz konusu alanlarda birinin diğerine göre eşitsiz konumunu ifade etmektedir (Ecevit, 2003, s. 83). Dünya Sağlık Örgütü tarafından eşitlik kavramına cinsiyet bağlamında değinilmiştir. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet eşitsizliği "Fırsatlarda ve kaynakların veya menfaatlerin tahsisinde, ya da hizmetlere erişmede, bir kişinin cinsiyetine dayalı ayrımcılığın olmaması." biçiminde tanımlanmıştır. Bunların yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ise "Kadınlar ve erkekler arasında menfaatlerin ve sorumlulukların dağılımında, eşitlik ve adalet." şeklinde tanımlanmaktadır (WHO, 1998). Bu kapsamda, toplumsal cinsiyet eşitliği mevcut olanakların kullanılmasında, hizmetlerin elde edilmesinde, kaynakların dağılımında ve cinsiyet nedeniyle insanlara ayrımcılık yapılmaması olarak nitelendirilmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, sosyal yapılanma neticesinde oluşmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet değiştirilebilir niteliktedir. Toplumların büyük bir kısmında erkekler ve kadınlar farklı yaratıklar olarak görülmektedir. Söz konusu iki cinsin de kendine özgü rollerinin, olanaklarının ve sorumluluklarının var olduğu kabul edilmektedir. Bunun en açık göstergesi ise toplumların büyük bir kısmında erkeklerin, çalışma yaşamı ve politikayı içeren kamusal alanda bulunmaları, kadınların ise, ev ve aileyi ilgilendiren özel alanda bulunması durumu doğal olarak benimsenmesi ve uygulanmasıdır (Akın & Demirel, 2003, s. 73).

Kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılık, tek başına bir eşitsizlik ilişkisi içermemektedir. Ancak kültürel ve toplumsal olarak oluşturulan "toplumsal cinsiyet" kavramı erkekler ve kadınlar arasında, eşitsiz ve hiyerarşik bir farklılığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyet bağlamında oluşturulan "kadın ve "erkek" tanımları ortaya çıkarken, bunlar birbirleriyle bir karşıtlık içerisinde ve dışlamayı meydana getirerek oluşmaktadır. Bu karşıtlık durumu ise, hiyerarşik olarak bir tarafın diğer taraftan daha üstün ve egemen olduğu görüşünü kabul etmektedir. Bir diğer ifadeyle erkek aklını uygarlığı ve kültürü temsil eden üstün taraf olarak kabul ederken, kadın bedeninin ise doğayı ve duyguları temsil ettiğini kabul etmektedir. Bu durumda kadın maddeye, doğaya ve bedene indirgenmektedir. Söz konusu kalıplar içerisine cinslerin sıkıştırılması ise hem erkek hem de kadın için geçerli olmaktadır. Buna rağmen, kadınlar baskı ve ezilme altında bulunan aşağı kutbu oluşturmaktadır. Kadınlar erkeklere kıyasla, daha aşağı ve ikincil konumda sayılmaktadır. Bu durum kadınların eksiksiz insan olma hakkının elinden alınmasına yol açmıştır. Böylece kadınlar yüzyıllar boyunca haklarını elde edebilmek için mücadele etmek zorunda kalmışlardır (Berktay, 2004, s. 2-3).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar iş gücüne katılma, öğrenim görme ve gelir elde etme gibi konularda pek çok sorunla karşı karşıya kalmışlardır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yol açtığı eşitsizliğin temel belirleyicileri arasında gelir, öğrenim ve mesleğin yer aldığı düşünülmektedir(Şimşek, 2011, s. 120). Dünyanın hemen her ülkesinde kadınlara yönelik ayrımcılık görülmektedir. Kadınlar toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldıklarında yasal, sosyal, siyasal ve ekonomik haklara sahip olma ve bu hakları kullanma konusunda da eşitsizliklere maruz kalmaktadırlar. Buna ek olarak kadınların sermaye ve toprak gibi kaynaklara sahip olma konusunda da eşitsizliklere maruz kaldıkları düşünülmektedir (Üner, 2008, s. 7).

Ayrımcılık kavramının insanlar arasında yaygın olan eşitlik ilkesinden ve fikrinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bu ilkeye göre insanlar doğuştan eşittir. Bu çerçevede insanlar doğdukları yer, cinsiyet, cinsel yönelimleri, etnik kökenleri, ten renkleri, dinleri ve mezhepleri fark etmeksizin insan olmak açısından eşittirler. Eşitlik ilkesinin insanlık tarihindeki belli bir dönemden sonra hukuk kavramlarıyla tanımlanmıştır. Buna ek olarak eşitlik ihlalinin önlenmesi amacıyla "ayrımcılık yasağı" hukuk alanına dahil edilmiştir. Modern hukuk ile birlikte bir toplumda yaşayan

bütün bireylerin eşit özelliklere sahip varlıklar olduğu teorik hukuksal sistemine yerleştirilmiştir (Göregenli, 2012, s. 18). Bu kapsamda sistemde var olan ayrımcılık kavramının açıklanması gerekmektedir. Ayrımcılık kavramı, önyargıların ve kalıp yargıların davranışsal ifadeleri olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2010, s. 101). Bir diğer ifadeyle ayrımcılık kavramı, bir gruba ve grup üyelerine yönelik, negatif yönlü düşüncelerle birlikte nefret etme, hor görme ve kaçınma gibi olumsuz tutumları kapsayan bir olgudur. Bu durumda ayrımcılığa maruz kalan bireylerin aslında kişisel özelliklerinden daha çok, ait oldukları grubun özellikleri sebebiyle söz konusu davranışın hedefi olduğudur (Göregenli, 2012, s. 21).

Bunların yanı sıra cinsiyete dayalı ayrımcılık kavramı, kişinin cinsiyetinden ötürü bir kadına, bir erkeğe davrandığından daha az olumlu ya da olumsuz davranmasıdır. Bu tutum biçimsel olarak eşitlikçi görünmesine rağmen, davranış ya da uygulamaların, sonradan kadınlar üzerinde ayrımcı etkiler oluşturması olarak ifade edilmektedir (Acar, Ayata, & Varoğlu, 1999, s. 5).

Birleşmiş Miletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'nin, 1. maddesinde "kadına karşı ayrımcılık" kavramını şu şekilde tanımlanmaktadır (UN CEDAW); "Siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayrım, dışlama veya kısıtlama (CEDAW md.1)".

Kadına yönelik ayrımcılık konusunda var olan biyolojik farklılıklar düşünüldüğü zaman erkekler ve kadınlar arasında doğuştan gelen birtakım farklılıkların bulunduğu bilinmektedir. Kadın ve erkek cinsiyetinde de zeka, dil, hayal gücü, baş parmağın diğerlerinden ayrılması ve kullanılması, alet yapma ve kullanma, dik durma, uzun çocukluk ve çocuk yetiştirme yeteneklerine yönelik tür özelliklerine sahip olunmaktadır (Connell, 1987, s. 71-72). Öte yandan kadınların ikincil konumda olduğu ve cinsiyetler arasında ortaya çıkan bu eşitsizliklerin kolaylıkla meşrulaştırılmasına yol açan özelliklerin büyük bir kısmı erkeklerin ve kadınların doğasıyla ilgili değildir. Bu özellikler toplumsal cinsiyetçi rol beklentileri ile ilgilidir (Göregenli, 2012, s. 21). Bu kapsamda insan hakları ve temel özgürlükler bakımından değerlendirildiğinde,

bireylere din, dil, ırk ve cinsiyet dahil olmak üzere yöneltilen her türlü ayrımcılık kabul edilememektedir (Üner, 2008, s. 8). Toplumda kadınların doğuştan sahip oldukları bazı niteliklerden ötürü, erkeklerden daha aşağı ya da üstün konumda olmaları, erkeklere verilen olanaklardan yararlanamamaları ayrımcılıktır. Aynı zamanda eşitlik ilkesine aykırı bir durumdur (Sancar, Acuner, Üstün, Bora, & Romaniuc, 2006, s. 24).

2. YEREL YÖNETİMLER VE TOPLUMSAL CİNSİYET

2.1. MERKEZİ YÖNETİM VE YEREL YÖNETİM İLİŞKİSİ

Merkezi yönetim, tek elden yönetim biçimi olarak nitelendirilmektedir. İdari hizmetlerin merkezi yönetim tarafından sağlandığı ve otoriteler tarafından birlik ve bütünlüğün sağlanması için organize edildiği bir yönetim biçimidir (Bozatay & Kızılkaya, 2016, s. 611).

Merkezi yönetimin temel özellikleri aşağıda şöyle sıralanmaktadır (Gözübüyük, 2000, s. 42).

- Bir tüzel kişilikleri var. Merkezin kendisi yani devlet tüzel kişiliğin sahibi konumundadır.

- Gerekli gelirler ve giderler merkezde toplanmaktadır.

- Kamu hizmetleri, devlet merkezi yönetim organı tarafından sağlanmaktadır.

-Hükümet bakanlık şeklinde örgütlense bile bakanlıklar tüzel kişilik özelliği taşımamaktadır. Bakanlıklar devletten aldıkları yetkiye göre hizmet verirler.

- Merkezden tüm hizmetleri yürütmek çok zor bir süreç olduğundan başkentten taşra teşkilatlarına atanmış görevliler vardır. Merkezden aldıkları emir doğrultusunda taşrada hizmetlerini ve görevlerini ifa ederler.

- Merkezi yönetim bir bütün olarak nitelendirilmektedir. Hiyerarşik bir bağa sahiptir.

Merkezi yönetimin faydalarının ve zararlarının incelenmesi ise aralarındaki bağlantının kurulması açısından yarar sağlamaktadır. Merkezi yönetimin faydalarını şöyle sıralanmaktadır (Yayla, 2009, s. 234):

- Otorite merkezden kararlar alınması nedeniyle daha güçlüdür.

- Mali kontrollerin denetimi, tek merkezde toplanması nedeniyle daha kolaydır.

- Yerel baskılar görülmemektedir.

- Bölgeler arasında eşitsizlik yoktur.

- Tarafsızlık hakimdir.

- Hiyerarşi çerçevesinde işler rasyonel bir şekilde yürütülür.

Merkezi yönetimin zararları aşağıda şöyle sıralanmaktadır (Yayla, 2009, s. 235):

- Her yörenin farklı ihtiyaçlara sahip olması nedeniyle hizmetlerin yürütülmesi zorlaşmaktadır.

- Bürokrasi ve kırtasiyecilik son derece fazladır.

- Taşrada görevlendirilenler, hizmetlerin karşılanması konusunda herhangi bir yetkiyi ellerinde bulundurmamalarından ötürü yaşanan bütün problemler için merkeze başvurulmaktadır. Bu durum hizmetlerin birikmesi, gecikmesi veya etkisizliği gibi problemlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

- Vatandaşlar tarafından her şey merkezden beklenmektedir.

Bu kapsamda merkezi yönetimlerin faydaları bulunduğu kadar sakıncaları da bulunmaktadır. Söz konusu zararlar, hizmetlerin aktarılmasına ve vatandaşların memnuniyetine zarar vermiştir. Böylece bir başka yardımcı yönetim anlayışına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu noktada yerel yönetimler ortaya çıkmıştır. Böylece yerel yönetimler, direkt yerele hizmet sunan bir yönetim çeşidi konumunda olmuştur.

2.2. YEREL YÖNETİMLER

2.2.1. Yerel Yönetimlerin Tanımı

Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğünde Yerel Yönetim kavramı, "Yerelde yaşayan vatandaşların müşterek ihtiyaçlarını gideren ve bölge halkının seçtiği kamu tüzel kişisi, bölge idaresi" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2022b). Ülkede belirli yasalar çerçevesinde iş ve işlemler yürüten yerel yönetimler Türkiye'de 1864 yılından beri faaliyet göstermektedir (Bilgisay, 2010, s. 282). Yerel ve merkezi yönetimler, genel yönetimin ayrılmaz bir parçasıdır ve işlevlerine ve organizasyon yapısına entegre edilmiştir. Yerel hizmet, belirli bir bölge veya şehirde düzenlenebilen ve yalnızca o bölgede yaşayanların yararlanabileceği bir hizmettir (Urhan, 2008, s. 89).

Kamu yönetiminin yapısında önemli rol oynayan yerel yönetimler; ister birleşik ister federal olsun, tüm eyaletlerin idari yapısının bir parçasıdır. Her eyaletteki yerel yönetim yapısı farklı birim ve yapılarda örgütlenmiştir. Türkiye'de il özel idareleri belediyeler ve köyler gibi etkin bir yapıya sahiptir.

2.2.2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Tarihteki geçmiş olaylar nedeniyle yerel yönetişimin gelişimi Antik çağda, bölgede yaşayan insan gruplarından oluşan mülkler, Roma İmparatorluğu'nun bağımsızlığından yararlanan kendi kendini yöneten demokratik idari birimler ve şehirlerdi. Siyasal düşüncenin temeli, Antik Yunan'da meydana gelen yerel ve siyasal güç olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanı sıra polis olarak tanımlanan kent devletleri yerel yönetim birimlerinin ilkleri olarak günümüzdeki yerel oluşumlara örnek teşkil etmektedir (Keleş, 2012, s. 37).

Ulus-devlet geliştikçe, 16. yüzyıldan itibaren önemli bir güç olan devlet, komünü zayıflatarak geçici bir idari birim haline gelmiştir. Böylece bölgede ideolojik bir avantaj yaratmayı başarmıştır. Bu dönemde yerel yönetim yapısının gelişmesinde, özellikle Webbler, Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan Özerk Belediyecilik akımı, Fabian Sosyalistler, Alexis de Tocquueville, Proudhon ve Sieyes, gibi Fransız aydınlar tarafından büyük ölçüde katkı sağlanmıştır.

Yerel yönetimler 18. yy sonunda ve 19. yy başlarında yapılan reformlar sonucunda, yerel hizmet kuruluşu biçimde kabul görmüşlerdir. Yerel yönetimlerin, merkezi yönetimin bir unsuru olarak benimsendiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda yerel yönetimler merkezi hükümetin bölgesel irtibat ofisleri olarak hizmetlerini sunmuşlardır (Ökmen & Parlak, 2010, s. 69). Ayrıca 20. Yüzyılın başları ise yerel yönetimlerin en parlak çağları olarak nitelendirilmektedir (Çiçek, 2014, s. 55).

2.2.2.1. Osmanlı Döneminde Yerel Yönetimler

Osmanlı İmparatorluğu'nun modern belediye teşkilatı, siyasi, ekonomik ve idari kavramların değiştiği 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış ve kurumsallaşmıştır. II. Mahmud döneminde yerel yönetimde "kadı"nın etkinlikleri yitirilmiştir. Bu dönemde kadı, yeniçeri ocağı mensupları, lonca teşkilatı ve vakıfların yerini ihtisab nezareti, zaptiye teşkilatı ve polis teşkilatı gibi teşkilatlar almıştır. 1850'li yıllardan itibaren ise modern belediyeler, teşkilatı devralmıştır (Ortaylı, 2000, s. 98). Lonca, Osmanlı İmparatorluğu'nun yerel hizmetlerinden sorumlu diğer bir organdır. Lonca, net bir hiyerarşik yapıya sahip esnaf gruplarını meydana getirmektedir. Aynı zamanda bölge halkı ve hükümeti arasında, mesleki becerilerini izleyerek ve üyelerin karşılaştığı sorunları çözerek bir köprü görevi görmüştür (Ünal, 2011, s. 242).

Ortaylı'nın ifadelerine göre; Osmanlı İmparatorluğu'nda modern şehir yönetiminin kurulmasından önce, çeşitli etkili yerel gruplar, vakıflar, komşu yönetimler ve loncalarla çalışan bir yerel yönetim bulunmaktaydı. Yerel yönetimden sorumlu olan kadı ve yeniçeri ocağından diğer yetkililer şehrin altyapısının yanı sıra ticari hayatın kontrolünden ve güvenliğinden sorumluydu. Meslek grupları ise en çok yerel halktan, tüccarlardan yararlanmışlardır (Ortaylı, 2000, s. 101). 1855-1876 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan belediyeler, "kuruluş dönemi belediyeleri'' olarak adlandırılmaktadır.

Osmanlı döneminde ilk belediye örgütlenmesi İstanbul'da ortaya çıktı. 1876 Anayasası, tüm kurulu belediyelerin referandum yoluyla örgütlenmesini, teşkilat yapısını, sorumluluklarını ve seçilen meclis üyelerinin seçim usulünü düzenleyen bir kanun oluşturmuştur (Ünal, 2011, s. 242). Bunun yanı sıra il özel idareleri, yerel yönetim yapısında önemli bir rol oynamış ve 19. yüzyılın ikinci yarısında gelişmiştir.

İl Genel Meclisinin, 1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesiyle birlikte valinin başkanlık yapmış olduğu il genel yönetimiyle beraber her bir sancaktan 4 üye seçilerek oluşturulduğu belirtilmektedir. Söz konusu yönetim sistemi 1870 yılında kanunlaşan Genel İdare Vilayet Nizamnamesi tarafından değiştirilmemiştir. 1913 yılında çıkarılan İdare-i Umumiye-i Vilayet Geçici Kanununda il özel yönetiminde de düzenlemeye gidilmiştir (Tortop, Aykaç, Yayman, & Özer, 2014, s. 117). Aynı zamanda köylerin de yerel yönetim sisteminin içinde yer aldıkları görülmektedir.

Yerel yönetim birimleri arasında köylerin de yer almasındaki temel amaç, kırsal alanlardaki yerleşimlerde vergilerin düzenli toplanmasının sağlanmasının yanı sıra

güvenliğin de sağlanmasıdır. Köylerin ilk kez 1864 senesinde çıkarılan Vilayet Nizamnamesinde yer aldığı bilinmektedir (Tortop, Aykaç, Yayman, & Özer, 2014, s. 119). Söz konusu düzenlemeden sonra iller ilçelere ayrılırken, ilçeler ise köylere ayrılmıştır.

2.2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetimler

Cumhuriyet döneminde yerel yönetimin ilk düzenlemesi köylerle ilgiliydi. 1924 yılında çıkarılan 442 sayılı Köy Kanunu halen yürürlüktedir. Köyler, Osmanlı döneminden beri kendilerine has bir birim olarak varlıklarını korumaya devam etmektedirler. Türkiye'de il özel idaresi ve belediye sisteminde, Fransız sisteminden esinlenildiği söylenebilir. Avrupa'daki komün yönetimleri gibi köylerin de idari, sosyal ve siyasi ihtiyaçlar için ortaya çıktığı söylenebilmektedir (Ökmen ve Parlak, 2010, s. 75). 1924 yılında İstanbul'da kurulan belediye dairelerine benzer şekilde, Ankara'da Şehremaneti Kanunu'nun çıkarılmış ve Ankara'da özel bir idari yapılanma oluşturmuştur.

Cumhuriyetin kuruluşunun ardından en kapsamlı düzenleme olarak 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 2005 yılına gelindiğinde çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu'na kadar yürürlükte kalmıştır. 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun beş temel ilke kapsamında hazırlandığı bildirilmektedir. Söz konusu ilkeler aşağıda şöyle sıralanmaktadır (Çağdaş, 2011, s. 397);

1) Belediyeler arası eşitlik,

2) Belediyelere yönelik güçlü bir merkezi yönetim denetimi,

3) Belediyelerin uygulamalarda serbest bırakılmaları,

4) Tek dereceli seçim ve halkın etkin denetiminin sağlanması,

5) Belediyelerin hizmet kapsamının genişletilmesi.

1984 yılında kabul edilen 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu kapsamında büyük şehirlere özel belediye idaresinin şekli tanımlamıştır. 2005 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu çıkarılana kadar 3030 sayılı kanun çeşitli değişikliklerle yürürlükteydi. Belediye idarelerinin görevlerinden 1580 sayılı Belediye

Kanunu'nun ikinci bölümünde yer verilmiştir. Söz konusu Kanun'un 15. maddesinde vurgulanan görevleri arasında gündelik yaşamın düzenlenmesi, altyapı-üstyapı çalışmaları ve sosyal politika kapsamında yapılabilecek faaliyetler gibi konularda karar alınması yer almaktadır (Tortop, Aykaç, Yayman ve Özer, 2014, s. 121). Yerel yönetimi güçlendirilmesine yönelik olarak, 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı Kanuna göre, Büyükşehir Belediyelerinin teşkilatlanması ve belediye gelirlerinin artırılmasını öngören 1980 yılı sonrasındaki yasal iyileştirmeler gibi adımlar atılmıştır. 1987 yılında yasalaşan 3360 sayılı kanun ile İl Özel İdaresini, 2004 -2005 yıllarını kapsayan dönemde yapılan düzenlemeler ile söz konusu kanunların yerini almıştır.

2.2.2.3. Cumhuriyet Sonrası Döneminde Yerel Yönetimler

1950'li yılların ortalarında başlayan ve 1960'lı yıllarda devam eden kentleşme ve toplumsal değişim sürecinde köyden kente olan göç hareketi son derece büyük bir etkiye sahiptir. Sanayileşmenin kentleşmeyle doğru orantılı olarak büyüyememesi, kentleri ciddi sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Bu kapsamda gecekondulaşma ve plansız arazi kullanımı gibi konular, belediye yönetimleri açısından önemli konular haline gelmiştir. Hatta belediye sosyal yardım hizmetlerinden çok altyapı çalışmaları gibi belediye hizmetlerine yönelmiştir (Pektaş, 2010, s. 12).

Öte yandan 1961 Anayasası, yerel yönetimler adı altında toplanan çeşitli yönetmelikler arasında belediye yönetimine ilişkin ayrı bir düzenlemeden bahsetmemektedir. 1980'li yıllara gelinceye kadar belediye yönetimi çalışan sayısı, bütçe ve karar alma aşamaları gibi temel konularda zayıf kalmıştır. Bunun yanı sıra belediyeler artık finansal güçlükler nedeniyle devlete yük haline gelen bir yapıya dönüşmüştür (Bayraktar, 2013, s. 30).

1970 sonrası dönemde “yeni belediyecilik (toplumcu belediyecilik)” kavramının ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1973 yerel seçimlerindeki büyük başarısı, 1970'li yılların kentsel solculuk hareketinden başlayarak, kent adaletini ve eşitliği vurgulayan bir kent akımını öne çıkarması ve önermesinden kaynaklanmaktadır. Bunların yanı sıra CHP yönetiminin 1973-1977 yıllarını kapsayan dönemde uyguladığı politikaların yarattığı bu yeni/toplumcu

belediye anlayışı, kentlerde yaşanan sorunların ve belediyelerin sunduğu hizmetlerin aslında bir toplumsal mücadelenin konusu olduğunu göstermiştir. 1973 seçimlerinde sosyal demokratlar İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerin yönetimlerine girmişlerdir. Ancak bu dönemde merkezi yönetim hala muhafazakar bir güce sahipti ve bu durum Cumhuriyet tarihinde ilk kez yerel yöneticilerin, iktidar partisinden olmadığı görülmekteydi. Bu durum iktidar partisinin yerel yönetimi daha demokratik bir hale getirmesi, belediye yönetiminin demokratikleşmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur (Köse, 2010, s. 48-50).

2004 senesinde 5272 sayılı Belediye Kanunu çıkarılmış yalnız kanun şekil bakımından anayasaya uygun olmadığı gerekçesi ile iptal edilmiştir. Buna rağmen 2005 yılında aynı maddeler 5393 sayılı kanun ile kabul edilmiştir. Günümüzde 5393 sayılı belediye kanununun yürürlükte olduğu ve geçerliliğini korumaktadır. Bu kapsamda 1987 senesinde çıkarılan 3360 sayılı İl Özel İdaresi Yasasının yerine ise 2005 yılında İl Özel İdaresi için kabul edilen 5302 sayılı yasa geçmiştir. 1984 senesinde kabul edilen, büyükşehir belediyelerinin yasal güvenceye kavuşmuş olduğu 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası, 2004 senesine gelindiğinde kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası ve 5393 sayılı Belediye Yasası ile değiştirilmiştir. Bunun yanı sıra. 2012 yılında yasalaştığı belirtilen 6360 sayılı 14 ilde Büyükşehir ve 27 İlçe Kurulması Hakkındaki Kanun ise halen geçerliliğini korumaktadır (Bilgiç, 2007, s. 39-41). Özetle 2004, 2005 ve 2012 yıllarında il özel idaresi, belediye ve büyükşehir belediyesi için oluşturulan düzenlemelerin 2004 yılı, 2005 yılı ve 2012 yıllarında güncel hale getirilmiştir.

2.2.3. Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yapısı

Mahalli idareler olarak da adlandırılan yerel yönetim örgütleri; il özel idareleri, köyler, belediyeler şeklinde tüzelkişiliğe sahip olan kuruluştur (Tortop, 1996, s. 3).

2.2.3.1. İl Özel İdareleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme sürecinde yaşanan Tanzimat Döneminden getirilen bir yenilik ile oluşturulan il özel idareleri halen varlığını sürdürmektedir. Bu kamu yönetimi organları, Cumhuriyetin varoluşunda anayasadan mevzuata kadar çeşitli değişikliklere uğramıştır. Tarihimizde ilk kez 1864 yılında Tuna Vilayeti Nizamnamesi altında kurulan il özel idaresi 1987 yılına kadar geçici olarak varlığını sürdürmüştür. 2005 yılına gelindiğinde çıkarılan 5302 sayılı İl Özel İdare Kanunu'na göre daha güçlü bir teşkilat haline gelmiştir (Tortop, Aykaç, Yayman, & Özer, 2014, s. 36-37).

Yönetim modeli olarak ise Fransız İl (departmen) sisteminden örnek alındığı söylenebilir. İl özel idarelerinin, yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulduğu bilinmektedir. Kendi tüzel kişiliklerine, idari ve mali özerklikleri bulunmaktadır. Organları valiler, il encümenleri ve il meclisleri olarak ifade edilmektedir (Çetin, 2009, s. 251-252). 1921 ve 1924 Anayasalarında yerel yönetimlerin düzenlenmesine çok az yer verilmiştir. Bu konudaki temel düzenleme 1961 Anayasası'na yapılmıştır. Anayasal açıdan il özel idarelerine yasal güvenceler sağlanmaktadır. Ancak 1982 Anayasası'ndaki bu hükümler 1961'dekilerle paralellik arz etmekte ve bazı alanlarda önemli farklılıklar göstermemektedir (Azaklı & Tek, 2016, s. 235-236). İl özel idareleri her ilde mevcudiyeti bulunan yerel yönetim kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır. İl özel idareleri kanunla kurulmakta ve tüzel kişiliği ilin kaldırılmasıyla sona ermektedir. Sorumluluk alanı kapsamında ise il sınırları bulunmaktadır (5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005). Öte yandan il özel idaresinin organları ve görevleri 5302 sayılı kanuna göre il genel meclisi, vali ve il encümeni olmak üzere üçe ayrılmıştır. Bu kapsamda 5302 sayılı kanuna göre İl Genel Meclisi, il özel idaresinin karar organı olarak görevlendirilmektedir. Vali başkanlığında toplanan İl encümenin, valinin katılamadığı durumlarda genel sekreter başkanlık etmektedir (5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005).

İl özel idaresinin ve tüzel kişiliğin temsilcisi validir. Vali idarenin başıdır (5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005). 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu çerçevesinde "*İl genel idaresinin başı ve mercii validir. Bakanlıkların kuruluş mevzuatına göre illerde lüzumu kadar teşkilat bulunur. Bu teşkilatın her birinin başında bulunanlar il idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanlar ilin ikinci derecede*

memurlarıdır. Bu teşkilat valinin emri altındadır" şeklindedir (5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu, 1949).

2.2.3.2. Belediyeler

Belediye, bir beldenin ve beldede yaşayan sakinlerin yerel ve genel ihtiyaçlarını karşılamak ve seçmenler için bir karar organı oluşturmak üzere kurulmuştur. Belediye idari ve mali açıdan bağımsız bir kamu tüzel kişiliğidir.

Cumhuriyet döneminde belediye yönetimine ilişkin ilk düzenleme 1930 tarihli 1580 tarihli Belediye Kanunu olmuştur. 1930 yılından bu yana, 1593 Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 2290 Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu, Belediyeler Bankası Kuruluş Kanunu ve Belediye İstimlak Kanunu da dahil olmak üzere belediye hizmetleri konusunda birçok düzenleme yapılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra bir süre valiler belediye başkanı görevini de üstlenmişlerdir. İlk olarak 1948 yılında Ankara'da, 1954 yılında İstanbul'da ilk kez belediye başkanlığı görevinin valilikten ayrıldığı bildirilmektedir. 1961 Anayasası, yerel yönetimlerin seçimler yoluyla iktidara gelmesi gerektiğini belirtmektedir. 1963 tarihli 307 sayılı Kanun, belediye başkanının halk tarafından seçilmesini öngörmektedir. Ardından 1963 yılında ilk yerel seçimler yapıldı. Bunun sonucunda belediye başkanları göreve başlamıştır (Tortop, Aykaç, Yayman, & Özer, 2014, s. 324).

1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Kanun, 2004 yılına kadar yürürlükte kalmış ve 2004 yılı kamu yönetimi reformu ile düzenlenmiştir. Yürürlükteki yasa, 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu Temsilcileri Konseyi Yasasıdır. 5393 sayılı Kanun'un 4. Maddesinde belediyelerin kurulmasını yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Bu kanuna göre bir belediye kurmak için, nüfusun 5.000'den fazla olması ve il ve ilçe merkezleri olması gerekmektedir. Belediyeler 5.000 nüfusa ihtiyaç duymadan il ve ilçe merkezlerinde kurulmaktadır. Ayrıca belediyelerin içme suyu ve kullanma suyu havzalarında, diğer sit alanlarında veya diğer il sınırlarına 5 km mesafede kurulamayacağı belirtilmektedir (Tortop, Aykaç, Yayman, & Özer, 2014, s. 325). Nüfusu 2.000'den az olan belediyeler, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi ve Danıştay'ın onayı ile ortak kararla köye dönüştürülmektedir. Belediyenin iki tür yükümlülüğü

vardır. Bunlar isteğe bağlı ve zorunlu sorumluluklardır. Belediyelerin zorunlu sorumlulukları arasında sağlık tesisleri açmak, devlet okullarının bakımını yapmak, öğrenci ve amatör spor kulüplerine yardım etmek yer almaktadır. Şehir yönetiminin bazı zorunlu yükümlülükleri kapsamında, yollar, su, kanalizasyon, acil bakım, kurtarma, çevre, imar, sosyal hizmetler, bahçe işleri, evlilik, defin ve mezarlık gibi işlemler yer almaktadır (Kararlı & Tekeş, 2016, s. 323).

Belediye bütçe tasarısı belediye başkanı tarafından hazırlanmakta ve 1 Eylül tarihinden itibaren encümene sunulmaktadır. Daha sonra bütçe İçişleri Bakanlığı'na sunularak konsolide edilmekte ve Eylül ayı sonuna kadar Maliye Bakanlığı'na bildirilmekte ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanuna göre merkezi bütçe taslağına eklenmektedir. Encümen tarafından bütçe incelendikten sonra ve Kasım ayının ilk gününden önce belediye meclisine sunulur. Bütçe mecliste kabul edildikten sonra, mali yıldan itibaren yürürlüğe girmektedir. Bu kapsamda 5393 sayılı Belediye Kanunu çerçevesinde:

> *"Belediyelerin denetimi; faaliyet ve işlemlerde hataların önlenmesine yardımcı olmak, çalışanların ve belediye teşkilâtının gelişmesine, yönetim ve kontrol sistemlerinin geçerli, güvenilir ve tutarlı duruma gelmesine rehberlik etmek amacıyla; hizmetlerin süreç ve sonuçlarını mevzuata, önceden belirlenmiş amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine ve kalite standartlarına göre tarafsız olarak analiz etmek, karşılaştırmak ve ölçmek; kanıtlara dayalı olarak değerlendirmek, elde edilen sonuçları rapor hâline getirerek ilgililere duyurmaktır."*.

Belediyelerin yönetimi sadece kendi personeli tarafından denetlenmemektedir. 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunu'nun İçişleri Bakanlığı'na vermiş olduğu idari kontrol ve mali kontrol dışındaki hak, görev ve sorumlulukları devam etmektedir. Belediye yönetimi işlem ve işlemlerinde mevzuat, mali ve performans denetimlerine yer verilmesini kapsayan iç ve dış denetimleri gerçekleştirmektedir. Yapılan denetimin sonuçları ise kamuoyuna duyurulmakta ve Meclis'e sunulmaktadır. İç denetimler belediye başkanı gibi üst düzey yöneticiler tarafından atanan iç denetçiler tarafından yürütülmektedir. Bunun yanı sıra dış denetimler ise Sayıştay tarafından yürütülmektedir (Toprak, 2014, s. 237-238).

Belediyenin genel karar organları arasında "belediye meclisi", "belediye başkanı" ve "belediye encümeni" yer almaktadır.

Belediye Meclisi: Belediye, kentin karar alma organıdır. Belediye meclisi üye sayısı kasaba, yerleşim yeri ve şehir nüfusuna göre değişiklik gösterebilmektedir. Meclis bir aylık tatil dışında her ayın ilk haftasında toplanmaktadır. Toplantılar kamuya açık olarak yapılmaktadır. Ancak başkanın ya da üyelerden birinin kararı ile kamuya kapalı olarak da yapılabilmektedir (Eryılmaz, Çevik & Sözen, 2013, s. 196-197).

Belediye Encümeni: Belediyenin yürütme ve danışma organı belediye encümenidir. Belediye başkanının başkanlığında il belediyelerinde ve yüz binin üzerinde nüfusa sahip olan belediyelerde yedi diğer belediyelerde ise beş kişiden oluşmaktadır. Bu toplantılar haftada en az bir kez önceden belirlenmiş tarih ve saatte yapılmaktadır (Toprak, 2014, s. 225). Belediyelerde doğrudan belediye başkanına bağlı, yerleşim yerinde huzuru ve düzeni sağlamakla görevlendirilen belediye zabıtası olarak adlandırılan özel bir kolluk kuvveti bulunmaktadır. Zabıtalar, belediye meclisi tarafından alınan kararlarının uygularken, onların görevlerini engellemeye karışanlar kolluk kuvvetlerine karşı çıkanlarla aynı şekilde cezalandırılmaktadır (Eryılmaz, Çevik, & Sözen, 2013, s. 199).

Belediye Başkanı: Belediye yönetiminin başı ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi, belediye başkanıdır. Belediye başkanları doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Bu durum onların belediye organları içinde başkanın konumunun güçlenmesini sağlamaktadır. Belediye başkanlığının görev süresi ise 5 yıldır (Eryılmaz, Çevik, & Sözen, 2013, s. 199).

2.2.3.3. Büyükşehir Belediyeleri

1982 Anayasası'nın yerinden yönetimi açıklayan 125. Maddesi kapsamında *"Büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir."* İfadesine yer verilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 125. Madde). Söz konusu ifade doğrultusunda, 5216 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyesi düzenlenmiştir. Ancak Anayasa'da büyükşehir olgusuna yer verilmemesine rağmen, 5216 sayılı kanun ile düzenlendiği gözlenmektedir. Daha sonra 12.11.2012 tarihli 6360 tarihli Kanun ile

Büyükşehir Kanunu değiştirilmiştir. Büyükşehir Belediye sisteminde son derece önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda 16 olarak bilinen büyükşehir sayısının 30'a çıkarılması sağlanmıştır. Aynı zamanda söz konusu illerde bulunan köyler mahalleye dönüştürülmüş ve bucaklar ve il özel idareleri ise kaldırılmıştır. Ülkemizde büyükşehir belediyesi olan iller arasında Samsun, İstanbul, Kocaeli, Aydın, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Trabzon, Adana Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya, Ordu, Şanlıurfa ve Van, yer almaktadır (Kararlı & Tekeş, 2016, s. 328). Bunların yanı sıra büyükşehir belediye yönetiminin genel olarak belediye yönetimi ile aynı özelliklere sahiptir. Çünkü büyükşehir belediyelerindeki organlar arasında da büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye başkanı ve büyükşehir belediye encümeni yer almaktadır. Söz konusu organların çalışma usullerinin de belediye ile benzerlik gösterdiği vurgulanmaktadır.

2.2.3.4. Köy Yönetimi

442 sayılı Köy Kanunu'na göre nüfusu 2.000'den az olan yerleşim yerleri köy olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu yerleşimin sakinlerinin istek ve hizmetlerini karşılayan kamusal birlik kapsamında yer alan köy yönetimi, yerel yönetim içerisinde yasal olarak varlık sahibidir. Köy teşkilatı muhtar, köyün ihtiyar heyeti ve köy derneği oluşturmaktadır. Köy, en basit anlamıyla kırsal bir yerleşim yeridir. Bu kamu alanlarda il özel idareleri ile paralellik göstermektedir. Köylerin oluşumu ilk kez ilk kez 1864 Vilayet-i Nizamnamesinde tanımlanmıştır. Köyler, 442 sayılı Köy Kanunu ile kendi tüzel kişiliğine kavuşmuştur (Tortop, Aykaç, Yayman, & Özer, 2014, s. 39). Köy Kanunu, bir köye verilen görevleri zorunlu ve isteğe bağlı görevler olmak üzere ikiye ayırılmaktadır. Zorunlu hizmetler sağlık, eğitim, yol, temizlik, su gibi temel ihtiyaçları içermektedir. İsteğe bağlı hizmetler ise, sıcak su, marketler ve marketlerin kurulması gibi ekonomik ve toplumsal ihtiyaçları içermektedir (Keleş, 2012, s. 156-158). Köy öğretmeni ve köy imamı ise köy derneğinin tabii üyeleridir. Dernek, köy hakkında konuşmak için haftada bir kez toplanmaktadır. Derneğin başı ise köy muhtarı olarak

belirlenmiştir. Köy muhtarına kanunlar çerçevesinde köy ile ilgili konularda emir verme yetkisi verilmiştir (Keleş & Yavuz, 1989, s. 111-112).

2.3. YEREL YÖNETİMLERDE KADIN

2.3.1. Yerel Yönetimler ve Kadın

Gelişen demokrasinin önemli göstergelerinden biri olan katılım için kadın, erkek, ırk, gelir düzeyi, din, eğitim ve kültür gibi faktörler dikkate alınmaksızın tüm bireylerin söz sahibi olması gerekmektedir. Yerel yönetimler ise katılım mekanizmalarının daha kolay bir yapıya sahip olduğu, içinde farklı katılım imkanları barındıran bir yönetim birimidir. "Çoğulcu demokrasi" kavramı, olanak verildiğinde, gereksinimleri ve çıkarları farklı olan bütün toplumsal grupların, eşit bir biçimde, taleplerini politik düzeye yansıtabileceğini varsayar. "Kenttaş temsili ve katılımı" gibi kavramlar da benzeri bir varsayıma dayanır. Oysa gerçekte, sınıf, etnik köken, mezhep, eğitim durumu gibi unsurların yanı sıra, toplumsal cinsiyet de etkin ve etkili katılımda belirgin eşitsizlikler yaratır (Alkan, 2000, s. 22). Buna karşın kadının yerel siyasetteki katılım ve temsili, demokrasinin gerçekleşmesi ve gelişmesi için oldukça önemlidir. Çünkü kadınların yükü, özellikle devletin ve yerel yönetimlerin toplumsal hizmetlerden kısıntı yaptığı, bu hizmetlerin görülmesini denetimsizce özel sektöre devrettiği durumlarda ağırlaşır (Alkan, 2000, s. 10). Kadının temsil düzeyinde katılımlarının artması ve temsil konusundaki eksikliğin giderilmesiyle birlikte yerel siyaset daha demokratik bir yapıya kavuşacaktır (Yaylı & Eroğlu, 2015, s. 507). Yerel yönetimlerin kadınlar için önem arz etmesinin nedenlerinden biri de yerel yönetim hizmetlerinin erkeklerden daha çok kadınları doğrudan etkileme potansiyeline sahip olmasıdır. Yerel yönetimlerde kadının temsilinin ve katılımının sağlanması, sunulan hizmetlerin kalitesinde bir etkiye sahip olurken diğer yandan alınan kararların toplumsal cinsiyete daha duyarlı olmasını sağlayacaktır (KSGM, 2008, s. 33-34).

Türkiye'de yasal olarak kadınların siyasal ve yönetsel alanda önlerinde herhangi bir engel olmamasına rağmen, yerel yönetim mekanizmalarında yeterli temsil oranına sahip değildir. Cinsiyet eşitliği ilkesi çerçevesinde siyasal anlamda kadınlara birçok

hak tanınmıştır. Bu kapsamda, eşitlik ilkesinin işlerlik kazanabilmesi için bu konudaki tutum ve düzenlemeler çerçevesinde adımlar atılması gerekmektedir (Uysal, 1984, s. 102).

Tablo 2- 1: Türkiye'de Yerel Yönetimlere Seçilmiş Kadın, Erkek Sayısı ve Oranı

	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı	Toplam Sayı	Kadın Oranı (%)
2009 Yerel Seçimleri				
Belediye Başkanları	44	2.904	2.948	0,9
İl Genel Meclis Üyeler	110	3.269	3.379	3,25
Belediye Meclis Üyeleri	1.340	30.450	31.790	4,21
2014 Yerel Seçimleri				
Belediye Başkanları	40	1.341	1.381	2,9
İl Genel Meclis Üyeler	60	1.191	1.251	4,8
Belediye Meclis Üyeleri	2.198	18.300	20.498	10,7
2019 Yerel Seçimleri				
Büyükşehir Belediye Başkanları	3	27	30	10
Belediye Başkanları	42	1.347	1.389	3,02
İl Genel Meclis Üyeler	48	1.224	1.272	3,77
Belediye Meclis Üyeleri	2.283	18.462	20.745	11,1

Kaynak: (KSGM, 2019)

2009 yılındaki yerel seçim içerisinde kadınlar belediye meclis üyeliğinde %4,21 oranında temsil edilebilmişlerdir. Bu da göstermektedir ki seçilmiş olan meclis üyeleri, yarısı kadın olan seçmen kitlesini sayısal açıdan yeterli temsil edememektedir. Bu sayılar ve oranlar temsil hakkının yarısına sahip olan kadınların yeterli sayıda temsil edilmediğini göstermektedir. Özellikle belediye meclisleri, kadınlar üzerinde direkt etkiye sahip yerel politikaların meydana geldiği ve kararların kesinleştiği bir mekanizmadır. Bu nedenle, yerel meclisler büyük önem taşımaktadır (Pınarcıoğlu, 2011, s. 85).

2014 ve 2019 yerel seçimlerine bakıldığında ilk olarak 16 olan büyükşehir sayısı 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile birlikte 30'a çıkmıştır. 2014 yılında 30 büyükşehir başkanından 3 tanesi kadın olmuştur. Fatma Şahin Gaziantep, Gültan Kışanak Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı olurken Özlem Çerçioğlu Aydın'ın Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmiştir. 2019 yılında yapılan yerel seçimlerde ise kadın büyükşehir belediye başkanı sayısı değişmemiş Aydın ve Gaziantep'teki belediye başkanları yerlerini korurken Van Büyükşehir Belediye Başkanı Bedia Özgökçe Ertan seçilmiştir. 3 kadın belediye başkanı seçilmesine rağmen kadın büyükşehir belediye başkanı oranı %10 şeklindedir. 2014 yılında kadın belediye başkanı sayısı 2 kişi artarak, 2019 yılında 42 olmuştur. 2014 yılındaki il genel meclis üyesi kadın oranı 4,8'den 3,77'ye düşmüştür. 2014 yılında 60 olan il genel meclisi kadın üye sayısı 2019 yerel seçimleri ile birlikte 48 kadın üyede kalmıştır. 2014 yılında kadın belediye meclis üyesi oranı %10,7 iken 2019 yılında bu oran artarak %11,1'e yükselmiştir. KA-DER 2014 seçimlerinde kadınların emanet edildiği belediye başkanlıkları ve büyükşehir belediye başkanlığına sahip şehirleri bir harita şeklinde göstermiştir. Buna göre KA-DER yaptığı açıklamada "Yerel yönetimlerde yine kadınların iradesi yok sayıldı ve yerel yönetimler Türkiye'nin yarısını 'eksik' temsil edecek şekilde oluşturuldu." yorumunu yapmıştır (KA-DER, 2014, s. 43-45).

Hemen hemen her seçimde artış gösteren kadın temsili oranları, olması gereken seviyede olmadığı için hala az görülmekte ve gerekli temsil için yeterli olduğu düşünülmemektedir. Seçim sürecinde kadınların erkekler ile eşit fırsatlara sahip olduğu gösterilirken seçim listeleri açıklandıktan sonra kadınlar tekrar geleneksel rolleri ile anılmaktadır. Bu seçimlerde de diğer seçimler gibi kadın konudan uzak bırakılmış ve dışlanmaya maruz kalmıştır. Ancak demokratik bir siyaset yapısı için

kadınların karar alma mekanizmalarında en az erkekler kadar yer almaları, haklarını, düşüncelerini ve projelerini savunmaları gerekmektedir (Türeli ve Çağlar, 2010, s. 24). Yukarıdaki tablolarda görülen veriler kadınların yerel siyasette seçilmesinin ve siyasete katılmasının önünde bazı engellerin olduğunu göstermektedir. Tablodaki temsil oranları, kadınlar açısından siyasette "Ben de varım." dememekte aksine "yokluk durumunu" göstermektedir. Mahalle bir yerel yönetim birimi değildir. Ancak kadınlar açısından en ulaşılabilir olan yönetim birimleridir. Örneğin, kadınlar belediye başkanlığına ve partili belediye meclis üyeliğine maddi yetersizlikler ve yaşam standartları nedeniyle katılım sağlayamazken muhtarlığa adaylığını koyabilmektedir. Bu da kadınların siyasete katılım konusunda istek göstermesi açısından önemli bir durumdur. Mahalle muhtarlığı "yerelin de yereli" şeklinde tabir edilebilir. Türkiye'deki muhtarlık seçimleri ele alındığında, Türkiye 30.005 mahalle, 18.152 köy ile toplamda 50.157 muhtara sahiptir. 2014-2019 arası dönemde seçilen kadın muhtar sayısı 685 ile %1,30'luk bir dilime sahipti. 2019 yılında yapılan son seçimler ile birlikte toplamda 1071 kadın muhtarlık seçimlerini kazanmıştır. Dolayısıyla son yapılan seçimler ile birlikte kadın muhtar sayısı %45,37 artış göstermiştir. Ancak kadın muhtarların sayısı Türkiye'deki muhtarların yalnızca %2,14'ünü meydana getirmektedir. Yalnızca Bitlis, Şanlıurfa, Sinop ve Muş illeri kadın bir muhtara sahip değildir (TMK, 2019).

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi 2005 yılında Avrupa yerel ve bölgesel yönetimleri için somut bir araç hayata geçirilmiştir: eşitlikçi kent. "Eşitlikçi kent" projesi, belirli Avrupa kentlerindeki ve belediyelerindeki iyi uygulamaları saptamak suretiyle yerel ve bölgesel düzeyde kadın - erkek eşitliği politikalarının uygulanması için bir metodoloji ortaya koymaktadır. Türkiye'de bu belgeyi imzalayan 7 büyükşehir 28 belediye vardır (CEMR, 2006, s. 5).

Ankara, İstanbul, Mersin, İzmir, Diyarbakır, Kayseri, Kocaeli ve Gaziantep Büyükşehir Belediyeleri stratejik planlarında kadınlara ayrıca değinmiş buna karşın bazı Adana, Samsun, Konya, Sakarya, Bursa ve Eskişehir Büyükşehir Belediyeleri ise kadınları dezavantajlı grupların içine dahil etmiş, ayrıca yer vermemiştir. Stratejik planlarında ne kadın ne de dezavantajlı gruplardan bahsetmeyen büyükşehir belediyeleri de vardır: Antalya ve Erzurum (Turan & Şen, 2014, s. 61).

Stratejik planlar incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusunun en net şekilde yapıldığı belediye Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'dir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin misyonu "Ekolojik, demokratik ve cinsiyet özgürlükçü yönetim anlayışı ile tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleri ile korunmuş bir kent yaratmak" şeklindedir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2020). Buna ek olarak İzmir ve Adana Büyükşehir Belediyeleri misyonlarında eşitlik ve adalet ilkelerine yer vermektedir:

- "Büyükşehir belediyesi sorumluluk alanında planlı, hızlı, etkin, şeffaf, adil ve vatandaş odaklı en iyi hizmeti sunmak" (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2019).

- "Halkın verdiği gücü, eşitlik ve güvenle mayalayıp belediyecilik hizmeti olarak tüm kente taşımak" (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2019).

Adana, Bursa, Erzurum ve Kocaeli Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planlarının amaç ve hedefler kısmında, kadına ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bir ibare veya vurgu bulunmamaktadır.

Nüfusun yarısını oluşturan kadınlar eksik temsil edilmeye devam edilirse bu ortamda demokrasiden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Kadınların yerel düzeyde temsilinin artması, zamanla ulusal düzeye de yansıyacak bir sonuç doğurabilir görünmektedir. Yerel siyasette başarılı olup, seslerini duyurabilen kadınlar için artık yerel siyaset yeterli gelmeyecek ve ulusal düzeyde siyasete yöneleceklerdir. Türkiye'nin politik sistemindeki sıkıntılar durumun tersine işlemesine neden olmaktadır. Bazı partiler yerelde herhangi bir kadın adayın kazanacağına güvenemediklerinden, ulusal düzeyde politik başarı sağlamış, tanınmış kadın parlamenterleri yerelde aday gösterebilmektedirler. Yerel siyasette kadın sayısının artması için; kota uygulamaları yerel siyasette de uygulanmalı ve katılmak isteyen kadınlar desteklenmeli ve tanıtımlarına önem verilmelidir. Yerel siyasette başarı gösteren kadınlar zamanla ulusal düzeyde de siyasete yönelecek ve başarı gösterebileceklerdir (Şirin-Ak, 2016, s. 98).

2.3.2. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

Bütçeler, hükümetlerin en önemli politika aracı olarak nitelendirilmektedir. Bütçede yer alan politikaların başarılı bir şekilde uygulanabilmesi ise hangi amaç ve hedefler

için ne kadar kaynak ayrıldığına bağlı olduğu için toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların bütçe ve bütçeleme süreçlerinden faydalanabilmesi, söz konusu politikaların toplumsal cinsiyet eşitliğini etkili bir şekilde sağlayabilmeleri açısından önem taşımaktadır (Klatzer, 2012, s. 9).

Bu kapsamda bütçe hükümetin, erkekler ve kadınlar arasında ortaya çıkan ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırma isteğini ifade etmesi için fırsat sunmaktadır. Söz konusu eşitsizlikleri azaltmak ya da ortadan kaldırmak için büyük ölçüde çaba harcanmasına rağmen, kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler yıllar boyunca devam etmiştir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin erkek ve kadın arasında daha güçlü bir eşitlik geliştirilmesinde son derece etkili bir araçtır (NCPE, 2009, s. 11). Bu nedenle bütçenin kadın ve erkek arasındaki eşitliğin dikkate alınarak yapılması sonucunda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme kavramı ortaya çıkmıştır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme dünya genelinde aşağıdaki nedenlerden ötürü kadınlar üzerine odaklanma eğilimine sahiptir (Nandal, 2014, s. 79):

- Dünya genelinde okuma yazma bilmeyen bireylerin yaklaşık üçte ikisinin kadın olması,

- Gelişmekte olan ülkelerde doğum sırasında kadınların ölüm oranlarının son derece yüksek olması,

- Kadınların kamu ve özel sektörde özellikle üst yönetimin karar alma süreçlerinde yeteri düzeyde temsil edilmiyor olması

- Kadınların üst yönetimin karar alma süreçlerinde mevcut katılımlarının yetersiz olması,

- İş hayatında kadınların erkeklere kıyasla daha düşük ücretle düşük statülerde çalışması ve daha ağır çalışma şartlarına sahip olması,

- Kadınların çocuk bakımıyla ilgilenmenin yanı sıra diğer aile bireyleriyle de ilgilenmek gibi ücretsiz işlerin büyük bir kısmını yapmak mecburiyetinde olması.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, kadınların yukarıda ifade edildiği gibi toplumdaki dezavantajlı konumlarının varlığını kabul etmektedir. Bunun yanı sıra, bütçenin erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak düzenlenmesi ve uygulama sonuçlarının sürekli olarak takip edilmesini

sağlanmaya çalışılmaktadır (Şeşen, 2013, s. 328). Diğer bir ifadeyle, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, bütçe sürecinde cinsiyet eşitliğinin bir uygulaması olarak nitelendirilmektedir. Bu çerçevede bütçelerin cinsiyete dayalı olarak değerlendirilmesi, bütçe sürecinin bütün aşamalarında cinsiyet perspektifini kapsayan ve cinsiyet eşitliğini teşvik etmek amacıyla yeniden gelir ve harcamaların yapılandırılması anlamına gelmektedir. Kamu bütçeleri sadece ekonomik araçlar olarak görülmemektedir. Çünkü kamu bütçeleri, politikaları parasal kavramlarla özetlemekte ve politik önceliklerini ifade etmektedir. Dolayısıyla bütçeler cinsiyet ayrımı yapmamaktadır. Bütçeler, erkekleri ve kadınları farklı şekillerde etkilemektedir. Bununla birlikte toplumdaki eşit olmayan güç dağılımını ekonomik eşitsizlikler, farklı yaşam şartları ve toplumsal roller olarak yansıtmaktadırlar. Bu nedenle, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeyle bütçeler, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan bir araç haline dönüşmektedir. Böylece toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme sürecinin ve toplumsal cinsiyete duyarlı analizin bütün aşamalarının değerlendirilmesi ve yeniden yapılandırılmasıyla toplumsal cinsiyetin etkilerini görünür kılmayı amaçlamaktadır (Directorate General of Human Rights, 2005, s. 10).

Literatür incelendiğinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımının "kadın bütçesi", "kadın bütçe beyanları", "cinsiyet esaslı bütçeleme", "cinsiyet bütçesi", "toplumsal cinsiyet bütçesi" ve "uygulamalı cinsiyet bütçe analizi" gibi kavramlar ile ifade edildiği görülmektedir (Villagomez, 2004, s. 5; Budlender & Hewitt, 2003, s. 7). Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımının ilk kez 1980'li yılların ortalarında Avustralya'da uygulanmaya başlandığı bilinmektedir. 2005 yılında Avrupa konseyi tarafından yapılan tanım çerçevesinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme; "bütçe sürecinde toplumsal cinsiyetin yaygınlaştırılmasının bir uygulamasıdır. Bu, bütçe sürecinin her düzeyinde bir toplumsal cinsiyet perspektifini içeren ve toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için gelirleri ve harcamaları yeniden yapılandıran, cinsiyet temelli bir bütçe değerlendirmesi" şeklinde tanımlanmaktadır (Directorate General of Human Rights, 2005, s. 10).

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin odak noktası iki yönlüdür. Birinci adımda, kamu gelirlerinin ve kamu harcamalarının cinsiyete göre ayrıştırılmış etkilerinin analizine odaklanılmaktadır. Söz konusu analizin sonuçlarına dayanarak, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, cinsiyet eşitliğini teşvik etmenin yanı sıra ikinci bir

adımda bütçe süreçlerini ve yapılarını değiştirmeyi hedeflemektedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin sadece kadınlara yönelik olarak uygulanan programları amaçlamadığı belirtilmektedir. Söz konusu bütçeleme ayrı bir "kadın bütçesi" oluşturmayı amaçlamaktadır (Schratzenstaller, 2008, s. 44). Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin temel amacı ise, hükümet tarafından erkeklerin ve kadınların özel ihtiyaçlarını dikkate alan bütçe ve programlarım benimsenmesi ve uygulanması olarak ifade edilmektedir (Ivanina, ve diğerleri, 2016, s. 8). Bu nedenle toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, dezavantajlı konumda bulunan kadınların güçlendirilmesinin yanı sıra kamu kaynaklarının nasıl toplanıp harcandığına odaklanarak erkekler ve kadınlar arasında eşitliği sağlamaya yönelik önemli bir strateji olarak nitelendirilmektedir (Meriç, 2013, s. 157; EIGE, 2019, s. 3). Bunların yanı sıra toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme kamu bütçesinin, toplumu meydana getiren erkekler ve kadınlar arasında eşit bir şekilde paylaşımı amacını taşımadığı belirtilmektedir. Çünkü kamu bütçesi toplumsal cinsiyet perspektifinden bakarak erkeklerin ve kadınların farklı ihtiyaçlarına cevap verilmesini sağlamayı amaçlamaktadır (Budlender & Hewitt, 2003, s. 7).

Hükümetler, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme metodolojisini normal bütçe süreçlerine dahil ederek, gelirin, harcamaların ve bütçeyi yönlendiren politikaların erkekler ve kadınlar üzerinde nasıl farklı etkiler yaratabileceğini daha iyi anlamaktadırlar. Bütçelemede cinsiyet bakış açılarının normal olarak dikkate alınmadığı belirtilmektedir. Bu nedenle genellikle bütçeler cinsiyetten bağımsız olarak algılanır. Bu kapsamda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin, bütçenin cinsiyet eşitsizliklerini ne kadar iyi bir şekilde ele aldığını değerlendiren erkekler ve kadınlar ile kız ve erkek çocuklar arasındaki kaynakların dağılımını inceleyen cinsiyet analizine dayandığı vurgulanmaktadır. Aynı zamanda bu tür bir analiz, politika analizlerinde ve bütçelerde gözden kaçırılan önemli konuların da dâhil edilmesine de olanak sunmaktadır. Bununla birlikte sağlıklı cinsiyet analizi, cinsiyet eşitliği ve ekonomik büyüme açısından iyi planlama ve bütçeleme yapılmasına da olanak sunmaktadır. Aynı zamanda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme toplumsal cinsiyet eşitliğinin artmasını sağlayacaktır. Böylelikle bütçe ve politikaların etkinliğinin ve verimliliğin de yükselmesini sağlayacaktır (EIGE, 2019, s. 3).

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme toplumsal cinsiyet adaletinin ve mali adaletin sağlaması için önem arz etmektedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme girişimleri kadınlara yönelik hizmet harcamalarını incelemektedir (Şeşen, 2013, s. 328). Kadınların ve erkeklerin farklı ihtiyaçları olması nedeniyle ve farklı harcama dağılımlarını gösterilmektedir. Bu noktada temel konu, devlet harcamalarının %50'sini kadınlar ve %50'sini de erkekler arasında bölüştürmek değildir. Devlet harcamalarının erkeklerin ve kadınların ihtiyaçlarına ve önceliklerine eşit bir şekilde hizmet etmesi ve kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasının ya da azaltılmasının sağlanmasıdır. Söz konusu bütçelemenin vergilemeye bakış açısı ise, bu anlayışa uygun bir vergi sistemi çerçevesinde kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip bireyler olarak ele alınmasıdır (Elson, 2003, s. 4). Bunların aynı zamanda erkeklerin ve kadınların sınıf, din, dil, yaş ve bölge gibi diğer eşitsizlik şekillerini de dikkate alacak şekilde yapılandırılabilmesi önem arz etmektedir (Elson, 2003, s. 4; Stephenson, 2018, s. 1).

Bütçeye toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımı ile cinsiyet perspektifinden bakılmasıyla birlikte kamusal gelir ve harcamaların kadınlar ve erkekler üzerindeki etkisi dikkate alınarak bütçeleme yapılması zorunlu kılınmıştır (Ergen & Durak, 2017, s. 112). Fakat yapılan kamusal harcamaların tamamında, özellikle tam kamusal mal olarak ifade edilen adalet, savunma, cadde-sokak aydınlatmaları ve güvenlik gibi malların yararlanıcılarının kadın ve erkek olarak tespit edilmesi imkansızdır. Çünkü bireysel faydanın söz konusu olmaması nedeniyle oradaki herkes bundan faydalanmaktadır (Meriç, 2013, s. 158). Bu noktada önemli olan, erkeklerin ve kadınların farklı önceliklere sahip olup olmadığının yanı sıra kadınların önceliklerinin erkeklerin öncelikleriyle aynı ağırlığı alıp almadığı konusudur (Elson, 2003, s. 3). Ancak yarı kamusal mal olarak nitelendirilen eğitim ve sağlık harcamalarında örnek verilecek olursa, sağlık programları içerisinde yer alan doğum bakımı, anne ve bebek sağlığı kapsamında yer alan program ve projeler ile eğitimde kız çocuklarına yönelik yapılan harcamalar kadınlara yönelik olarak yapılmaktadır. Ancak prostat hastalığına yönelik olarak yapılan sağlık harcamalarını erkeklere yöneliktir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yaklaşımının, bu şekilde kamusal hizmetten faydalanan bireylerin ayrılabildiği alanlarda daha fazla önem kazandığı belirtilmektedir (Meriç, 2013, s. 158; Ayas, 2016, s. 9).

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme çerçevesinde toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların ne düzeyde uygulandığının analiz edilmesi, kadınların ve erkeklerin konumunun tanımlanması ve toplumsal cinsiyete duyarlı olan politikaların etkin bir şekilde uygulanabilmesi için gereken miktarda bütçenin ayrılıp ayrılmadığının analiz edilmesi gerekmektedir. Bunların yanı sıra bu alanda yapılan harcamaların planlandığı gibi yapılıp yapılmadığının denetlenmesi, uygulanan politikaların ve harcamaların toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunup sunmadığının da kapsamlı bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir (Tüğen & Özen, 2008, s. 3).

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulama sürecinde bir dizi soru gündeme getirilmektedir. Bu sorular aşağıda sıralanmaktadır (Rake, 2002, s. 3);

- Farklı kadın ve erkek grupları arasında gelir ve harcamanın dağıtımı nasıl yapılmalıdır?

- Toplam gelirlerin ve harcamaların kadınlara ve erkeklere göre etkisi nedir?

- Cinsiyetler üzerinde uygulanmak istenen kamu politikalarının nasıl bir etkisi vardır?

- Kaynakların cinsiyet temelli olarak kısa ve uzun vadeli dağıtılması ne anlama gelmektedir?

Bahsi geçen sorulara verilen cevaplar ile toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, cinsiyet hassasiyetini bütçe sürecine katan bir uygulama olmaktadır. Bu nedenle bütçenin bütün aşamalarında harcama ve gelirlerin yapılandırmasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması ve böylece toplumsal cinsiyet eşitliğinin arttırılması anlamına gelmektedir (Gökbunar & Doğan, 2016, s. 4). Ayrıca toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, bütçenin rakamsal bileşenleri (İpek, 2017, s. 46) ile ilgilenmenin yanında bütçeleme sürecinin de değiştirilmesini hedeflemektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme açısından bütçe sürecinde kararların kimler tarafından alındığı ve bu kararların kimleri etkilediği konuları önem arz etmektedir (Quinn, 2009, s. 20).

Türkiye'de son dönemde kadınları hedefleyen neredeyse bütün merkezi politikalarda rastladığımız "aile" vurgusu (2011 yılında Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması, bakanlık bünyesinde yürütülen "aile" temalı projeler, vb.) yerelde de çeşitli uygulamalarla

kendini göstermeye başlamıştır. Öyle ki, kadınlar birey oldukları çoğunlukla göz ardı edilerek ve annelik rolleri esas alınarak hizmetlere dahil edilmektedir. Kadın örgütleri, merkezi ve yerel kurumların kadınları hedefleyen çalışmalarının eşitliği sağlamaktan uzak olduğuna ve genellikle günübirlik ve kadınları oyalayıcı bir nitelik taşıdığına dikkat çekmektedir. Belediyelerin zaman zaman ürettiği özgün ve sorunları çözmeye odaklı hizmetlerin bile yerelde izlenebilecek toplumsal cinsiyet eşitliği politikası olmadığı için yetersiz kaldığı, devamının getirilmediği ve sorunların bütününe işaret etmek yerine başta kadınlar olmak üzere toplumda kısıtlı bir etki bıraktığı düşünülmektedir (Ka-Der, 2013, s. 10).

3. YÖNTEM VE BULGULAR

3.1. YÖNTEM

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerin desteği ve özellikle 1970'li yıllardan sonra düzenlenen kadın konferanslarının etkisi ile toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı ve devletlerin tüm politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir şekilde hareket etmeleri yaklaşımının dünya çapında daha fazla gündeme gelmeye başladığı görülmektedir. Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik uluslararası sözleşmelere taraf olmuştur. Bu çerçevede anayasada ve yasalarda gerekli düzenlemeler yapılarak genelgeler yayınlanmıştır. Fakat var olan durum değerlendirildiğinde, söz konusu girişimlerin yetersiz olduğu görülmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması amacıyla hukuki düzenlemelerin yanı sıra kadınların toplumsal yaşamda desteklenmelerine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlere önemli roller düşmektedir. Bu çerçevede çalışmada, büyükşehir belediyelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda gelinen noktanın tespit edilmesi ve bu alana yönelik olarak büyükşehir belediyeleri tarafından yapılan çalışmalarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra söz konusu çalışmalarda eksik noktaların saptanması ve öneriler getirilmesi amaçlanmaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Önemi

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlar ve erkekler arasında doğuştan gelen biyolojik farklılıkların dışında toplumun onlara yüklediği sorumluluklarda ve rollerde ayrım gözetilmeksizin eşit olmaları durumu olarak ifade edilmektedir. Toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşamda cinslerarası eşitliğin sağlanması, demokratik toplum olmanın

gereklerinden biridir. Çünkü demokratik toplumlar kadınların "kadın" olmaları sebebiyle arka planda kalmalarını engellemek amacıyla gereken düzenlemeleri yapmaktadır. Bu bağlamda toplumsal eşitliğin sağlanması, söz konusu düzenlemeler arasında yer almaktadır. Yerel yönetimlerin insanlara en yakın yönetim birimi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle yerel yönetimler, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten bir toplumun inşa edilmesinde ve toplumsal yaşamda meydana gelen eşitsizliklerin artmasına ya da devam etmesine yönelik mücadelede önem arz eden bir konuma sahiptir. Belediyeler vatandaşların sorunlarının giderilmesi hususunda birinci derecede etkili olan birimlerdir. Bu nedenle belediyeler tarafından vatandaşlara sunulacak olan hizmetlerde toplumsal cinsiyete ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dikkat edilmesi son derece önemlidir.

3.1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. "Nitel bir araştırmada görüşmeci mülakatın basitçe katılımcıların sorulara yanıt vermesi olmadığını; asıl amacın katılımcıların hikayelerini dinleyerek deneyimlerinin nasıl gerçekleştiğini ve onların bu deneyimlere atfettikleri anlamları keşfetmeye çalışmak olduğunu unutmamalıdır (Roberts, 2020, s. 3189)". Bu bağlamda çalışmada açık ve kapalı uçlu olmak üzere görüşmeyi derinleştirecek ayrıntılara ulaştıracak sorulara yer verilmiştir. Katılımcılardan elde edilen yanıtlar, nitel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Nitel araştırma yöntemi bir durum ya da olayı olduğu gibi, olduğu haliyle ortaya koymayı kapsayan bir araştırma yöntemidir. Bu çerçevede katılımcıların yanıtları ortak temalar çerçevesinde gruplandırılarak mevcut durum betimleyici biçimde ortaya konulmuştur.

3.1.4. Çalışma Grubu

Araştırmaya Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde görevine devam eden 11 kişi katılmıştır. Çalışma grubu olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin seçilmesinin iki ana nedeni vardır. İlk neden; araştırmacı açısından çalışma grubuna ulaşmanın

kolaylığı ve veri toplama sürecinin hızlı ilerlemesidir. İkinci neden ise Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama açısından adım atan en aktif belediyelerden biri olmasıdır.

3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma,

- Ankara Büyükşehir Belediyesi'yle,
- 2019-2022 yıllarıyla ve
- Mülakat sorularıyla sınırlıdır.

3.2. BULGULAR

3.2.1. Demografik Bilgiler

Tablo 3- 1: Katılımcıların Yaşları

Min.	27
Maks.	64
Ort.	47,1

Araştırmaya katılan bireyler arasında en genç katılımcı 27, en yaşlı katılımcı 64 yaşındadır. Katılımcıların yaş ortalaması 47,1'dir.

Tablo 3- 2: Katılımcıların Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	**Katılımcı Sayısı**	**Yüzde (%)**
Lisans	6	60
Yüksek lisans	3	30
Doktora	1	10

Araştırmaya katılanların 6'sı lisans mezunu, 3'ü yüksek lisans mezunu, 1'i doktora mezunudur. Bir katılımcı soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 3- 3: Katılımcıların Medeni Durumları

Medeni Durum	**Katılımcı Sayısı**	**Yüzde (%)**
Evli	8	80
Bekar	2	20

Katılımcıların 8'i evli, 2'si bekardır. Katılımcıların biri, soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 3- 4: Katılımcıların Meslekleri

Meslek	**Katılımcı Sayısı**	**Yüzde (%)**
Memur	3	33,4
Uzman	2	22,2
Yönetici	1	11,1
Veteriner	1	11,1
Tekniker	1	11,1
Psikolog	1	11,1

Katılımcıların 3'ü memur, 2'si uzman, 1'i yönetici, 1'i veteriner, 1'i tekniker ve 1'i psikolog olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan 2'si soruyu yanıtlamamıştır.

Tablo 3- 5: Katılımcıların Eşlerinin Meslekleri

Eş Mesleği	**Katılımcı Sayısı**	**Yüzde (%)**
Mühendis	2	25
Ev hanımı	2	25
Öğretmen	1	12,5

Ekonomist	1	12,5
Uzman	1	12,5
Çalışmıyor	1	12,5

Katılımcıların 2'sinin eşi mühendis, 2'sinin eşi ev hanımı, 1'inin eşi öğretmen, 1'inin eşi ekonomist, 1'inin eşi uzmandır ve 1'inin eşi çalışmamaktadır. Katılımcıların 3'ü soruyu yanıtlamamıştır.

3.2.2. Toplumsal Cinsiyete Bakış

Tablo 3- 6: Katılımcılara Göre Cinsiyet Ayrımcılığı Kavramı

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Tutum farklılığı (eşitsizlik)	9
Olumsuz kadın algısı	5
Ataerkillik	2
Kadına yönelik engel	2
Erkek üstünlüğü	1

Katılımcıların yanıtları çözümlendiğinde cinsiyet ayrımcılığı kavramına yönelik beş tema ortaya çıkmıştır. Bunlar verilen yanıt sayısına göre sırayla "tutum farklılığı (eşitsizlik)" (n=9), "olumsuz kadın algısı" (n=5), "ataerkillik" (n=2), "kadına yönelik engel" (n=2) ve "erkek üstünlüğü" (n=1) şeklindedir.

> "*K3. İnsanların diğer insanlar hakkındaki düşüncelerinin cinsiyete dayalı olmasıdır. Kadın olmak kötü bir şey gibi algılanmaktadır.*"

> "*K4. Ataerkil aile yapısından kaynaklanan ve hala devam bir olgudur. Halen anlayışla karşılayan kesim oldukça fazladır. Ancak eğitim ve sosyo-kültürel seviyesi yüksek ailelerde ve bölgelerde pek rastlanmamaktadır.*"

"*K7. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınların ve kız çocuklarının maruz kaldığı tüm tutum, davranış ve engellerdir. Ataerkil yapının içinde ayrımcılık normalleştirilmekte pek çok ayrımcılık doğul bir yapı olarak sunulmaktadır.*"

Kadınların işgücü piyasasında ikincil konumlarını ve olumsuz çalışma koşullarını yansıtan evrensel özellikleri bulunmaktadır. Bunlar arasında işgücü piyasasında işe alınma, yükseltilme, işten çıkarılma ve ücretlendirmede ayrımcı uygulamalarla karşılaşırlar. Ayrıca işyerlerinde hiyerarşinin alt sıralarında yoğunlaşırlar, karar verme ve yönetimle ilgili üst pozisyonlarda daha az yer alırlar; mal ve hizmet üretiminde düşük nitelik gerektiren, monoton ve tekrara dayalı islerde çalışırlar. Sosyal güvenceden yoksun, kolay vazgeçilen ve sendikal örgütlenmesi zayıf işgücüdürler. Belli sektörlerde, işkollarında ve mesleklerde yoğunlaşırlar.

Tablo 3- 7: Katılımcılara Göre Cinsiyet Ayrımcılığının Bir(kaç) Kelime İle Tanımlanması

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Adaletsizlik	4
Kalıp yargılar (ifadeler)	4
Ataerkillik	2
Kadına yönelik engeller	2
Önyargı	1

Katılımcılara cinsiyet ayrımcılığını bir kelime ya da kavramla ifade etmeleri için bir soru yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar çözümlendiğinde beş tema ortaya çıkmıştır. Bunlar yanıtların sayısına göre sırayla "adaletsizlik" (n=4), "kalıp yargılar (ifadeler)" (n=4), "ataerkillik" (n=2), "kadına yönelik engeller" (n=2), "önyargı" (n=1) şeklindedir.

"*K1. Bireylerin cinsiyetlerinden dolayı toplumda adaletsizlikle karşılaşmaları olarak tanımlayabiliriz.*"

"*K6. Adil bir cinsiyet eşitliği, kadına karşı pozitif ayrımcılık, mücadele değil işbirliği*"

"*K7. Meslekler, yönetici pozisyonundaki eşitsizlikler, ücret eşitsizliği, bakım işlerinin kadınlara verilmesi, cinsiyetçi dil.*"

"*K8. Kadın işi, erkek işi" gibi, "erkek adam, iş adamı, kadınlığını kullandı, bilim adamı*"

Cinsiyet ayrımcılığı birçok alanda sosyal davranışı etkileyen bir durumdur. Bireyin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikler cinsiyet sözcüğünün açıklaması olarak bilinmektedir. Cinsiyet soysal anlamda kadın ve erkeğin belirlenen rolleri ve sorumluluklarını ifade ederken, sosyal cinsiyet biyolojik farklılıklardan ayrı olarak toplum yaşamında kadın ve erkeklerin algılanmaları ve onlardan beklentileri içeren bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Sosyal cinsiyet teorisi, bir kişinin ait olduğu grubun özelliklerinin, tutum ve davranışlarının, kendisinin sahip olduğu tutum ve davranışlarıyla uyum düzeyini açıklamaya yönelik bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Tablo 3- 8: Katılımcılara Göre Kullandıkları İfadelerin Toplumca Bilinme ve Kabul Edilme Durumu

Değerlendirme	**Katılımcı Sayısı**
Olumlu	8
Olumsuz	1

Katılımcılara göre kullandıkları ifadeler genellikle toplumca bilinmekte ve kabul edilmektedir. Soruyu yanıtlayan katılımcıların 8'i bu soruyu olumlu olarak değerlendirmiş ve kullandığı ifadelerin toplumca bilindiği ve kabul edildiği ifade etmiş, 1'i ise olumsuz olarak değerlendirmiştir.

"*K4. Hemen hemen toplumun tamamı tarafından bilinen ve gündemde olan kavramlardır. Ancak sosyo-ekonomik ve kültür düzeyi yüksek kesimlerde gündemden düşmüştür.*"

"*K6. Kadın erkek eşitliği uzun zamandır biliniyor ve toplumun büyük kısmı tarafından destekleniyor. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliğinin "cinsiyetsiz toplum" olarak algılandığı ve karşı çıkan bir kesim var.*"

"*K10. Kullanılan kavramların neredeyse tümü toplum tarafından bilinmekte ise de cinsiyet ayrımcılığı ile mücadele konusunda genel bir konsensüs sağlandığı söylenemez.*"

Kadınların işgücü piyasasında ikincil konumlarını ve olumsuz çalışma koşullarını yansıtan evrensel özellikleri bulunmaktadır. Bunlar arasında işgücü piyasasında işe alınma, yükseltilme, işten çıkarılma ve ücretlendirmede ayrımcı uygulamalarla karşılaşırlar. Ayrıca işyerlerinde hiyerarşinin alt sıralarında yoğunlaşırlar, karar verme ve yönetimle ilgili üst pozisyonlarda daha az yer alırlar; mal ve hizmet üretiminde düşük nitelik gerektiren, monoton ve tekrara dayalı islerde çalışırlar. Sosyal güvenceden yoksun, kolay vazgeçilen ve sendikal örgütlenmesi zayıf işgücüdürler. Belli sektörlerde, işkollarında ve mesleklerde yoğunlaşırlar.

Tablo 3- 9: Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Var Olma Durumu

Değerlendirme	**Katılımcı Sayısı**
Olumlu	11
Olumsuz	0

Katılımcıların tamamı, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının var olduğunu ifade etmiştir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının olmadığını düşünen hiçbir katılımcı yoktur.

"*K1. Her toplumda olduğu cinsiyet ayrımcılığı vardır.*"

"*K5. Vardır. Bağnazlık, tutuculuk, eğitim ve kültür gibi dayatmalar.*"

"*K9. Kesinlikle olduğunu düşünmekteyim ayrıca bir takım işler daha baştan erkek işi ya da kadın işi olarak belirlenmektedir. Çoğu zaman işle ilgili bazı özellikler sadece bir cinse göre belirlenmekte olup, diğer cinsin bu niteliklerden dolayı tamamen yapamayacağı düşünülmektedir.*"

Cinsiyet ayrımcılığı, nitelik bakımından eşitliği bulunan kişilerin yalnızca cinsiyetlerine bağlı olarak farklı muamele görmeleri durumu olarak tanımlanır.

Dolayısıyla kadınlar eğitim, mesleki eğitim ve çalışma olanaklarından erkeklere göre çok daha az yararlanmış ve çalışmaları karşılığında düşük ücret almak zorunda kalmışlardır. Dünya nüfusunun yarısının kadınlardan oluşması ve dünyadaki işlerin üçte ikisinin kadınlar tarafından yapılmasına rağmen dünyada yaratılan gelirin onda birine sahip olmaları ile ayrımcılığı daha net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 3- 10: Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Nedenleri

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Ataerkillik	5
İstihdamda eşitsizlik	4
Ev içi emek eşitsizliği	2
Cinsiyet eşitliğinin algılanmaması	1
Gelirde eşitsizlik	1
Eğitimde eşitsizlik	1

Katılımcılara göre toplumsal cinsiyet ayrımcılığının nedenlerinin başında "ataerkillik" gelmektedir (n=5). Bunu "istihdamda eşitsizlik" takip etmektedir (n=4). Ardından sırasıyla "ev içi emek eşitsizliği" (n=2), "cinsiyet eşitliğinin algılanmaması" (n=1), "gelirde eşitsizlik" (n=1) ve "eğitimde eşitsizlik" (n=1) gelmektedir.

> "*K1. Ataerkil bir toplumda yetişmek*"
>
> "*K7. Kadın yönetici oranı, kadınların gelirinin erkeklerinin gelirinin %45'i kadar olması, kız çocuklarının eğitim oranının erkeklerden düşük olması*"
>
> "*K8. Kadının önceliği aile, çocuk ve eşidir. Meslek ve kariyerin ertelenmesi, ötelenmesi doğaldır Kadının profesyonel anlamda erkek egemen sektörlerde çalışması normal-hoş karşılanmaz.*"

Yüzyıllar boyunca kadınlar, diğer gruba ait olmalarından dolayı farklı ve eşit olmayan birçok davranışa maruz kalmışlardır. Kırsal yerlerde ataerkil aile

ilişkileri içinde zor şartlara maruz kalan kadınlar, kentsel yaşamda ise, işe almada, ücretlerde, cinsel taciz vb, konularda ayrımcılığa uğramıştır. İş hayatında kadının terfi almasının önünde kalıplaşmış önyargılar mevcuttur. İş başvuru ilanlarında yalnızca erkek adayların başvurmasının istenmesi, ücretlerde erkekler lehine bir fark olması, kadınların hamileliklerinin bahane gösterilerek işten çıkarılması, kadınların çocuk izni istemeleri nedeniyle işten çıkarılması veya kamu sektöründe işe almada kadın çalışanlar için sınırlı kontenjan konulması bu ayrımcılığın örnekleri arasındadır. İşe alındıktan sonra da, kadınların terfi sürecinde ortaya çıkan ayrımcılık, son yıllarda o kadar dikkat çekicidir ki; bu ayrımcılık "cam tavan" kavramının literatüre girmesine neden olmuştur. Çalışma yaşamındaki diğer bir ayrımcılık da, kadın ve erkek arasındaki ücret farklılığıdır. Toplumda kadının öncellikli görevinin anne olmak, erkeklerin ise para kazanmak olduğu genel bakış açısı, kadının düşük nitelikli işlerde, düşük ücretli ve mevsimlik işlerde çalışmasına neden olmaktadır.

Tablo 3- 11: Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyetin Kültür ve Örflerdeki Yeri

Değerlendirme	**Katılımcı Sayısı**
Erkek üstünlüğünü vurgulaması	4
Temel belirleyici olması	2
Kalıp yargı ve ifadelere yol açması	2
Yoktur	2
Eğitimsizlikten kaynaklanması	1
Annelik ve namusu kutsaması	1
Kadına belirlenmiş görevler yüklemesi	1

Katılımcılara toplumsal cinsiyetin kültür ve örflerdeki yerine yönelik soru yöneltilmiştir. Buna göre katılımcılar, kültür ve örflerin "erkek üstünlüğünü vurguladığını" düşünmektedir (n=4). Bunu kültür ve örflerin toplumsal cinsiyet ayrımcılığında "temel belirleyici olması" (n=2) fikri takip etmektedir. Ardından "kalıp

yargı ve ifadelere yol açması" (n=2) gelmektedir. Katılımcıların 2'si, toplumsal cinsiyetin kültür ve örflerde herhangi bir yerinin olmadığını düşünmektedir. Diğer temalar "eğitimsizlikten kaynaklanması" (n=1), "annelik ve namusu kutsaması" (n=1), "kadına belirlenmiş görevler yüklemesi" (n=1) biçimindedir.

"*K2. Ana belirleyici olarak rol almaktadır.*"

"*K3. Yoktur.*"

"*K7. Ataerkil yapı toplumsal normların adetlerin içine sindirilmektedir. Anneliğin kutsanması, kadınlara verilen görevler, beklentiler, atasözleri, namus kavramı, ahlakın kadın namusuna adledilmesi gibi.*"

Toplumların sahip olduğu örf, kültür, gelenek, görenek, adet vb. gibi unsurlar bireylerin yaşam tarzları üzerinde önemli düzeyde etkiye sahiptir. Bireyin içinde bulunduğu toplumda kurallar sert ve katı ise bu durum daha da önemli hale gelmektedir. Çünkü katı ve sert kültür yapısına sahip olan toplumlarda bireylere yüklenen roller daha keskindir. Bu yüzdende bireyin bir rol kalıbından diğerine geçmesi oldukça zor görünmektedir. Kadın veya erkeğin bu belirlenen rollerin dışına çıkması da toplum tarafından olumlu karşılanan bir durum değildir. Öte yandan erkeğin yerine getirmesi gereken rollerin kadınlar tarafından yerine getirilmesi de erkekler tarafından olumlu karşılanmamaktadır. Bu durum nedeni ise erkeklerin kendi hakimiyeti ve gücünü kaybedeceği düşüncesidir. Kendilerine ait olan gücü ve hakimiyeti kaybetmek istemeyen bireyler toplumun ve kadınların eleştiri oklarını da çekmek istememektedirler.

Tablo 3- 12: Katılımcılara Göre Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmaması Halinde Toplumda Ortaya Çıkabilecek Riskler

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Kadına yönelik şiddet ve cinayetlerin artması	4
Aile kurumunun zarar görmesi	3
Çocukların olumsuz etkilenmesi ve gelişememesi	3

Kalkınma sorunlarının yaşanması	3
Sağlık sorunlarının yaygınlaşması	3
Kadınların eğitim düzeyinin düşmesi	2
Kadınların ötekileştirilmesi	2

Katılımcılara göre cinsiyet eşitliğinin sağlanmaması halinde toplumda ortaya çıkabilecek risklerin başında "kadına yönelik şiddet ve cinayetlerin artması" (n=4) gelmektedir. Bunu "aile kurumunun zarar görmesi" (n=3), "çocukların olumsuz etkilenmesi ve gelişememesi" (n=3), "kalkınma sorunlarının yaşanması" (n=3), "sağlık sorunlarının yaygınlaşması" (n=3), "kadınların eğitim düzeyinin düşmesi" (n=2), "kadınların ötekileşmesi" (n=2) takip etmektedir.

> "*K1. Kadınların ötekileştirilmesi, kadına şiddet, ailedeki çocukların etkilenmesi.*"
>
> "*K3. Sağlıkla ilgili ciddi problemler olabilir. Kadın cinayetleri artar.*"
>
> "*K7. Erken yaşta evliliklere bağlı anne çocuk ölümleri, kalkınmanın gerçekleştirilmemesi, gelişmişlik düzeyinde gerileme, kadın cinayetleri.*"
>
> "*K10.Toplumun yarısını oluşturan kadınların toplumun fırsat ve kaynaklarından aynı oranda yararlanamaması, uzun vadede sağlıklı ve eğitimli bir nüfusun yetişmesini imkansız hale getirir.*"

Toplumda cinsiyet eşitliği sağlanması durumunda ortaya çıkabilecek riskler olarak sıralanan maddeler, cinsiyet eşitsizliğinin temelinde yatan nedenleri oluşturmaktadır. Eşitsizlikten bahsederken en çok gösterilen neden "önyargı" iken bu nedeni söyleyen katılımcılarda da aynı önyargının mevcut olduğu görülmektedir. Yerleşik algı değiştirilmeden yapılacak herhangi bir yasal düzenlemenin ya da uygulamanın işlerliğe sahip olması mümkün görülmemektedir. Toplumsal mutabakat sağlanmadığı durumda sadece bu konu üzerinde çalışan hukukçu, devlet insanı vb konumlardaki kişilerin uygulamaları ile bir sonuca varılamayacağı, mutabakatın sağlanması içinse eğitimin esas çözüm yolu olacağı düşünülmektedir. Yasal ve siyasal düzenlemeler, genellikle "olması gerekeni ve bunun yasal ve siyasal olarak nasıl yapılması gerektiğini"

söylerler; ancak bu metinler "olması gereken" alanı düzenlediği için, bu metinlerde yazılanların o toplumda var olduğunu sanmak yanlıştır.

Tablo 3- 13: Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Söylem ve Politikaların Değerlendirilmesi

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Samimiyetsiz	2
Tepeden inme	2
Geliştirilmesi gereken	1
Geç kalmış	1
Kalıcı ve etkili olması gereken	1
Yoktur	1

Katılımcıların yanıtlarının çözümlenmesiyle toplumsal cinsiyete duyarlı söylem ve politikaların değerlendirilmesine yönelik temalar "samimiyetsiz" (n=2), "tepeden inme" (n=2), "geliştirilmesi gereken" (n=1), "geç kalmış" (n=1), "kalıcı ve etkili olması gereken" (n=1) şeklindedir. Katılımcıların 1'i ise söylem ve politikaların olmadığını ifade etmiştir.

> "*K5. Sadece hamaset.*"
>
> "*K7. Yok. Yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, yerel eşitlik eylem planları önemli çabalar. Hala pek çok siyasetçi ve yönetici eril dil kullanmaya devam etmekte, cinsiyetçi söylem sıklıkla kullanılmaktadır.*"

"*K10. Söz konusu politikaların; bütüncül, genel ve hayatın her alanında etkin olması gerekmektedir. Pansuman şeklinde yapılan yasal düzenlemelerin toplumsal hayatta bir düzelmeye yol açmasını beklemek yanlış olacaktır.*"

Dünyada ve Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması toplumsal ve insani gelişmişlikle, yaşamın her alanında eşitlik ve özgürlüğün sağlanabileceği katılımcı toplumsal örgütlenme biçimleriyle olanaklıdır. Toplumsal

cinsiyet eşitsizliğinin engellenmesinde ve var olan etkilerinin ortadan kaldırılmasında temel hedef hiç kimsenin dezavantajlı olmadığı, herkesin eşit olduğu toplum yapısına ulaşmak olmalıdır. Kadını merkeze alan ve onu birey olarak gören bakış açısı geliştirilmediği, tüm politika, söylem ve uygulamalara yansımadığı sürece eşitsizlikler pek çok temel alanda kendini göstermeye ve yarattığı olumsuz sonuçlarıyla karşımıza çıkmaya devam edecektir.

Tablo 3- 14: Katılımcılara Göre Başarılı Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Söylem ve Politika Örnekleri

Örnekler	**Katılımcı Sayısı**
UN ve UNDP Women politikaları	2
Erkeklere babalık izni verilmesi	1
Etkinlikler yapılması	1
Mutlaka erkek çocuk isteğine karşı politikalar geliştirilmesi	1
Sabancı Üniversitesi'nin Gender bölümü uygulamaları	1
Çeşitli belediyelerin uygulamaları	1
Eşit ücret uygulaması	1

Katılımcıların yanıtlarının çözümlenmesi sonucunda başarılı toplumsal cinsiyete duyarlık söylem ve politika örnekleri "UN ve UNDP Women politikaları" (n=2), "erkeklere babalık izni verilmesi" (n=1), "etkinlikler yapılması" (n=1), "mutlaka erkek çocuk isteğine karşı politikalar geliştirilmesi" (n=1), "Sabancı Üniversitesi'nin Gender bölümü uygulamaları" (n=1), "çeşitli belediyelerin uygulamaları" (n=1), "eşit ücret uygulaması" (n=1) şeklindedir.

> "*K3. Norveç'te kadınlarla beraber erkeklere de babalık izni verilmesi*"
>
> "*K7. İzmir, Mersin, Çankaya, Kadıköy, Nilüfer, Eskişehir ve Muratpaşa Belediyeleri'nin eşitlik çalışmalarını ve eylem planlarını takdir ediyorum. UN Women'ın eşitlik politikalarını çok beğeniyorum. Eskişehir*

Büyükşehir Belediyesi'nin işçi sözleşmesini iyi uygulama olarak görüyorum. Sabancı Üniversitesi'nin Gender bölümünü takip ediyorum."

"*K8. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, UN tarafından eğitimler düzenlenmektedir. UNDP- Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim Rehberi*"

"*K10. Asgari ücret ödemesinde kadın ve erkek çalışanların aynı ücret üzerinden değerlendirilmesi en iyi uygulamalardan bir tanesidir.*"

Toplum tarafından oluşturulan kadınlık ve erkeklik kalıpları, kadın ve erkekleri basitçe birbirinden farklılaştırmakla kalmaz, aynı zamanda sosyal kaynaklara erişimi de büyük ölçüde etkiler. Kaynakların paylaşımında cinsiyet, önemli bir etmendir. Yani, "kadın sorunları", yalnızca değerler ve ideoloji ile değil, bütün sosyal örgütlenme ve paylaşım alanları ile de ilişkilidir. Eşit olmayan paylaşımın üstesinden gelinebilmesi için, toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından, yasalarda ve yasaların uygulanmasında, kurumların yönetilmesinde, düzenlenen müdahalelerde ve bir ülkenin ekonomik performansının ölçülmesinde yaşanan cinsiyet taraf tutmalarına karşı koyulmalıdır. Eğitimde ve becerilerde eşitsizliklerin önüne geçecek, her alanda hakkaniyeti sağlayacak politikalar ve uygulamalar geliştirilmelidir.

3.2.3. Hükümet ve Belediye Uygulamalarına Bakış

Tablo 3- 15: Katılımcılara Göre Hükümetin (Devletin) Başarılı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Uygulamaları

Uygulamalar	**Katılımcı Sayısı**
İstanbul Sözleşmesi'nin kabul edilmesi	3
Seçme ve seçilme hakkı verilmesi	1
Evlilik yaşının 18'e çıkarılması	1
KADES uygulaması	1

Kadın Kooperatiflerinin desteklenmesi	1
Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi'nin uygulanması	1
2014 Anayasa değişikliği	1
Pozitif ayrımcılık uygulanması	1
Kız çocuklarının mecburi eğitime dahil edilmesi	1

Katılımcılara göre hükümetin başarılı toplumsal cinsiyet eşitliği uygulamalarının başında "İstanbul Sözleşmesi'nin kabul edilmesi" (n=3) gelmektedir. Katılımcılar tarafından belirtilen diğer uygulamalar "seçme ve seçilme hakkı verilmesi" (n=1), "evlilik yaşının 18'e çıkarılması" (n=1), "KADES uygulaması" (n=1), "kadın kooperatiflerinin desteklenmesi" (n=1), "Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi'nin uygulanması" (n=1), "2014 Anayasa değişikliği" (n=1), "pozitif ayrımcılık uygulanması" (n=1), "kız çocuklarının mecburi eğitime dahil edilmesi" (n=1) biçimindedir.

> "*K1. Kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkı. Çünkü erkeklerin devlet yönetimini seçtiği gibi kadınların da seçme ve seçilmeye hakkı vardır.*"
>
> "*K4. Resmi evlilik yaşının 18 olarak kabul edilmesi önemli bir adım. Ancak fiiliyatta, uygulamalarda aksamaların olduğu da bir gerçektir.*"
>
> "*K7. İstanbul Sözleşmesi çok kıymetliydi. KADES Uygulaması ve Kadın Kooperatifleri'nin desteklenmesi güzel çabalar.*"
>
> "*K8. Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi. Eylem Planı. Önemli bir çerçeve belgedir. 2014 Anayasa değişikliği, pozitif ayrımcılık.*"

Toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımlar her türlü düzey ve politika alanında yer edinmelidir; ancak yerel siyaset ve yönetimler, dinamikliği ve yapısı nedeniyle daha da öne çıkarılmalıdır. Öyle ki küreselleşme ve modernleşmenin siyasal, toplumsal ve ekonomik alanda yarattığı yeni yaşam algısı, yerelin hayatımızdaki etkilerini değiştirmekte ve arttırmaktadır.

Tablo 3- 16: Katılımcılara Göre Sosyal Belediyecilikte Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımının Sahip Olması Gereken Nitelikler

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Kadın dostu kentlerin planlanması	4
Kadınların karar alma mekanizmalarına katılması	3
Kadın istihdamı ve eğitiminin desteklenmesi	2
Kırsal ve gelişmemiş alanlarda belediye çalışmalarının artırılması	1
Toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme	1
Kadına yönelik şiddet ve cinayetlerin ele alınması	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, sosyal belediyecilikte toplumsal cinsiyet yaklaşımının sahip olması gereken nitelikler "kadın dostu kentlerin planlanması" (n=4), "kadınların karar alma mekanizmalarına katılması" (n=3), "kadın istihdamı ve eğitiminin desteklenmesi" (n=2), "kırsal ve gelişmemiş alanlarda belediye çalışmalarının artırılması" (n=1), "toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme" (n=1),"kadına yönelik şiddet ve cinayetlerin ele alınması" (n=1) biçimindedir.

> "*K1. Kadına yönelik şiddet ve cinayetin toplumumuzda yeri her zaman en üst düzeyde değerlendirilmesi gerekmektedir.*"
>
> "*K6. Belediyeler topluma en yakın demokratik yönetim birimleridir. Belediyelerin aldığı sosyal politik kararlar hızlı ve etkin bir şekilde toplum hayatına dokunabilmektedir.*"
>
> "*K7. Yerel yönetimler kendi eşit hale getirmekle sorumludurlar. Kentsel hizmetlerinin kadın ve erkek eşitliğine göre planlanması, belediye bütçesi toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme ile yapılmalıdır. Kadınlar karar alma mekanizmalarına etkin katılmalı, belediyelerde kadın yönetici oranı artırılmalı kent kadınlar için güvenli ve eşit fırsatlar yaratan mekanizmalar haline getirilmelidir.*"

Sosyal belediyecilikte toplumsal cinsiyet yaklaşımının sahip olması gereken nitelikleri; temsil, karar alma mekanizmalarına katılım, cinsiyete duyarlı bütçeleme, toplumsal cinsiyet farkındalığının artırılması, toplumsal cinsiyete duyarlı belediye hizmetlerinin geliştirilmesi olarak sıralanabilir.

Tablo 3- 17: Katılımcılara Göre Yerel Yönetimlerin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Görevi

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Hızlı ve etkili çözümler için politika geliştirilmesi	3
Kadınlara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi	3
Kadına yönelik şiddet ve cinayetleri önleme politikaları	1
Yerel farklılıkların belirlenmesi	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet bağlamında görevlerine bakıldığında dört tema ortaya çıkmıştır. "Hızlı ve etkili çözümler için politika geliştirilmesi" (n=3), "kadınlara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi" (n=3), "kadına yönelik şiddet ve cinayetlerini önleme politikaları" (n=1), "yerel farklılıkların belirlenmesi" (n=1) bu temaları oluşturmaktadır.

> "*K2. Konuya ilişkin yerel farklılıkların tespitiyle berber önlenmesine daha efektif rol alabilirler.*"
>
> "*K4. Toplumun bütün kesimlerinin sorunlarının belediyelerin de ana sorunu olarak kabul edilmesi ve kalıcı çözümler üretilmesi gerekir. Bunu da görevleri olarak kabul etmelidirler.*"
>
> "*K8. Yerel Eşitlik Eylem Planı gibi kadınları merkeze alan eğitim, istihdam, katılım gibi konularda öncü uygulamalar gerçekleştirip, doğumdan hayatlara dokunan idare yerel yönetimlerdir.*"

Tablo 3- 18: Katılımcılara Göre Yerel Yönetimlerin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sahip Olması Gereken Odak Noktaları

Tema	**Katılımcı Sayısı**

Kadın istihdamı ve kadının güçlendirilmesi	4
Eğitim	4
Hizmet ve yardım (eğitim, sağlık, kreş, kurs vb.)	4
Farkındalık	2
Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme	1
Kent güvenliği	1
Şiddet	1
Barınma	1
Koruma	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet bağlamında sahip olması gereken odak noktaları kapsamında 9 tema belirlenmiştir. "Kadın istihdamı ve kadının güçlendirilmesi" (n=4), "eğitim" (n=4), "hizmet ve yardım (eğitim, sağlık, kreş, kurs vb.)" (n=4), "farkındalık" (n=2), "toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme" (n=1), "kent güvenliği" (n=1), "şiddet" (n=1), "barınma" (n=1), "koruma" (n=1) bu temaları oluşturmaktadır.

> "*K1. Kadına şiddet, cinsiyet, barınma, koruma vb.*"
>
> "*K6. Aile içi eğitim, sosyal yardım, kadın merkezleri, kadın istihdamı ve kadının güçlendirilmesi alanları*"
>
> "*K10. Mesleki eğitimler, okullaşma oranlarının artırılması, istihdamda kadın sayısının artırılması*"

Kadınların karar alma mekanizmalarında eşit temsil talebi; anayasal bir haktır, demokrasinin vazgeçilmez unsurdur. Şehir planlamaları, geleneksel olarak erkekler tarafından yapılmakta ve kadınların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmamaktadır. Oysa konut, güvenlik, ulaşım, eğitim ve sağlık gibi alanlarda alınan yerel kararlar, kadınları doğrudan etkilemekte hayatlarını

kolaylaştırmakta veya zorlaştırmaktadır. Kadınlar yerel meclislerde temsil edilmedikleri için bu kararları etkileyememektedirler. Örneğin kentin planlanması ve organizasyonunda kadınların bir araya gelebilecekleri mekânlar, her mahalleye bir kreş, gündüz bakımevi hizmetleri vs. genelde önceliklendirilmez. İyi aydınlatılmamış sokaklar, uzak noktalara hizmet vermeyen belediye otobüsleri ve bu araçların güvenli olmayışı kadınların en temel haklarından biri olan seyahat özgürlüğünü kullanmasını engeller. Üstgeçitler ve yüksek kaldırımlar, kadınların bebek arabaları ile kentin sokaklarını kullanımını zorlaştırır. Kentlerin kültürel, spor ve dinlence olanaklarından da en az yararlanan gruplarından birini yine kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıca, kadınların şiddete uğradıklarında sığınabilecekleri mekânlar, ilgililere ulaşabilecekleri acil destek hatları da yine kent yönetiminin yaptığı planlarda göz ardı etmemesi gereken unsurlardandır. Bu proje ile planlamasında, yönetiminde ve günlük yaşamında kadınların aktif bir biçimde rol aldığı kadın dostu kentler oluşturulmasına destek verilecektir.

Tablo 3- 19: Katılımcılara Göre Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Politikaların Kadınlara Sağladığı Avantajlar

Tema	Katılımcı Sayısı
Kadınların eğitimi ve yönetime katılımının artması	3
Güvenli kentsel alan hakkına kavuşulması	3
Fırsatlara eşit erişim sağlaması	3
Kadın istihdamının artırılması	2
Kadınların özgüveni ve farkındalığının desteklenmesi	2
Şiddetle mücadele imkanı sağlaması	1
Grup olarak hak elde edilmesi	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet duyarlı politikaların kadınlara sağladığı avantajlar 7 temadan oluşmaktadır. “Kadınların eğitimi ve yönetime katılımının artması” (n=3), “güvenli kentsel alan hakkına

kavuşulması" (n=3), "fırsatlara eşit erişim sağlanması" (n=3), "kadın istihdamının artırılması" (n=2), "kadınların özgüven ve farkındalığının desteklenmesi" (n=2), "şiddetle mücadele imkanı sağlaması" (n=1), "grup olarak hak elde edilmesi" (n=1) bu temaları oluşturmaktadır.

> "*K4. En önemlisi kentin kadınlar için güvenli ve eşit kullanımının sağlanması. Kadın istihdamının artırılması, katılımcı yönetimin sağlanması.*"

> "*K6. Avantajları: Kadınların özgüvenleri artıyor. Haklarının farkına varıyor.*"

> "*K7. Dezavantajı olmaz. Avantajı ise fırsatlara eşit erişim, kentsel yönetimde söz hakkı, istihdama katılımda artış, bakım yükünün azaltılması (kreş), hayat boyu eğitime katılım hakkı ve güvenli kent, şiddetle mücadelede haklarına erişim olarak sıralayabiliriz.*"

Tablo 3- 20: Katılımcılara Göre Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Politikaların Kadınlar İçin Yol Açtığı Dezavantajlar

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Yoktur	5
Muhafazakar kesimi tetiklemesi	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet duyarlı politikaların kadınlar için yol açtığı dezavantajlar 5 katılımcı tarafından "yoktur" olarak değerlendirilmiş, 1 katılımcı tarafından "muhafazakar kesimi tetiklemesi" biçiminde belirtilmiştir. Avantajlar ve dezavantajların aynı soruda sorulması nedeniyle tüm katılımcılar herhangi bir dezavantajın olmadığını direkt olarak belirtmemiştir. Ancak verilen yanıtlara göre katılımcıların 10'unun herhangi bir dezavantaj bulunmadığını düşündüğünü söylemek mümkündür.

> "*K6. Dezavantajları: Cinsiyetsiz toplum söylemi muhafazakar kesimlerde tepkiye neden olup kadın-erkek çatışmasını körüklüyor.*"

Tablo 3- 21: Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Konusunda Yasa Geliştiricilere Önerileri

Öneriler	**Katılımcı Sayısı**
Sosyal etki/veri analizleriyle düzenlemelerin yapılması	3
Kadın istihdamının / eğitiminin desteklenmesi	3
Kadın yöneticilerin artırılması	2
Şiddet önleme / eşitlik merkezlerinin artırılması	2
Yaptırımların caydırıcı olması	2
Toplumsal cinsiyet duyarlı bütçe kullanılması	1
Avrupa yerel yaşamda eşitlik şartının imzalanması	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda yasa geliştiricilere önerileri 7 temadan oluşmaktadır. "Sosyal etki / veri analizleriyle düzenlemelerin yapılması" (n=3), "kadın istihdamının / eğitiminin desteklenmesi" (n=3), "kadın yöneticilerin artırılması" (n=2), "şiddet önleme / eşitlik merkezlerinin artırılması" (n=2), "yaptırımların caydırıcı olması" (n=2), "toplumsal cinsiyet duyarlı bütçe kullanılması" (n=1), "Avrupa yerel yaşamda eşitlik şartının imzalanması" (n=1) bu temalardır.

> "*K1. Kadına şiddet ve cinayetteki hukuksal yaptırımların daha çok caydırıcı olması, kadın istihdamının artırılması.*"
>
> "*K2. Cinsiyet ayrımcılığının tek mağduru olarak kadınlara yönelik yaptırımların daha etkili olacağı müdahale yöntemleri geliştirilmeli.*"
>
> "*K3. Kadın istihdamı artırılmalı, yöneticiler arasında kadınlar çoğunluk olmalıdır.*"
>
> "*K6. Toplumun tüm kesimlerin kaygılarını göz önüne alarak, sosyal etki analizleri yaparak kanunlar çıkartılmalı.*"

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine duyarlı olmayan, bu hassasiyeti faaliyet öncelikleriyle birleştirmeyen bir yerel siyaset ve yönetimde, toplumsal cinsiyet

eşitsizliklerinin devam etmesi kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak, yerel düzeyde kadına yönelik şiddetle mücadelenin başarılı olması da toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı belediyecilik anlayışı benimsenmeden, mümkün görünmemektedir. O nedenle yerelden başlayarak toplumsal cinsiyete duyarlılığının hakim olduğu bir yönetişim için çabalamak gereklidir.

3.2.4. Katılımcıların ABB'nin Uygulamalarına Dair Görüşleri

Tablo 3- 22: Katılımcılara Göre ABB'nin Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığına Karşı Uygulamaları

Uygulamalar	**Katılımcı Sayısı**
Kadın istihdamının / eğitiminin desteklenmesi	2
Yerel eşitlik eylem planı	1
Personele yönelik eğitimler	1
Yerel sağlık eğitimleri	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, ABB'nin toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı uygulamaları "kadın istihdamının / eğitiminin desteklenmesi" (n=2), "yerel eşitlik eylem planı" (n=1), "personele yönelik eğitimler" (n=1), "yerel sağlık eğitimleri" (n=1) olarak ifade edilmiştir.

"*K7. Yerel eşitlik eylem planı vardır.*"

"*K9. Kadın sağlığı eğitimleri mahalle düzeyinde, şiddet mağduru kadınların istihdamı, personeline yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri.*"

Tablo 3- 23: Katılımcılara Göre ABB'nin Belediye Teşkilatına Yönelik Politika ve Uygulamaları

Politika ve uygulamalar	**Katılımcı Sayısı**

Kadın ve Aile Daire Başkanlığı	3
Toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme eğitimi	2
Görevde yükselme sınavına girme hakkında eşitlik	1
Yerel eşitlik eylem planı	1
Kadın şoför istihdamı	1
Cinsiyete dayalı veri izleme	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, ABB'nin belediye teşkilatına yönelik politika ve uygulamaları "Kadın ve Aile Daire Başkanlığı" (n=3), "toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme eğitimi" (n=2), "görevde yükselme sınavına girme hakkında eşitlik" (n=1), "yerel eşitlik eylem planı" (n=1), "kadın şoför istihdamı" (n=1), "cinsiyete dayalı veri izleme" (n=1) şeklindedir.

"*K1. Kadın Aile Daire Başkanlığımız bulunmaktadır.*"

"*K4. ABB yerel eşitlik eylem planı yürütmektedir. Eylem planı 2021-2024 yıllarını kapsamaktadır. 6 ana, 107 alt hedef planlanmaktadır. Bu hedefler kapsamında belediyemiz personelini toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsiyete dayalı bütçeleme eğitimi verilmektedir. Aynı zamanda cinsiyete dayalı veri izleme yöntemi kullanılmaktadır.*"

"*K7. Kadın istihdamı ve kadın yönetici oranı henüz beklenilen düzeyde değildir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme henüz başlamamıştır. Eğitimler vermektedir.*"

Tablo 3- 24: Katılımcılara Göre ABB'nin Vatandaşa Yönelik Politika ve Uygulamaları

Politika ve uygulamalar	**Katılımcı Sayısı**
Mor Haritam uygulaması	4
Kadın eğitimine yönelik uygulamalar	4
Kadın dayanışma /güçlenme merkezleri	3

Kadın kooperatiflerine destek sağlanması	3
Alo Şiddet Hattı	2
Kadın şoför istihdamı	2
Kentlerde toplumsal cinsiyete yönelik eğitimin artırılması	2
Yerel eşitlik eylem planı	2
Kadın sığınma evleri	2
Kadınlar lokali	1
Güvenli durak ve duraksız indirme	1
MATRA projesi	1
Gezici araç ile kadın çalışmaları	1
Kadın meclis üyelerinin artırılması	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, ABB'nin vatandaşa yönelik politika ve uygulamaları "Mor Haritam uygulaması" (n=4), "kadın eğitimine yönelik uygulamalar" (n=4), "kadın dayanışma / güçlenme merkezleri" (n=3), "kadın kooperatiflerine destek sağlanması" (n=3), "Alo Şiddet Hattı" (n=2), "kadın şoför istihdamı" (n=2), "kentlerde toplumsal cinsiyete yönelik eğitimin artırılması" (n=2), "yerel eşitlik eylem planı" (n=2), "kadın sığınma evleri" (n=2), "kadınlar lokali" (n=1), "güvenli durak ve duraksız indirme" (n=1), "MATRA projesi" (n=1), "gezici araç ile kadın çalışmaları" (n=1), "kadın meclis üyelerinin artırılması" (n=1) biçimindedir.

> "*K1. Kadın Sığınma Evleri, Kadınlar Lokali, 7 adet kadın dayanışma merkezi, Alo Şiddet Hattı, Mor Harita Uygulaması*"

> "*K3. Kadın şoförler istihdam etmek, kadın meclis üyelerine ağırlık vermek*"

"*K6. Kadın kooperatifleri ile işbirliği yapılarak üretime katılımları ve ürünlerini değerlerinden satmaları sağlanıyor. Kadın dayanışma merkezleri kurularak mağdurlara hukuki ve maddi destek sağlanıyor.*"

"*K7. Yerel Eşitlik Eylem Planı, Mor Haritam, Alo Şiddet Hattı, BELMEK, Kadın Danışma Merkezi, Gezici Araç İle Kadın Çalışmaları, MATRA Projesi ile Kadın Güçlenme Merkezi, Kadın üreticiye tohum desteği, Kadın kooperatiflerine başkent market desteği, Kadın şoför alımı.*"

Tablo 3- 25: Katılımcılara Göre ABB'nin Vatandaşa Yönelik Uygulamalarının Faydaları

Tema	**Katılımcı Sayısı**
Kent güvenliğinin sağlanması	3
İstihdamın artması	2
Kadın ekonomik bağımsızlığının desteklenmesi	1
Kadın dayanışma merkezlerinin katkıları	1
Kadın ve aileye desteğin artırılması	1
Mağdur kadınlara daha fazla ulaşılması	1
Eğitimlerin artırılması	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, ABB'nin vatandaşa yönelik uygulamalarının faydaları kapsamında 7 tema belirlenmiştir. "Kent güvenliğinin sağlanması" (n=3) bu temaların başında gelmektedir. Bunu "istihdamın artması" (n=2), "kadın ekonomik bağımsızlığının desteklenmesi" (n=1), "kadın dayanışma merkezlerinin katkıları" (n=1), "kadın ve aileye desteğin artırılması" (n=1), "mağdur kadınlara daha fazla ulaşılması" (n=1), "eğitimlerin artırılması" (n=1) izlemektedir.

"*K4. Güvenli durak ve duraksız indirme, mor harita, kadın çalışan, kadın şoför sayısının artırılması gibi pek çok uygulama hayata geçirilmiştir.*"

"*K6. Kadına, aileye, dezavantajlı çocuklara yapılan destekler tüm toplumun mutluluk seviyesinin yükselmesine sebep oluyor. Daha büyük destek projelerinin olduğunu biliyoruz.*"

"*K8. Kadın güçlenme merkezleri önemli bir başlangıçtır. Ancak merkez sayısı artırılmalı ve hizmet çeşitliği desteklenmelidir. Kreş sayısı artırılarak, kadının ekonomik bağımsızlığı desteklenmelidir.*"

Tablo 3- 26: Katılımcılara Göre ABB'de Konu Hakkında Geleceğe Yönelik Uygulamalar

Uygulamalar	**Katılımcı Sayısı**
Eşitlik birimi kurulması	2
Toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme	2
Kadın girişimlerinin ve istihdamının artırılması	2
Kadın meclisi kurulması	1
Avrupa yerel yaşamda eşitlik şartının imzalanması	1
Yerel eşitlik eylem planı	1
Kadın şoför istihdamı	1
Şiddet ve cinayetin odağa alınması	1
Cinsiyete dayalı veri analizleri	1

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, ABB'de toplumsal cinsiyet hakkında geleceğe yönelik uygulamalar "eşitlik birimi kurulması" (n=2), "toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme" (n=2), "kadın girişimlerinin ve istihdamının artırılması" (n=2), "kadın meclisi kurulması" (n=1), "Avrupa yerel yaşamda eşitlik şartının imzalanması" (n=1), "yerel eşitlik eylem planı" (n=1), "kadın şoför istihdamı" (n=1), "şiddet ve cinayetin odağa alınması" (n=1), "cinsiyete dayalı veri analizleri" (n=1) biçimindedir.

"*K1. Kadına şiddet ve cinayetin önüne geçmenin üzerine çalışılması gereken en önemli konu olduğu*"

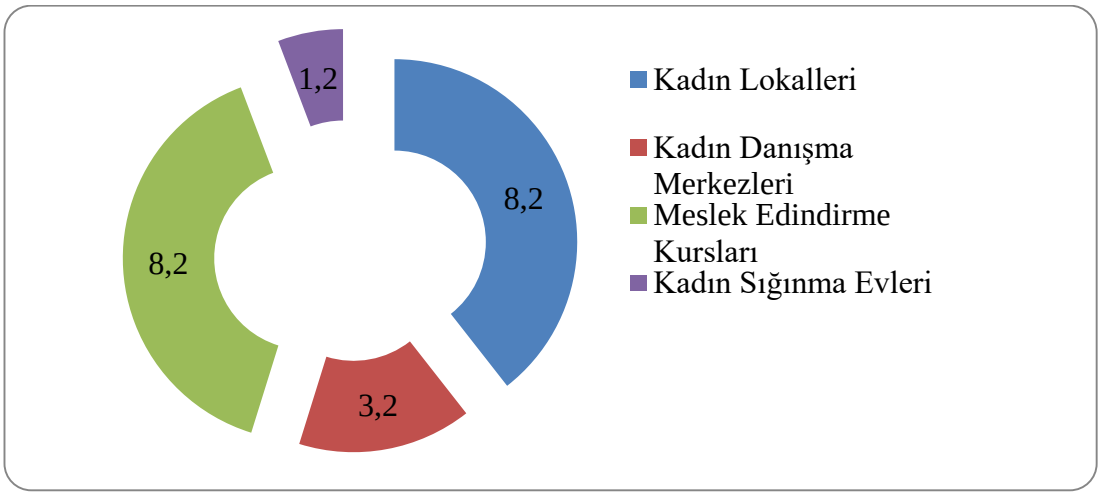
"*K4. Belediyede eşitlik birimi kurulması planlanmaktadır. Mali planda cinsiyete dayalı bütçeleme planlanmaktadır. Cinsiyete dayalı veri analizleri yaygınlaştırılıp kapsamı genişletilecektir.*"

"*K8. Yerel Eşitlik Eylem Planı 2021-2024, Kadın EGO şoförleri, Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme*"

3.2.5. ABB'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Uygulamaları

Günümüzde, değişen yaşam koşullarına bağlı olarak, devletlerin toplumun ihtiyaçlarını karşılamada yürüttükleri sosyal politikaların uygulanması ağırlıklı yerel yönetimler üzerinden sağlanmaktadır. Yerel yönetimlerin uyguladığı bu sosyal politikalar sosyal belediyecilik kapsamına girmekte ve sosyal belediyeler, sosyal devletin yereldeki temsilcileri olmaktadırlar. Bu ihtiyaçların en önemlilerinden biri de toplumsal cinsiyet eşitliğidir; Yerelde kadının temsil oranı ataerkil düzenden kaynaklanan eşitlik sorunu nedeniyle oldukça düşüktür. Yerel Yönetimlerin hizmet sunumunda vatandaşla birebir temasta bulunmaları sebebiyle kadının aktif katılımını sağlayacak politikalar üretmesi eşitlik bilincinin aşılanması, eşitliği kolaylaştırıcı, yaygınlaştırıcı, kanıksattırıcı uygulamaları açısından son derece önemlidir. Bunun için de yerel yönetimlerin sosyal belediyecilik anlayışı ile projeler geliştirmesi gerekmektedir.

Grafik 3- 1: ABB'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamak İçin Kadınlara Sunduğu Hizmetlerin Orantısal Grafiği



Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı;

- 62 BELMEK
- 21 Kadın Lokali
- 2 Kadın Sığınma evi
- 6 Kadın Danışma Merkezi bulunmaktadır.
- Henüz eşitlik birimi yoktur.

3.2.5.1. Ankara Büyükşehir Belediyesi 2021-2024 Yerel Eşitlik Eylem Planı

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 2018 yılında onaylanan eylem planı çoğulcu katılımla geliştirilmiş ve Ocak 2019'da yürürlüğe girmiştir. Eylem planı 6 ana hedef, 98 faaliyetten oluşmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2021-2024 yerel eşitlik eylem planı öngörülen bazı faaliyet başlıkları;

- "Kız çocuklarına eğitim desteği
- Kadın sağlığı, 2500 kadına üreme sağlığı eğitimi ve hijyen kiti desteği
- Pandemi dönemlerinde geçici barınma evi açılması, kiralanması
- Başkent Market ile kadın girişimcilerin desteklenmesi
- Ankara Sosyal Risk Haritasının oluşturulması
- Kadın danışma /destek istasyonlarının kurulması
- Gezici kadın danışma aracı ile kırsal ilçelerde kadınlara danışma hizmetinin taşınması
- Şiddetle mücadelede dijital uygulamaların artırılması
- Kız kardeşlik kampanyaları
- Erken yaşta evlilikle mücadele konusunda yerli ve mülteci aileler ile odak çalışmaları, farkındalık kampanyaları
- Önleyici sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi

- Mülteci kadınların güçlendirilmesi programları
- Bölgedeki yeni kurulmuş kadın Sivil Toplum Kuruluşlarına destek
- Kadın Meclisinin kurulması
- Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Yapılması
- Afet / salgın / pandemi risk haritasının oluşturulması
- Kadın İşçi kotasının Belediye şirketlerinde aktif uygulanması" şeklinde sıralanmaktadır.

3.2.5.2. Mor Haritam Projesi

Ankara Büyükşehir Belediyesi, Birleşmiş Milletler Kadın Birimi Türkiye Ofisi ile 2,5 yıldır birlikte çalışmalar yapmaktadır. Bugüne kadar pek çok çalışmaya imza atılmış olup, mor haritam da bu projelerden biridir. Ankara Büyükşehir Belediyesi 2021-2024 Yerel Eşitlik Eylem Planı'nı yürütmekle beraber, 6 ana hedef ve 100 alt hedeften oluşan eylem planında "kentin kadınlar için daha güvenli hale getirilmesi" hedefi ile çalışmalar yapmaktadır. Bu hedefi gerçekleştirebilmek için coğrafi bilgi sistemi kullanılarak kadınlara bir harita oluşturmanın gerekliliği üzerine mor haritam oluşturulmuştur. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yılında tüm kentte kadınlara yaptığı anketlerde hem de Un Women'ın "Ateş Böcekleri" çalışmasında kendilerini güvende hissetmedikleri alanları bildirmişlerdir. Bu anketlerde kentin akşam saatlerinde aydınlatmalarının yetersizliği, durakların uzaklığı, kadınların şiddet gördüğünde başvuracağı birimlerin yerlerini bilmemeleri ciddi sorun alanları olarak görülmüştür. Bunun üzerine kadınlara yapılan anketlerde çıkan sonuçlarla güvende hissetmedikleri alanlar için Kent Estetiği Daire Başkanlığı, EnerjiSA ve EGO Genel Müdürlüğü ile çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalarda kız öğrenci yurtlarının bulunduğu alanlarda aydınlatma çalışması yapılmıştır. EGO Genel Müdürlüğü ile Güvenli Durak ve Duraksız İndirme" uygulamalarını hayata geçirilmiştir.

Duraksız İndirme Uygulaması akşam 19.00'dan sonra kadınların inmek için belirledikleri yerlerde durak olmasa bile inme hakkını kapsamaktadır. Bu uygulama kapsamında 2500 otobüs şoförüne eğitim verilmiştir.

Mor Harita uygulamasında;

- "Kadınların mahalle bazında yaş, eğitim, gelir seviyesi
- Mülteci kadınların ve kız çocuklarının yoğun yaşadığı mahalleler
- Kreşlerin adres ve telefonları
- Şiddet başvurusunun yoğun olduğu mahalleler
- Tüm Kadın danışma merkezleri, BELMEK'ler, Kadın lokalleri, ŞÖNİM ve Aile İçi Şiddet Bürolarının mahalle bilgileri
- Mahalle bazında ilçe belediyelerinin kadın lokalleri, kadın danışma merkezleri ve meslek kurslarının adresleri
- Kadın muhtarlar ve meclis üyelerinin mahalle ve iletişim bilgileri (kadın danışma merkezi oluşturmuştur)
- Güvensiz hissedilen alanlar
- Afet salgın toplanma alanları
- Sosyal yardım alanların yaş, hane sayısı ve mahalle dağılımı"

bilgileri yer almaktadır.

Buna ek olarak Başkent Mobil uygulamasına eklenen "Mor Buton" ile yardım talebinde bulunan kadınlar cep telefonlarından tek tıkla talepte bulunabiliyor ve konum bilgisi de paylaşılabiliyor. Mor buton aracılığıyla Büyükşehir Belediyesinden psikolojik destek, sosyal yardım ve barınma talebinde bulunabilen kadınlar, ihtiyaç duydukları talepleri fotoğraf ekleyerek de iletebiliyorlar.

3.2.5.3. Kadın Danışma Merkezleri

Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir ve eşitlik çalışmaları burada yürütülmektedir. Merkezde 8 uzman 1 avukat bir psikolog 10 kişi hizmet vermektedir. Merkeze bağlı 7 kadın danışma birimi bulunmaktadır. Kadın Danışma Merkezi'nde verilen hizmetler aşağıda sıralanmıştır;

- “Bilgilendirme ve Yönlendirme (Fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddete uğrayan ya da uğrama riski altında bulunan kadınlara ücretsiz danışmanlık hizmeti)

- Psikolojik Destek (Hem Sığınma Evinden ayrılan hem de Kadın Danışma Merkezine başvuran danışanlara ücretsiz Psikolojik Danışmanlık Hizmeti)

- Hukuksal Danışmanlık (Hem Sığınma Evinden ayrılan hem de Kadın Danışma Merkezine başvuran danışanlara Hukuksal Yönlendirme (Ankara Barosu iş birliğinde)

- Eğitim İŞ-KUR İş birliği ile Meslek Edindirme Kursları (Kadın Sığınma Evinde kalan konuklar ve Kadın Danışma Merkezinde iş desteğine ihtiyacı olan danışanlara İşkur kursları ve iş arama becerileri eğitimi) verilmektedir.

- Mor Haritam interaktif web sitesi, kadınlar, erkekler, yaşlılar ve toplumun her kesiminin farklı ihtiyaçları ve önceliklerine toplumsal cinsiyete duyarlı politikalarla yanıt verebilmek ve Ankara Büyükşehir Belediyesinin hizmetlerini bu yönde geliştirmesi için geliştirildi.

- Sahada daha iyi ve hızlı hizmet verebilmek için bir adet gezici aracımız bulunmaktadır”.

-

3.2.5.4. Kadın Güçlendirme Merkezi Projesi (MATRA)

24 ay sürecek olan bu proje Hollanda Büyükelçiliği tarafından desteklenmektedir. Proje kapsamında, üniversite öğrencilerinin de kadın çalışmaları alanındaki tez konularına destek verilecektir. Projenin ana amacı Ankara’da belirli çalışma alanlarında faaliyet gösteren STK’ların tek çatı altında toplanmasıdır. Kurulacak olan “Kadın Güçlenme Merkezi”, Ankara Büyükşehir Belediyesi’ne Kadın Danışma Merkezi koordinasyonunda, Ankara’da yaşayan kadınlar için bir mekanizma geliştirecektir.

Bu mekanizmada aşağıda öngörülen faaliyetlerin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır;

- “STK’lara esnek çalışma alanının oluşturulması

- STK temelli hizmet modeli geliştirilmesi

- Ortak atölye çalışma alanının kurulması
- Kadın Danışma Merkezi'ne ait çalışmaların sürdürülmesi
- Dijital altyapının sağlanması
- STK'lara fiziksel alan, yemek, internet, telefon desteği sağlanması"

3.2.5.5. Mültecilerin Güçlendirilmesi Projesi

2017'de "Mültecileri Güçlendirme Projesi" ismiyle başlayan ve UNHCR ile ortak yürütülen proje, 2018'de "Mülteci Kız Çocuklarının Okullaştırılması" olarak güncellenmiştir. Proje kapsamında 2021 sonuna kadar 521 kız çocuğu okullaştırılmıştır. Buna ek olarak 347 kadın da projeden faydalanmış, dil ve meslek eğitimleri almıştır.

3.2.5.6. Sığınmacı Kadın ve Gençlerin Desteklenmesi Projesi

Bu proje Altındağ Kadınlar Lokalinde Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve Ankara Büyükşehir Belediyesi iş birliği ile gerçekleştirilmektedir. Proje kapsamında 8 personelin istihdam edildiği "Kadınlar ve Gençler İçin Destek Merkezi" kurulmuştur. Merkezin ana amacı, merkeze başvuru yapan gençlerin ve kadınların güçlendirilmesi, psikolojik destek almalarının sağlanmasıdır. Proje Kasım 2020'de başlamış olup 3 yıl boyunca devam edecektir. Ana amaçlara ek olarak belediyenin insan kaynakları da eğitimlerle güçlendirilecektir. Proje kapsamında gezici araçlar kırsal ilçelerde de ziyaretler yapacaktır.

3.2.5.7. BADV Projesi

"Belediyeler Aile İçi Şiddete Karşı Projesi" kapsamında Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu, kadına uygulanan şiddetin görünür olması amacıyla aile içi şiddete karşı belediyelerde destek olmaktadır. Bu kapsamda, Ankara Büyükşehir

Belediyesi Kadın Danışma Merkezi çalışanları 4 ay süreyle eğitim alacaktır. Bu eğitimler; "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kavram ve Rolleri", "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Başvurulacak Kurum ve Kuruluşlar ve Yasal Çerçeve", "Şiddete Maruz Kalan Çalışanla İletişim Teknikleri" ve "Etkili İletişim" olmak üzere dört ana konu üzerine odaklanmaktadır. Eğitim tamamlandığında ise uygulamalı bir rehber hazırlanması planlanmaktadır.

4. SONUÇ

Ataerkil toplumlarda kadınlara bazı temel roller yüklenmektedir. Kadının toplumsal, ekonomik ve siyasal hayatta bulunmasının önceliği toplum tarafından belirlenen temel rollerini yerine getirip getirmediğine bağlıdır. Kadın ve erkek nüfusu neredeyse birbirine eşit olmasına rağmen bu temel rollerin de etkisiyle kadının siyasal ve ekonomik alanda yeteri kadar yer bulamadığı gözlenmektedir. Ancak kadınların da bir birey olduğu ve erkeklerle eşit haklara sahip olduğunun unutulmaması gerekmektedir. Bu kapsamda kadınların çalışma hayatında ve siyasal yaşamda dezavantajlı grup olarak desteklenmesi gerekmektedir. Birçok uluslararası örgütlenmede kadının durumun güçlendirilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Son dönemlerde özellikle yerel yönetimlerde kadının siyasal hayatta eksik temsil edildiği gündemde önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'de ise kadın temsiline yönelik bir kota uygulaması bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra dünyada kadın temsil oranları incelendiğinde Türkiye'nin, dünya sıralamasında çok gerilerde yer aldığı gözlemlenmektedir. Kadın temsili üzerinde olumlu bir etki yaratacak bir diğer uygulamanın, yerel demokrasinin geliştirilmesi olduğu söylenebilir. Nitekim yerel demokrasi ile kadın temsili arasında paralel bir ilişki vardır. Kadınların temsil edilmediği bir siyasal düzende tam anlamı ile yerel demokrasinin gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Yerel yönetimlerde temsil edilen kadınlar cinsiyet açısından demografik yapının yerel yönetim meclislerine tam olarak yansımasını sağlayacaktır. Bununla birlikte yerelde temsil imkanı bulan kadın, siyasal ve toplumsal yapıdaki değişime öncülük ederek ulusal siyasette de temsil imkanı bulacaktır.

Bu araştırmada, ABB'de görevine devam eden 11 kişiden toplumsal cinsiyet eşitliği ve ABB uygulamaları ile ilgili görüşleri kapsamında veri toplanmıştır. Elde edilen veriler nitel analiz yöntemiyle çözümlenerek sorulara yönelik temalar oluşturulmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 47,1'dir. Katılımcıların %60'ı lisans, %30'u yüksek lisans, %10'u doktora mezunudur. Katılımcıların %80'i evli, %20'si bekardır. Yine katılımcıların %33,3'ü memur iken %22,2'si uzmandır. Kalan grup yönetici, veteriner, tekniker, psikolog olarak dağılmaktadır. Katılımcıların eşlerinin meslekleri ise

%25'inin mühendis, %25'inin ev hanımıdır. Kalan grup öğretmen, ekonomist, uzman olarak dağılmaktadır ve 1 katılımcının eşi çalışmamaktadır.

Katılımcılara cinsiyet ayrımcılığı kavramı hakkındaki görüşleri sorulmuştur. En yoğun biçimde belirtilen tema "tutum farklılığı (eşitsizlik)" olmuştur. Bunu olumsuz kadın algısı, ataerkillik gibi temalar takip etmektedir. Cinsiyet ayrımcılığı bir ya da birkaç kelimeyle açıklanacak olursa "adaletsizlik" ve "kalıp yargılar (ifadeler)" temaları ön plana çıkmıştır. Ataerkillik, kadına yönelik engeller, önyargı gibi temalar da belirtilmiştir. Katılımcılar kullandıkları kelime ve kavramların toplumca bilinen ve kabul edilen ifadeler olduklarını belirtmektedirler.

Katılımcıların tamamı toplumsal cinsiyet ayrımcılığının var olduğunu ifade etmektedir. Bunun en önemli nedeni ise "ataerkillik" olarak görülmektedir. "İstihdamda eşitsizlik", "ev içi emek eşitsizliği" gibi temalar da katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Kültür ve örflerde toplumsal cinsiyetin yeri sorulduğunda, bu ögelerin "erkek üstünlüğünü vurgulaması" ön plana çıkmıştır. Temel belirleyici olarak da kültür ve örfler sorumlu görülmektedir. Katılımcılara göre cinsiyet eşitliğinin sağlanmaması halinde "şiddet ve cinayetlerin artması", "aile kurumunun zarar görmesi", "çocukların olumsuz etkilenmesi ve gelişememesi", "kalkınma sorunlarının yaşanması" en önemli riskler arasında bulunmaktadır. Katılımcılar aynı zamanda toplumsal cinsiyete duyarlı söylem ve politikaları "samimiyetsiz" ve "tepeden inme" olarak değerlendirmektedir. En önemli söylem ve politika örnekleri ise UN ve UNDP uygulamaları, erkeklere babalık izni verilmesi gibi uygulamalar olarak belirtilmektedir.

Katılımcılara göre hükümetin en önemli uygulaması şu anda terk edilmiş olan İstanbul Sözleşmesi'nin kabul edilmesidir. Seçme ve seçilme hakkı, evlilik yaşının 18'e çıkarılması gibi uygulamalar da önemle belirtilmiştir. Sosyal belediyecilikte beklenen, "kadın dostu kentlerin planlanması", "kadınların karar alma mekanizmalarına katılması", "kadın istihdamı ve eğitiminin desteklenmesi" gibi faktörlerdir. Yerel yönetimler "hızlı ve etkili çözümler için politikalar geliştirilmesi", "kadınlara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi" gibi konularda sorumlu olarak değerlendirilmiştir. Katılımcılara göre yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet bağlamında sahip olması gereken odak noktalarının başında "kadın istihdamı ve kadının güçlendirilmesi" bulunmaktadır. "Eğitim", "hizmet ve yardım", "farkındalık" gibi temalar da önemle

vurgulanmıştır. Yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar "kadınların eğitimi ve yönetime katılımının artması", "güvenli kentsel alan hakkına kavuşulması" gibi pek çok avantaj sağlarken, beraberinde dezavantaj getirmemektedir. Katılımcıların toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda yasa geliştiricilere önerileri çözümlendiğinde, "sosyal etki ve veri analizleriyle düzenlemelerin yapılması", "kadın istihdamının ve eğitiminin desteklenmesi", "kadın yöneticilerin artırılması" gibi temalar ön plana çıkmaktadır.

Katılımcıların yanıtlarına göre ABB'nin toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı uygulamaları "kadın istihdamının / eğitiminin desteklenmesi", "yerel eşitlik eylem planı", "personele yönelik eğitimler", "yerel sağlık eğitimleri" biçimindedir. "Kadın ve Aile Daire Başkanlığı", "toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme eğitimi" gibi uygulamalar da belediye teşkilatına yönelik uygulamalardır.

ABB, vatandaşlara yönelik pek çok politika ve uygulama geliştirmiştir. "Mor Haritam uygulaması", "kadın eğitimine yönelik uygulamalar", "kadın dayanışma ve güçlenme merkezleri" gibi uygulamalar bunların başında gelmektedir. Bu uygulamaların faydaları "kent güvenliğinin sağlanması", "istihdamın artması" gibi önemli katkılardır. Katılımcılara ABB'nin geleceğe yönelik uygulamaları sorulduğunda "eşitlik birimi kurulması", toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme", "kadın girişimlerinin ve istihdamının artırılması" gibi uygulamaların ön plana çıkmaktığı gözlemlenmektedir

Yerel yönetimler siyasal katılımın ilk ayağı olarak görülmesi ve vatandaşa en yakın hizmet birimleri olmaları nedeniyle ülkede siyasal kültürün ortaya çıkması bakımından son derece önemli kuruluşlardır. Yerel yönetimler bu alanda çalışmalar yürüten birçok araştırmacı tarafından demokrasinin okulu olarak nitelendirilen eğitim yuvaları olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda ülkede demokrasinin gelişmesi için toplumun bütün kesimlerinin etkin bir şekilde temsil edilmesi ve karar alma süreçlerine katılmaları sağlanmalıdır. Demokrasinin eğitim yuvaları olarak kabul edilen yerel yönetimlerde toplumun tüm kesimlerinin temsil edilebildiği bir siyasal yapı oluşturulduğunda yerel demokrasi sağlanmaktadır. Yerel demokrasinin sağlanması durumunda da ulusal demokrasinin gelişimine de katkı sağlanacaktır. Yerel demokrasinin gelişmesi ise yalnızca yerelde kadın temsiline çözüm olmamaktadır. Aynı zamanda ulusal demokrasinin gelişmesine ve ulusal siyasetteki kadın temsilinin artmasına da katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda yerel demokrasi ve kadın temsili arasındaki ilişki

incelendiğinde kadın temsilinin olmadığı bir yerel yönetimin demokratik olmadığı veya tam olarak yerel demokrasiyi yaşayamadığı söylenebilir. Bu kapsamda yerel demokrasinin oluşturulabilmesi ve geliştirilebilmesi ise kadın temsili sorununun çözülmesiyle mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Acar, F., Ayata, A., & Varoğlu, D. (1999). *Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık: Türkiye'de Eğitim Sektörü Örneği.* Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.

Akın, A., & Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25*(4), 73-82.

Alkan, A. (2000). *Yerel Politika ve Kadın.* Ankara: Ka-Der.

Ashmore, R. D., & Sewell, A. D. (1998). Sex/gender and the individual. M. H. D. F. Barone, & V. B. Hasselt içinde, *Advanced personality* (s. 377-428). New Yprk: Plenum Press.

Ayas, I. (2016). Cinsiyete Duyarlı Bütçelemenin Toplumsal Kabul Edilebilirliği: Marmara Bölgesi Alan Araştırması. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*(1), 7-22.

Bayhan, P. S., & Artan, İ. (2005). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi.* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Bayraktar, U. (2017). Belediyelerde Kadın, Kadınlar İçin Belediye, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı. İstanbul: TESEV Yayınları.

Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review, 88*(4), 354-364.

Berktay, F. (2004). *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları.

Bilgiç, V. (2007). *Türk Yerel Yönetimlerinin Tarihi Gelişimleri Üzerine Bir Değerlendirme.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bora, A. (2009). *Yerel Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği.* İstanbul: Ka-Der Yayınları.

Bora, A. (2016). *Kadınların Sınıfı.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Bora, A., & Üstün, İ. (2005). *Sıcak Aile Ortamı, Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler.* İstanbul: TESEV Yayınları.

Bozatay, Ş. A., & Kızılkaya, K. (2016). Merkezden Yönetim-Yerinden Yönetim Tartışmalarının Odağında Bir Düzenleme: 6360 Sayılı Yasa Hakkındaki Değerlendirmeler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6*(1), 609-637.

Budlender, D., & Hewitt, G. (2003). *Engendering Budgets, A Practitioner's Guide to Understanding and Implementing Gender-Responsive Budgets.* London: Commonwealth Secretariat.

Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review, 106*(4), 676-713.

CEMR. (2006). *Avrupa Kadın Erkek Eşitliği Şartı*. 11 06, 2022 tarihinde https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_tr.pdf adresinden alındı

CEO. (1950). *European Convention on Human Rights, (1950).* Rome: Council Of Europe .

Connell, R. (1987). *Gender and Power.* United Kingdom: PolityPress.

Corey, G. (2015). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları.* (T. Ergene, Çev.) Ankara: Metis Yayıncılık.

Çiçek, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 53-64.

Çiftçi, M. A., & Özgün, Ö. (2011). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Oyuncak Tercihlerinin ve Akran Etkileşimlerinin Ebeveyn Cinsiyet Rolleri Algısı Bağlamında İncelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy, 6*(3), 2246-2261.

Diekman, A. B., Goodfriend, W., & Goodwin, S. (2004). Dynamic stereotypes of power: Perceived change and stability in gender hierarchies. *Sex Roles, 50*(3-4), 201-215.

Directorate General of Human Rights. (2005). *Gender Budgeting: Final Report Of The Group Of Specialists On Gender Budgeting*. 02 06, 2022 tarihinde https://eige.europa.eu/resources/Gender%20budgeting.pdf, adresinden alındı

Dökmen, Y. Z. (1999). Bem'in toplumsal cinsiyet şeması kuramı. *Türk Psikoloji Bülteni, 2*(5), 42-44.

Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eagly, A. H., & Wood, W. (1999). The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles. *American Psychologist, 54*(6), 408-423.

Ecevit, Y. (2003). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir? *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25*(4), 83-88.

EIGE. (2019). *Gender mainstreaming: Gender budgeting, Luxembourg: Publications Office of the European Union*. 02 06, 2022 tarihinde https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/methods-tools/gender-budgeting adresinden alındı

Elson, D. (2003). *Gender Mainstreaming And Gender Budgeting*. 02 06, 2022 tarihinde https://wbg.org.uk/wp-content/uploads/2016/11/gender-mainstreaming-and-budgetingelsonEU2003.pdf adresinden alındı

England, P. (2001). Gender and feminist studies. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*(9), 5910-5915.

Ergen, Z., & Durak, B. (2017). Bütçeleme Anlayışında Yeni Bir Yaklaşım: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 9*(2), 107-126.

Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19*(2), 209-230.

Eryılmaz, B., Çevik, H. H., & Sözen, S. (2013). *Kamu Yönetimi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri.

Eşel, E. (2005). Kadın ve erkek beyninin farklılıkları. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni, 15*(3), 138-152.

Friedman, A., & Pines, A. (1991). Sex differences in gender-related childhood memories. *Sex Roles, 25*(1-2), 25-32.

Gökbunar, R., & Doğan, A. (2016). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeler ve Başarı Etmenleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(2), 1-20.

Göregenli, M. (2012). Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık. K. Çayır, & M. A. Ceylan içinde, *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 17-29). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Hathaway, S. R., & Mckinley, M. D. (1940). A multiphasic personality schedule (Minnesota): I. construction of the schedule. *The Journal of Psychology, 10*(2), 249-254.

Helgeson, V. S. (2016). *The psychology of gender*. USA: Pearson Education.

İpek, E. A. (2017). Cinsiyete Duyarlı Performans Esaslı Bütçeleme Sisteminin Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi, 8*(19), 44-61.

Ivanina, T., Levchenko, S., Karpets, N., Mykytas, O., Ostapchuk, O., Riabushenko, N., . . . Yarosh, O. (2016). *Gender-Responsive Budgeting In Ukraine: Theory And Practice*. 02 06, 2022 tarihinde http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/12554.pdf adresinden alındı

Ka-Der. (2013). *Yerel Yönetimlerde Cinsiyet Eşitliği Yaklaşımı: Bir Pilot Çalışma.* Ankara: Ka-Der Ankara Yerel Yönetimler Danışma Kurulu.

KA-DER. (2014). *Cinsiyet Yolunda Yerel Politikalar Raporu.* İstanbul: KA-DER.

Kararlı, K., & Tekeş, K. (2016). *Kamu Hukuku* (2 b.). İstanbul: 4T Yayınevi.

Keleş, R. (2012). *Yerinden Yönetim ve Siyaset.* İstanbul: Cem Yayınevi.

Keleş, R., & Yavuz, F. (1989). *Yerel Yönetimler* (2 b.). Ankara: Turhan Kitabevi.

Klatzer, E. (2012). *Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Bütçeleme Kılavuzu.* İstanbul: TESEV Yayınları.

KSGM. (2008). *Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın Politika Dökümanı.* Ankara: KSGM.

Martin, C. L. (1991). The role of cognition in understanding gender effects. *Advances in Child Development and Behavior*(23), 113-149.

Martin, C. L., & Halverson, C. F. (1981). A schematic processing model of sex typing and stereotyping in children. *Child Development, 52*(4), 1119-1134.

McHale, S. M., Crouter, A. C., & Whiteman, S. D. (2003). The family contexts of gender development in childhood and adolescence. *Social Development, 12*(1), 125-148.

Meriç, M. (2013). Bütçe Sistemlerinde Dönüşüm ve Değişim. F. Altuğ, A. Kesik, & M. Şeker içinde, *Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar* (Cilt 44). Ankara: Seçkin Yayınları.

Nandal, S. (2014). An Overview of Changing Scenario of Economic Empowerment through Gender Budgeting. *lobal Journal of Management And Business Research, 14*(1), 78-83.

NCPE. (2009). *Gender Responsive Budgeting A Study On GRB Initiatives In Sweden*. 02 06, 2022 tarihinde https://ncpe.gov.mt/en/Documents/Projects_and_Specific_Initiatives/Living_Equality/grb.pdf adresinden alındı

Oruk, S. G. (2007). Toplumsal Cinsiyetin Oluşumunda Psiko-sosyal ve Dinsel Faktörlerin Rolü ve Önemi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ökmen, M., & Parlak, B. (2010). *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuatlar.* Bursa: Alfa Akademi.

Özbay, Y., & Erkan, S. (2008). *Eğitim Psikolojisi.* Ankara: Pegem Akademi.

Parpart, J. L., Connelly, M. P., & Barriteau, V. E. (2000). *Theoretical perspectives on gender and development.* Canada: IDRC.

Pektaş, E. K. (2010). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Akademik İncelemeler Dergisi*, 5, 4-22.

Pınarcıoğlu, N. (2011). Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli'nde Niteliksel Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Roberts, R. E. (2020). Qualitative interview questions: guidance for novice researchers. *The Qualitative Report,* 25(9), 3185-3203.

Quinn, S. (2009). *Gender Budgeting: Practical İmplementation.* Handbook: Council of Europe.

Sancar, S., Acuner, S., Üstün, İ., Bora, A., & Romaniuc, L. (2006). *Bir de Buradan Bak.* Ankara: Ka-Der Yayınları.

Sayer, H. (2001). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı.* Ankara: T.C. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımları.* İstanbul: Dipnot Yayınları.

Schratzenstaller, M. (2008). Gender Budgeting In Austria. *CESifo DICE Report, 6*(2), 44-51.

Scott, J. W. (2010). Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*(12), 112-138.

Sipahi, E. B., & Özsoy, B. (2015). *Kadın Dostu Kent İmgesi.* Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

Stephenson, M. A. (2018). *A Guide To Gender-Responsive Budgeting What Is Gender-Responsive Budgeting?* 02 06, 2022 tarihinde https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/620429/gt-guide-gender-responsive-budgeting-280218-en.pdf;jsessionid=0C078AD9EFD8085AB667071CE3314926?sequence=13 adresinden alındı

Şeşen, G. G. (2013). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kapsam, Örnekler ve Türkiye İçin Öneriler. F. Altuğ, Kesik, & M. Şeker içinde, *Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar* (s. 327-350). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şimşek, H. (2011). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25*(2), 119-126.

Şirin-Ak, H. (2016). Türkiye'de Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Siyasal Katılımı. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TDK. (2020a). *Eşitlik*. 02 06, 2022 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

TDK. (2022b). *Yerel Yönetim*. https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

Tortop, N. (1996). *Yerel Yönetimler Maliyesi.* Ankara: Todaie Yayını.

Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H., & Özer, M. (2014). *Mahalli İdareler.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tüğen, K., & Özen, A. (2008). Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı. *Maliye Dergisi*(154), 1-11.

Uysal, B. (1984). *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi.* Ankara: Todaie Yayınları.

Üner, S. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.* Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Villagomez, E. (2004). *Gender Responsive Budgets: Issues, Good Practices And Policy Options*. 02 06, 2022 tarihinde http://www.unece.org/ fileadmin/DAM/Gender/documents/gender.2004.grb.pdf adresinden alındı

WHO. (1998). *Gender and Health.* New York: World Health Organization.

Yayla, Y. (2009). *İdare Hukuku.* İstanbul: Beta Yayınları.

Yaylı, H., & Eroğlu, G. (2015). Yerel Katılım Bağlamında Türkiye'de Kadın Temsili. *International Journal of Science Culture and Sport*(3), 504-524.

Zembat, R., & Keleş, S. (2012). Erken Çocuklukta Toplumsal Cinsiyet Değişmezliği Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 9*(1), 337-379.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	ÜLKÜ SÖĞÜTDELEN
Doğum Yeri	GEREDE
Doğum Tarihi	11.08.1982

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
Fakülte	İKTİSADİ İDARİ BİLİMLER
Bölüm	İŞLETME

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)**
…	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
Görevi/Pozisyonu	ORTA DÜZEY YÖNETİCİ
Tecrübe Süresi	17 YIL

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	ulku_ankara@hotmail.com